

Eesti Maaelu arengukava 2014-2020 keskkonnamõju strateegiline hindamine

ARUANNE

Hendrikson & Ko

Raekoja plats 8, Tartu
Pärnu mnt 27, Tallinn
<http://www.hendrikson.ee>

Töö nr 1710/12

Juhtekspert
Heikki Kalle

.....

Keskkonnaekspert
Riin Kutsar

.....

Sotsiaalsete mõjude ekspert
Tiit Oidjärv

.....

Sisukord

SISUKORD	3
KASUTATUD LÜHENDID	4
1 SISSEJUHATUS	5
2 MAAELU ARENGUKAVA SISU NING PEAMISTE EESMÄRKIDE ISELOOMUSTUS	6
3 KSH METOODIKA	14
4 SEOS MUUDE ASJAKOHADE STRATEEGILISTE PLANEERIMISDOKUMENTIDEGA - VASTAVUSANALÜÜS	16
4.1 ÜLEVAADE KESKKONNAEESMÄRKE SISALDAVATEST ASJAKOHADE STRATEEGILISTEST DOKUMENTIDEST	16
4.1.1 Euroopa Liidu dokumendid	16
4.1.2 Eesti riiklikud dokumendid	24
5 ÜLEVAADE ARENGUKAVA PEAMISTEST KESKKONNAMÕJUDEST - VÄLISMÕJUDE ANALÜÜS	32
5.1 MÕJUDE MÄÄRATLEMINE	32
5.2 KESKKONNASEISUND JA PROBLEEMID	32
5.2.1 Looduskeskkonna seisund	33
5.2.2 Sotsiaalse ja regionaalarengu edendamine	39
5.3 MAK MEETMETE MÕJUDE HINDAMINE KESKKONNAVALDKONDADE KAUPA	44
5.3.1 MAK meetmete mõjude hindamisest	44
5.3.2 MAK meetmete koosmõju	69
5.3.3 Horisontaalsed valdkonnad	74
5.4 MAK MEETMETE VÕIMALIK MÕJU NATURA 2000 VÖRGUSTIKU ALADELE	79
5.5 PIIRIÜLENE MÕJU	81
6 ETTEPANEKUD ARENGUKAVA TÄIENDAMISEKS/KORRIGEERIMISEKS NING SEIRE	82
6.1 ETTEPANEKUD ARENGUKAVA TÄIENDAMISEKS	82
6.2 SEIRE JA HINDAMINE	84
7 ÜLEVAADE KSH KORRALDUSEST JA AVALIKKUSE KAASAMISEST	86
7.1 KAASAMINE – MÕJUTATUD JA HUVITATUD OSAPOOLED	86
7.2 KSH KOOSTAMISE AJAGRAAFIK	87
7.3 PROGRAMMI KOOSTANUD EKSPERDIRÜHMA JA STRATEEGILISTE PLANEERIMISDOKUMENTIDE KOOSTAJA ANDMED	88
7.4 KSH ARUANDE KOOSTAMINE JA AVALIKUSTAMINE	89
7.5 ÜLEVAADE KSH KÄIGUS ILMNENUD RASKUSTEST	96
7.6 KSH ARUANDE HEAKSIITMINE	97
8 VIIDATUD ALLIKAD	98
LISAD	100

Kasutatud lühendid

Art	Artikkel
EAFRD	Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond, ingl keeles <i>European Agricultural Fund for Rural Development</i>
EL	Euroopa Liit
EMAS	Ingl keeles <i>Eco-Management and Audit Scheme</i> ; Euroopa Liidu keskkonnajuhtimise- ja auditeerimise süsteemi
EMÜ	Euroopa Majandusühendus
EÜ	Euroopa Ühendus
ISO	Rahvusvahelise Standardiorganisatsiooni nime lühivorm, ingl keeles <i>independent service organization</i>
KeHJS	Keskkonnamõju hindamise ja juhtimissüsteemi seadus
KHG	Kasvuhoonegaasid
KKM	Keskkonnaministeerium
KMH	Keskkonnamõju hindamine
KSM	Keskkonnasõbralik majandamine
KSH	Keskkonnamõju strateegiline hindamine
Leader	prantsuse keelne lühend <i>Liaison entre Actions de Développement de l'Economie Rurale</i> - seosed erinevate maamajanduse arengu tegevuste vahel
MAK	Maaelu arengukava
NTA	Nitraaditundlik ala
PM	Põllumajandusministeerium
PKT	Põllumajanduslik keskkonnatoetus
SKP	Sisemajanduse koguprodukt

1 Sissejuhatus

2014. aastal algab Euroopa Liidu uus rahastamisperiood, mille raames on Eestil võimalus kasutada rahalist toetust 5 fondist. Eesti koostab ühtekuuluvuspoliitika fondide (Euroopa Sotsiaalfond, Euroopa Regionaalarengu Fond, Ühtekuuluvusfond) tulemuslikumaks ja efektiivsemaks rakendamiseks nimetatud kolme fondi hõlmava ühe rakenduskava (käesoleval programmiperioodil 3 rakenduskava), mille koostamist koordineerib Rahandusministeerium. Eraldi koostatakse Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi rakenduskavad, nende koostamist koordineerib Põllumajandusministeerium.

Maaelu arengu poliitika on osa Euroopa Liidu ühisest põllumajanduspoliitikast ning seda rahastatakse Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD). Maaelu arengu poliitika eesmärkideks on põllumajanduse konkurentsivõime, loodusvarade jätkusuutlik majandamine ning maapiirkondade tasakaalustatud territoriaalne areng. EAFRD toimib liikmesriikides maaelu arengu programmide kaudu. Eestis koostatakse Põllumajandusministeeriumi koordineerimisel EAFRD vahendite kasutamiseks Maaelu arengukava 2014–2020.

Maaelu arengu poliitika on 2014-2020 programmiperioodil koos struktuurifondide ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondiga kaasatud ühtsesse strateegilise planeerimise protsessi. Selle tulemusel on maaelu arengu poliitikasse senisest tugevamalt integreeritud Euroopa Liidu majanduskasvu ja tööhõive eesmärgid ning peaks paranema erinevate poliitikate koosmõju.

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2001/42/EÜ „Teatavate kavade ja programmide keskkonnamõjude hindamine“ ning siseriiklik *keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus* (edaspidi KeHJS) sätestavad kohustuste läbi viia keskkonnamõjude hindamine strateegiliste (KSH) planeerimisdokumentide koostamise raames.

Strateegiliseks planeerimisdokumendiks on Eesti maaelu arengukava (MAK) 2014-2020 eelnõu.

MAK 2014-2020 keskkonnamõju strateegiline hindamine on algatatud Põllumajandusministri 5. novembri 2012. a käskkirjaga nr 188.

Keskkonnamõju strateegilise hindamise eesmärk on arengukava koostamisel ja kehtestamisel keskkonnatingimustega arvestamine, tagades seeläbi keskkonnakaitse kõrge taseme ning edendades säästvat arengut. KSH teostatakse MAK 2014-2020 eelnõule tulenevalt Euroopa Nõukogu direktiivist 2001/42/EÜ ja KeHJS.

2 Maaelu arengukava sisu ning peamiste eesmärkide iseloomustus

Eesti maaelu arengukava koostatakse perioodiks 2014-2020. Koostatava arengukava alusdokumentideks on Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse eelnõu, millega kehtestatakse ühissätted ühisesse strateegilisse raamistikku kuuluvate fondide – Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi – kohta ja Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse eelnõu Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist antavate maaelu arengu toetuste kohta (edaspidi EL maaelu arengu määrus).

Uus maaelu arengu poliitika rakendusmehhanism näeb ette strateegilise lähenemise tugevdamist läbi EL-i tasandil määratletavate ühiste maaelu arengu poliitika prioriteetide, mis on kombinatsioon ÜPP ning Euroopa 2020 strateegia eesmärkidest. Vastavalt EL maaelu arengu määruse eelnõule¹ püütakse Euroopa 2020 eesmarke saavutada maaelu arengu poliitikas kuue järgneva prioriteediga²:

Prioriteet 1: Teadmussiirde ja innovatsiooni parandamine põllumajandus- ja metsandussektoris ning maapiirkondades

MAK 2014-2020 eesmärk: Toimiv tootja, töötaja, nõustaja ja teadlase vaheline koostöö, ajakohane teadus- ja arendustegevus ning teadmussiire.

1. Teadmussiirde ja innovatsiooni parandamine põllumajandus- ja metsandussektoris ning maapiirkondades, keskendudes järgmistele sihtvaldkondadele:

Sihtvaldkond 1A: Innovatsiooni toetamine ja teadmistebaasi parandamine maapiirkondades.

Sihtvaldkond 1B: Põllumajanduse, toidu tootmise ja metsanduse ning teadusuuringute ja innovatsiooni vaheliste sidemete tugevdamine.

Sihtvaldkond 1C: Elukestva õppe ja kutsehariduse parandamine põllumajandussektoris ja metsandussektoris.

Prioriteet 2: Kõigi põllumajandusvormide konkurentsivõime ning põllumajandusettevõtete elujõulisuse edendamine

MAK 2014-2020 eesmärk: Elujõulisele ja jätkusuutlikule toidutootmisele suunatud põllumajandussektor on konkurentsivõimeline, ressursitõhus ja jätkusuutliku vanuselise struktuuriga.

2. Kõigi põllumajandusvormide konkurentsivõime ning põllumajandusettevõtete elujõulisuse edendamine, keskendudes järgmistele sihtvaldkondadele:

Sihtvaldkond 2A: Põllumajandusettevõtete ümberkorraldamise hõlbustamine, eelkõige pidades silmas selliseid ettevõtteid, kelle turul

---

¹ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013, 17. detsember 2013, Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005

² Prioriteetide ja sihtvaldkondade sõnastuse osas on lähtutud EL maaelu arengu määruse eelnõu viimasest versioonist (EELNÕU, 30.09.2013).

osalemise tase on madal, kes on suunatud konkreetsete sektorite turule ning kes vajaksid põllumajandusliku tegevuse mitmekesistamist.
Sihtvaldkond 2B: Põllumajandussektorisse sisenemise lihtsustamine ja eelkõige põlvkondadevahetuse lihtsustamine põllumajandussektoris.

Prioriteet 3: Toiduahela ja muu kui toiduahela korraldamise ja riskijuhtimise edendamine põllumajanduses

MAK 2014-2020 eesmärk: Põllumajandussaaduste tootmise ja töötlemisega tegelevad ettevõtjad omavad turujõudu ning nende vahel toimub koostöö põllumajandussaaduste tootmisel, töötlemisel ja turustamisel.

3. Toidutarneahela ja muu kui toiduahela korraldamise ja riskijuhtimise edendamine põllumajanduses, keskendudes järgmistele sihtvaldkondadele:

Sihtvaldkond 3A: Toormetootjate parem integreerimine toiduahelasse toidukvaliteedi kavade, kohalike turgude edendamise ja lühikeste tarneahelate ning tootjarühmade ja tootmisharudevaheliste organisatsioonide kaudu, samuti loomade heaolu edendamine.

Sihtvaldkond 3B: Põllumajandusettevõtete riskijuhtimise teostamine.

Prioriteet 4: Põllumajanduse ja metsandusega seotud ökosüsteemide ennistamine, säilitamine ja parandamine

MAK 2014-2020 eesmärk: Põllumajandusmaa kasutamine on keskkonnasõbralik ja piirkondlikke eripärasid arvestav, tagatud on elurikkuse, traditsiooniliste maastike ja kõrge loodusväärtusega põllumajanduse ja metsanduse säilimine.

4. Põllumajandusest ja metsandusest seotud ökosüsteemide ennistamine, säilitamine ja parandamine, keskendudes järgmistele sihtvaldkondadele:

Sihtvaldkond 4A: Euroopa maastike elurikkuse ja seisundi ennistamine, säilitamine ja parandamine, sealhulgas Natura 2000 aladel ja suure loodusliku väärtusega aladel.

Sihtvaldkond 4B: Veemajanduse ja maaharimise parandamine ning vee raamdirektiivi eesmärkide täitmisele kaasaaitamine

Sihtvaldkond 4C: Mullaharimise, erosiooni, väetiste ja pestitsiidide majandamise parandamine.

Prioriteet 5: Loodusvarade tõhusama kasutamise edendamine ja üleminek vähem CO₂-heiteid tootvale ja kliimamuutuste suhtes vastupidavale majandusele põllumajanduses ning toiduainete- ja metsandussektoris

Prioriteet 5 ning selle raames käsitletavat ressursisääst ja kliimamuutused on horisontaalsed läbivad teemad, seega käesolevat prioriteeti adresseerivad meetmed muude Maaelu arengukava 2014-2020 eesmärkide raames.

5. Loodusvarade tõhusama kasutamise edendamine ja üleminek vähem CO₂-heiteid tootvale ja kliimamuutuste suhtes vastupidavale majandusele põllumajanduses ning toiduainete- ja metsandussektoris, keskendudes järgmistele siht valdkondadele:

Sihtvaldkond 5A: Põllumajandusettevõtete veekasutuse tõhustamine.

Sihtvaldkond 5B: Põllumajandusettevõtete ja toiduainetetööstuse energiakasutuse tõhustamine.

Sihtvaldkond 5C: Taastuvate energiaallikate, kõrvalsaaduste, jäätmete, jääkide ja muude toiduks mittekasutatavate toorainete pakkumise ja kasutamise hõlbustamine biomajanduse edendamise eesmärgil.

Sihtvaldkond 5D: Põllumajandustegevusest tingitud kasvuhoonegaaside ja ammoniaagi heitkoguste vähendamine ning õhukvaliteedi parandamine.

Sihtvaldkond 5E: Põllumajanduses ja metsanduses CO₂ sidumise edendamine.

Prioriteet 6: Sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine

MAK 2014-2020 eesmärk: Maamajandus ja maapiirkonna elukeskkond on mitmekesised, pakuvad alternatiivseid tööhõivevõimalusi põllumajandusest vabanevale tööjõule ning tuginevad kohalikul ressursil ja potentsiaalil põhinevatele lahendustele.

6. Sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine, keskendudes järgmistele sihtvaldkondadele:

Sihtvaldkond 6A: Tegevusvaldkondade mitmekesistamise, väikeettevõtete loomise ja arendamise ning töökohtade loomise hõlbustamine.

Sihtvaldkond 6B: Maapiirkondade kohaliku arengu soodustaminemaapiirkondade kohaliku arengu soodustamine.

Sihtvaldkond 6C: Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia saadavuse, kasutamise ja kvaliteedi parandamine maapiirkondades.

Kehtivad prioriteetidid on aluseks maaelu vahendite programmeerimisele, mille alusel on Põllumajandusministeerium MAK 2014-2020 koostamise käigus koostanud kõigi kuue prioriteedi põhised olukorrajeldused ja -analüüsid.

Analüüsitulemustest tulenevalt töötati välja kavandatavad meetmed:

➤ **Teadmussiire ja teavitus (art 15)**

Meetme üldeesmärk on põllumajanduse, metsanduse ja toidutööstuse ettevõtjate ning nende töötajate arendamise ja uute teadmiste leviku soodustamisega aidata kaasa biomajanduse arengule ja kohanemisele uute väljakutsetega ressurssside säästlikuks kasutamiseks.

➤ **Nõuandeteenuste toetamine (art 16)**

Meetme üldeesmärk on aidata põllumajandusega tegelevatel isikutel kvaliteetse nõuandeteenuse kasutamise kaasa nende majapidamiste või ettevõtete jätkusuutlikule majandamisele või tulemuslikkuse tõhustamisele.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Nõuandeteenuse kättesaadavuse tagamine riigile olulistes valdkondades, sh nõuetele vastavus ja keskkond, ning erialase nõuande aktiivsem kasutamine.
- Nõuandesüsteemi optimeerimine.
- Nõustajate koolitamine, et tagada konsulentide asja- ja ajakohased teadmised ning parandada nõuandeteenuste kvaliteeti.

➤ **Kvaliteedikavades osalemine ja kvaliteedikavade raames toodetud toodete edendamine (art 17)**

Meetme üldeesmärgiks on põllumajandustootjate jätkusuutlikkuse ja turujõu suurendamine.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Toidu tarneahela toimimise parandamine.
- Põllumajandustoodetele lisandväärtuse andmine.

- Kvaliteedikavade raames toodetud toodete tutvustamine tarbijatele.

➤ **Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks (art 18(1)(a))**

Meetme üldeesmärk on põllumajandusettevõtete konkurentsivõime parandamine ja keskkonnanahoidliku põllumajandustootmise arendamine.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Põllumajandusettevõtete konkurentsivõime suurendamine läbi tootmise moderniseerimise ja keskkonnanahoidlike investeeringute.
- Keskkonnanahoidlike ja energiatõhusate põllumajandus- ja loomakasvatusehitiste rajamine ja uuendamine.
- Põllumajandusettevõtjate konkurentsivõime tõstmine ja turujõu suurendamine läbi nende ühise majandustegevuse edendamise.
- Keskkonnasõbraliku energia tarnekindluse suurendamine põllumajandusettevõtetele.

➤ **Investeeringud põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks (art 18(1)(b))**

Üldeesmärk on põllumajandustoodetele lisandväärtuse andmine.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Põllumajandustoodete töötlemise konkurentsivõime tõstmine.
- Esmatootjate aktiivsem osalemine põllumajandustoodete töötlemises.

➤ **Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid (art 18(1)(c))**

Üldeesmärk on maatulundusmaa viljelusväärtuse suurendamine ja sihtotstarbelise kasutuse tagamine korrastatud kuivendussüsteemide ja juurdepääsuteede kaudu.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Tasakaalustada põllu- ja erametsamajanduse tootmistingimusi erinevates maapiirkondades, vähendades ebasoodsast veerežiimist tingitud põllumajandustootmise riske ja suurendades erametsa tootlikkust.
- Vähendada üleujutusohete ja suurendada eesvoolude isepuhastamisvõimet.
- Vähendada hajureostuse levikut.
- Arendada maaparanduse ühistegevust, mis aitab terviklikult maaparandussüsteeme korrastada.
- Parandada riigi poolt korrashoitavate ühiseesvoolude, mille valgala on suurem kui 10 km, tehnilist ja ökoloogilist seisukorda.
- Parandada juurdepääsu põllumajandusmaale ja erametsamaale.

➤ **Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine (art 20(1)(a)(i))**

Meetme üldeesmärk on noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise hõlbustamine ja põlvkondade vahetusele kaasaaitamine põllumajanduses ning kaasaegsete teadmistega ja kogemustega põllumajandustootjate jätkusuutliku vanuselise struktuuri kujundamisele kaasaaitamine.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Noorte põllumajandustootjate abistamine põllumajandusliku majapidamise sisseseadmisel.

- Noorte põllumajandustootjate ettevõtte edaspidine struktuuriline kohandamine.
- Töehõive võimaluste laiendamine noortele.
- Noorte põllumajandustootjate erialase pädevuse ja töökogemuse suurendamine.

➤ **Investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas (art 20(1)(b))**

Üldeesmärk on maapiirkonnas (eelkõige keskustest eemalejäävates piirkondades) püsiva majandusliku baasi ning sobivate ja atraktiivsete töökohtade loomiseks maaettevõtluse mitmekesistamine ja arendamine.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Põllumajandusettevõtja tegevuse mitmekesistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas.
- Muu maaettevõtja mittepõllumajandusliku tegevuse arendamine ja mitmekesistamine.

➤ **Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine (art 25 ja 27)**

Eesmärk: Metsanduse kui maaelu lahutamatu osa toetamise üldeesmärk on jätkusuutlik ja tulemuslik metsa majandamine, mis soodustab metsa elujõulisuse tõstmist metsa liigilise koosseisu parandamise või muude metsakasvatusevõtete rakendamise kaudu, metsa bioloogilise mitmekesisuse, tervikliku ökosüsteemi ja kaitsefunktsiooni säilimist ja taastamist, aidates alal hoida metsa multifunktsionaalset rolli ning selle vaimset ja kultuurilist pärandit.

➤ **Metsandussaaduste töötlemine ja turustamine (art 27)**

Üldeesmärk on metsandussaaduste töötlemise ning turustamisega tegelevate ettevõtjate lisandväärtuse ja müügimahtude kasv.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Metsandussaadusi töötlevate ja turustavate mikro- ja väikeettevõtete poolt toodetava lisandväärtuse kasv nii metsa- ja puidutööstuse sektoris tervikuna kui ka sektori ühe töötaja kohta.
- Metsandussaadusi töötlevate ja turustavate mikro- ja väikeettevõtete müügimahtude kasv.

➤ **Tootjarühmade loomine (art 28)**

Üldeesmärk on põllumajandusega tegelevate ettevõtjate ja erametsaomanike konkurentsivõime tõstmine ja turujõu suurendamine läbi nende ühise majandustegevuse edendamise.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Administratiivselt ja majanduslikult jätkusuutlike tootjarühmade loomine ja arendamine, nende müügitulu ja liikmete arvu kasv.
- Põllumajandus- ja metsandustoodete ühisturustuse osatähtsuse kasv põllumajandus-sektori ja metsandussektori müügitulus.
- Ühiselt müügiks ettevalmistatud ja töödeldud põllumajandus- ja metsandustoodete osatähtsuse suurenemine tootjarühmade müügitulus.
- Tootjarühmadesse kuuluvate tootjate tootmise ja toodangu turunõuetele vastavaks viimine, äri- ja turundusoskuste arendamine ning uuendusprotsesside korraldamine ja lihtsustamine.

➤ **Põllumajanduslik keskkonnatoetus (PKT) (art 29)**

Meetme üldeesmärgid on järgmised:

- Soodustada keskkonnasõbralike majandamisviiside kasutuselevõttu ja jätkuvat kasutamist põllumajanduses.
- Säilitada ja suurendada elurikkust ja maastikulist mitmekesisust.
- Suurendada põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust.

➤ **Keskkonnasõbraliku majandamise toetus (art 29)**

Üldeesmärk on soodustada keskkonnasõbralike majandamisviiside kasutuselevõttu ja jätkuvat kasutamist põllumajanduses, et kaitsta mulda ja vett ning parandada nende seisundit ning suurendada elurikkust ja maastikulist mitmekesisust.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Laiendada keskkonnasõbralike tegevuste planeerimist põllumajanduses.
- Tõsta põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust.

➤ **Piirkondlik mullakaitse toetus (art 29)**

Üldeesmärk on tagada erodeeritud ja turvasmuldade jätkusuutlik kasutamine ning muldade degradatsiooni minimeerimine. Tagada happelistel muldadel taimedele sobiv kasvukeskkond ja vähendada muldade neutraliseerimisega erinevaid keskkonnariske.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Kasvuhoonegaaside emissiooni piiramine.
- Mullaerosiooni (sh deflatsiooni) piiramine.
- Muldade neutraliseerimine.
- Toiteainete leostumise vähendamine.
- Mulla orgaanilise aine sisalduse säilitamine ja suurendamine.

➤ **Keskkonnasõbraliku aianduse toetus (art 29)**

Üldeesmärk on soodustada keskkonnasõbraliku aianduse levikut.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Vähendada taimekaitsevahendite kasutamist.
- Tagada tarbijatele tervislikum toit.
- Vähendada toitainete leostumist mullast.
- Aidata kaasa põllumajandusmaastike bioloogilise mitmekesisuse säilimisele.

➤ **Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus (art 29)**

Eesmärk: Toetuse eesmärk on tagada kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast oluliste kohalike taimesortide säilimine ning soodustada vanade kohalike puuvilja- ja marjasortidega uute istandike rajamist.

➤ **Ohustatud tõugu looma pidamise toetus (art 29)**

Üldeesmärk on tagada kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast oluliste ja ohustatuks loetud kohalike tõugude säilitamine.

➤ **Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus (art 29)**

Üldeesmärk on parandada poollooduslike koosluste ja nendega seotud liikide seisundit.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Parandada poollooduslike koosluste hooldamise kvaliteeti.
- Parandada poollooduslike kooslustega seotud liikide seisundit.
- Suurendada põllumajandusloomade abil hooldatavate poollooduslike koosluste osa.
- Suurendada hooldatavate alade pindala.
- Suurendada põllumajandusloomade abil hooldatavate poollooduslike koosluste osa.
- Suurendada hooldatavate alade pindala.

➤ **Mahepõllumajandus (art 30)**

Mahepõllumajandusliku tootmise toetamise eesmärgid on järgmised:

- Toetada mahepõllumajanduse arengut ning aidata kaasa mahetoodete mitmekesisuse ja turuosa suurenemisele.
- Toetada ja suurendada mahepõllumajanduse konkurentsivõimet.
- Säilitada ja suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust.
- Säilitada ja parandada mullaviljakust ja veekvaliteeti.
- Parandada loomade heaolu.

➤ **Natura 2000 toetus põllumajandusmaale (art 31)**

Eesmärk: Natura 2000 põllumajandusmaa toetuse üldeesmärk on tagada Natura 2000 võrgustiku aladel looduskaitseõuete täitmine, säilitada nendes piirkondades põllumajanduslik tegevus ning aidata seal kohaneda piirangutega, mis tulenevad nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ ja nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ rakendamisest, et aidata kaasa Natura 2000 alade tõhusale majandamisele.

➤ **Natura 2000 toetus erametsamaale (art 31)**

Meetme üldeesmärk on aidata toetuse kaudu kaasa Natura 2000 ala erametsamaa säästvale kasutusele.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Kaitsta Natura 2000 erametsamaa piiranguvööndis, hoiualal ja sihtkaitsevööndis asuvaid loodusväärtuseid. Erametsaomanikele kompenseeritakse Natura 2000 metsaalade majandamisel saamata jäänud tulu.

➤ **Loomade heaolu toetus (art 34)**

Meetme üldeesmärgiks on tõsta loomakasvatajate teadlikkust loomade heaolust ja toetada põllumajandustootjaid, kes täidavad loomade heaolu kõrgemaid nõudeid, parandades sellega loomade heaolu ja tervist ning tagades neile loomuasemad pidamistingimused.

➤ **Koostöö (art 36)**

Üldeesmärk on põllumajandustoodete tootmise ja töötlemise ning erametsasektori jätkusuutlikkuse suurendamine ning innovatsiooni kiirendamine põllumajanduse, toidutootmise ja töötlemise ning metsanduse sektorites.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Toidu tootmise ja töötlemise tarneahela toimimise parandamine.
- Põllumajandustoodete tootjate ja töötajate turujõu suurendamine.
- Koostöö arendamine teaduse, tootmise ja töötlemise vahel, sh infovahetus.

- Innovatiivsuse suurendamine põllumajandustoodete tootmisel ja töötlemisel.

➤ **LEADER kohalikuks arenguks (art 42-45)**

Üldeesmärk on tegevuspiirkondade tasakaalustatud arendamine läbi LEADERi põhielementide rakendamise.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Ettevõtjate konkurentsivõime tõstmine, eelkõige läbi ühistel tegevustel põhinevate tegevuste rakendamise.
- Sotsiaalse kaasatuse edendamine.
- Piirkondlike eripärade parem rakendamine.
- Uuenduslike lahenduste leidmise ja kasutuselevõtmise soodustamine sh kogukonnateenuste arendamisel.
- Kohaliku tasandi valitsemise parendamine läbi erinevate osapoolte kaasamise.

Igal kohaliku tegevusgrupi strateegial on oma eesmärgid, mis panustavad spetsiifiliste eesmärkide saavutamisse.

➤ **Tehniline abi**

Üldeesmärk on toetada arengukava tõhusat ja tulemuslikku elluviimist.

3 KSH metoodika

Keskkonnamõju strateegilise hindamise üldine eesmärk on edendada keskkonnatingimustega arvestamist, tagades seeläbi keskkonnakaitse kõrge taseme ning edendades säästvat arengut.

KSH korraldati samaaegselt arengukava eelnõu koostamisega, analüüsides arengukava elluviimisega kaasnevat keskkonnamõju.

KSH läbiviimisel lähtuti strateegilise arengudokumendi spetsiifikast ning kaasaegse keskkonnakorralduse põhimõtetest. KSH protsessi ülesehitamisel on lisaks KeHJS juhitud vastavatest Eesti ja Euroopa liidu juhendmaterjalidest ning teoreetilistest käsitlustest³⁴⁵⁶⁷⁸. Keskkonnamõjude hindamisel kasutas hindaja kvalitatiivset hindamist, mille käigus hinnati meetmete rakendamisega kaasnevat otsest ja kaudset mõju keskkonnale ja analüüsiti, kuidas kavandatavad eesmärgid aitavad kaasa keskkonnaeesmärkide saavutamisele.

Hindamine viidi läbi kahes osas:

1) Vastavusanalüüs

Selle käigus hinnati arengukava eesmärkide vastavust ja kooskõla riiklike ja rahvusvaheliste valdkondlike eesmärkidega.

Anti hinnang:

- ✓ Arengukava eesmärkide vastavusele EL poliitikas seatud eesmärkidele (EL säästva arengu strateegia, ELi bioloogilise mitmekesisuse strateegia aastani 2020).
- ✓ Vastavusele Eesti keskkonnastrateegia eesmärkidele (Eesti Keskkonnastrateegia aastani 2030, Säästev Eesti, Eesti Looduskaitse arengukava aastani 2020, Metsanduse arengukava aastani 2020).

Vastavusanalüüsis kasutatud keskkonnaeesmärgid ning vastavusanalüüsi tulemused on esitatud peatükis 4.

2) Välismõjude analüüs

Analüüsi käigus hinnati arengukavas sätestatud meetmeid vastavate keskkonnavaldkondade kaupa.

³ Commission's Guidance, Directive 2001/42/EC on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment (<http://ec.europa.eu/environment/eia/sea-support.htm>)

⁴ Office of the Deputy Prime Minister. 2005. A Practical Guide to the Strategic Environmental Assessment Directive. ODPM Publications. London

⁵ Jones, C. et al. 2005. Strategic Environmental Assessment and Land Use Planning. An International Evaluation. Earthscan, London.

⁶ Sairinen, R. ; Kohl, J. (toim.) 2004. Ihminen ja ympäristön muutos. Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin teoriaa ja käytäntöjä. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus, Serie B 87, University of Technology. Espoo;

Frank Vanclay & Ana Maria Esteves. New Directions in Social Impact Assessment: Conceptual and Methodological Advances. Edward Elgar Pub, 2012

⁷ Riki Therivel, "Strategic Environmental Assessment in Action"

⁸ Commission's Guidance, Guidance document on ex-ante evaluation. The Programming Period 2014-2020 (<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=7858&langId=en>)

Välismõjude analüüsil:

- ✓ anti ülevaade käsitletava valdkonna hetkeseisust ning peamistest probleemidest, võttes aluseks keskkonnastrateegias ja valdkondlikes arengukavades püstitatud eesmärged;
- ✓ analüüsiti, milliseid valdkondi arengukava eesmärkide täitmiseks kavandatavate tegevustega mõjutatakse ja millises ulatuses;
- ✓ esitati vajadusel ettepanekud arengukava täiendamiseks keskkonnaaspektide osas, millega ei ole arengukavas arvestatud.

Välismõjude analüüsi tulemused on esitatud peatükis 5.

Lähtuvalt leitud keskkonnamõjust pakuti vajadusel välja alternatiivid planeeritava tegevuste negatiivsete mõjude vähendamiseks ning ettepanekud positiivsete mõjude suurendamiseks.

4 Seos muude asjakohaste strateegiliste planeerimisdokumentidega - vastavusanalüüs

Vastavalt *keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse* §40 tuleb hinnata (4); 2) strateegilise planeerimisdokumendi seost muude asjakohaste strateegiliste planeerimisdokumentidega; 5) strateegilise planeerimisdokumendi jaoks olulisi rahvusvahelisi, Euroopa Liidu või riiklikke keskkonnakaitse eesmärke ja kirjeldust, kuidas neid eesmärke ja muid keskkonnakaalutlusi on strateegilise planeerimisdokumendi koostamisel arvesse võetud. Käesolevas peatükis esitatakse arengukava ja kavandatavate meetmete vastavusanalüüs.

Eespooltoodust lähtuvalt keskenduti KSH käigus vastavuse analüüsile vaid rahvusvaheliste säästvat arengut ja keskkonnakaitse valdkondi puudutavate lepete ning siseriiklikult seatud keskkonnaeesmärkide osas.

4.1 Ülevaade keskkonnaeesmärke sisaldavatest asjakohastest strateegilistest dokumentidest

4.1.1 Euroopa Liidu dokumendid

1. EL säästva arengu strateegia⁹

Euroopa Liidus on säästva arengu põhimõtted koondatud 2001. aastal heaks kiidetud säästva arengu strateegiasse, mida uuendati 2006. aastal. Uuendatud säästva arengu strateegia keskendub seitsmele temavaldkonnale, mille raames on määratletud väljakutsed ja eesmärgid:

- **kliimamuutused ja puhas energia**

Üldine eesmärk: Kliimamuutuste ning neist ühiskonnale ja keskkonnale tulenevate kulude ja negatiivse mõju piiramine

- **säästev transport**

Üldine eesmärk: Ühiskonna majanduslikele, sotsiaalsetele ja keskkonnaalastele vajadustele vastavate transpordisüsteemide tagamine ja neist majandusele, ühiskonnale ja keskkonnale johtuva soovimatu mõju minimeerimine

- **säästev tarbimine ja tootmine**

Üldine eesmärk: Säästvate tarbimis- ja tootmisviiside edendamine

- **loodusressursside säilitamine ja haldamine**

Üldine eesmärk: Loodusressursside haldamise parandamine ja nende liigkasutamise vältimine, tunnistades ökosüsteemide toimimise väärtust

- **rahvatervis**

Üldine eesmärk: Hea rahvatervise edendamine võrdsetel tingimustel ja terviseohtude vastase kaitse parandamine

⁹ EL säästva arengu strateegia;

<http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=371437/Uuendatud+strateegia.pdf>

- **sotsiaalne kaasatus, demograafia ja ränne**

Üldine eesmärk: Kõrge sotsiaalse kaasatusega ühiskonna loomine, võttes arvesse põlvkondade sisest ja vahelist solidaarsust, ning kodanike elukvaliteedi kui püsiva individuaalse heaolu eeltingimuse kindlustamine ja suurendamine

- **ülemaailmne vaesus ja säästva arengu alased väljakutsed**

Üldine eesmärk: Säästva arengu aktiivne propageerimine kogu maailmas ning ELi sise- ja välispoliitika, ülemaailmse säästva arengu ja liidu rahvusvaheliste kohustuste vahelise kooskõla tagamine.

Säästva arengu strateegia eesmärgid on seotud Euroopa Liidu eelmise konkurentsivõime strateegia eesmärkidega (nn Lissaboni strateegia) ning eesmärkide saavutamist vaatab iga kahe aasta tagant üle Euroopa Ülemkogu.

2009. aastal koostas Euroopa Komisjon ülevaate strateegia eesmärkide täitmisest ning 2009. aasta detsembri Euroopa Ülemkogu rõhutas vajadust siduda strateegia tugevamalt ka uue Euroopa Liidu konkurentsivõime strateegiaga Euroopa 2020.

Tabel 4-1. MAKi eesmärkide ja meetmete vastavus EL säästva arengu strateegia eesmärkidele

Eesmärgid	Arengukavaga kavandatu vastavus
<p>Kliimamuutused ja puhas energia Üldine eesmärk: Kliimamuutuste ning neist ühiskonnale ja keskkonnale tulenevate kulude ja negatiivse mõju piiramine</p>	<p>MAK eesmärk on kooskõlas säästva arengu strateegias püstitatud eesmärgiga. Eesmärgi täitmisele aitavad kaasa eelkõige meetmed: <i>Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parendamiseks</i> - arengukava aitab kaasa taastuvate energiaallikate laialdasemale kasutuselevõtmisele; Lisaks panustavad eesmärgile saavutamist: - <i>Piirkondlik mullakaitse toetus;</i> - <i>Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine.</i></p>
<p>Säästev tarbimine ja tootmine Üldine eesmärk: Säästvate tarbimis- ja tootmisviiside edendamine</p>	<p>Arengukava eesmärgid toetavad säästva arengu strateegiaga seotud kohustuste täitmist. Eesmärgi täitmisele aitavad kaasa eelkõige meetmed: - <i>Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parendamiseks;</i> - <i>Piirkondlik mullakaitse toetus;</i> - <i>Keskkonnasõbraliku majandamise toetus;</i> - <i>Keskkonnasõbraliku aianduse toetus;</i> - <i>Mahepõllumajandus.</i></p>
<p>Loodus-ressursside säilitamine ja haldamine Üldine eesmärk: Loodusressursside haldamise parandamine ja nende liigkasutamise vältimine, tunnistades ökosüsteemide toimimise väärtust</p>	<p>MAK eesmärk on kooskõlas säästva arengu strateegias püstitatud eesmärgiga. Eesmärgi täitmisele aitavad kaasa eelkõige meetmed: - <i>Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parendamiseks;</i> - <i>Piirkondlik mullakaitse toetus;</i></p>

Eesmärgid	Arengukavaga kavandatu vastavus
	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine;</i> - <i>Mahepõllumajandus;</i> - <i>Nõuandeteenuste toetamine.</i> <p>Maastike säilimise tagab eelkõige <i>Poollooduslike koosluste hooldamise toetus.</i></p> <p>Maastiku hooldus laiemalt on positiivse mõjuga bioloogilisele mitmekesisusele.</p>
<p>Rahvatervis Üldine eesmärk: Hea rahvatervise edendamine võrdsetel tingimustel ja terviseohtude vastase kaitse parandamine</p>	<p>Arengukava eesmärgid toetavad säästva arengu strateegias seatud eesmärgi saavutamist.</p> <p>Eesmärgi täitmisele aitavad kaasa kavandatud meetmed, mis on seotud keskkonnaseisundi hea taseme tagamisega (väetiste ja pestitsiidide majandamise parandamine) ning looduslähedasema põllumajanduse saavutamise (tervislikuma toidu tagamine). Meetmetest aitavad eesmärgi saavutamisele kaasa eelkõige järgnevad:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Teadmussiire ja teavitus;</i> - <i>Nõuandeteenuste toetamine;</i> - <i>Mahepõllumajandus.</i>
<p>Sotsiaalne kaasatus, demograafia ja ränne Üldine eesmärk: Kõrge sotsiaalse kaasatusega ühiskonna loomine, võttes arvesse põlvkondade sisest ja vahelist solidaarsust, ning kodanike elukvaliteedi kui püsiva individuaalse heaolu eeltingimuse kindlustamine ja suurendamine</p>	<p>EL strateegias püstitatud eesmärk kajastub arengukava eesmärkides otseselt (prioriteet 2, prioriteet 6). Kaudselt panustab kogu arengukava põllumajandussektoris tegutsejate majandusliku heaolu suurenemisele.</p> <p>Meetmetest aitavad eesmärgi saavutamisele kaasa eelkõige järgnevad:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine;</i> - <i>LEADER kohalikuks arenguks;</i> - <i>Kvaliteedikavades osalemine ja kvaliteedikavade raames toodetud toodete edendamine;</i> - <i>Tootjarühmade loomine;</i> - <i>Koostöö;</i> - <i>Investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas.</i>
<p>Ülemaailmne vaesus ja säästva arengu alased väljakutsed Üldine eesmärk: Säästva arengu aktiivne propageerimine kogu maailmas ning ELi sise- ja välispoliitika, ülemaailmse säästva arengu ja liidu rahvusvaheliste kohustuste vahelise kooskõla tagamine</p>	<p><i>Strateegia eesmärk keskendub rahvusvahelise abi küsimustele ning selle kontekstis säästva arengu põhimõtete levikule. Eesmärk ei oma otseseid seoseid maaelu arengukava eesmärkide või meetmetega</i></p>

2. ELi bioloogilise mitmekesisuse strateegia aastani 2020¹⁰

Strateegia eesmärk on peatada bioloogilise mitmekesisuse vähenemine ja ökosüsteemide kahjustamine Euroopa Liidus (EL) aastaks 2020, määratledes kuus prioriteetses eesmärgi. See on Euroopa 2020 strateegia ja eelkõige juhtalgatuse „Ressursitõhus Euroopa” lahutamatu osa. Strateegia abil täidetakse ELi juhtide 2010. aasta märtsis võetud kaks põhikohustust – piirata bioloogilise mitmekesisuse vähenemist ELis aastaks 2020 ning kaitsta ja hinnata bioloogilist mitmekesisust ning ökosüsteemi teenuseid ELis ja taastada need aastaks 2050.

1. eesmärk: looduse kaitsmine ja taastamine

EL peab tagama linnudirektiivi ja loodusdirektiivi parema rakendamise. Need kaks direktiivi on ELi bioloogilise mitmekesisuse poliitika puhul kõige tähtsamad. Kuni praeguseni on need olnud edukad, näiteks on loodud Natura 2000, mis on maailma suurim kaitsealade võrgustik pindalaga üle 750 000 km². Edusammud on siiski olnud ebapiisavad, et saavutada Euroopa jaoks tähtsate elupaikade ja liikide soodne kaitsestaatus. Selle strateegia esimese eesmärgi täitmiseks peavad liikmesriigid olemasolevaid seadusi paremini rakendama. Eelkõige peavad nad tagama Natura 2000 alade loomise ja taastamise, investeerides sellesse vajalikke ressursse. Need meetmed aitavad kaasa bioloogilise mitmekesisuse kadumise peatamisele ja selle taastamisele aastaks 2020.

2. eesmärk: ökosüsteemide ja ökosüsteemi teenuste säilitamine ja parandamine

Ökosüsteemide ja ökosüsteemi teenuste säilitamiseks ja parandamiseks (näiteks kultuuride tolmeldamine mesilastega) võetakse olulised meetmed – luuakse roheline infrastruktuur, 2020. aastaks taastatakse vähemalt 15% kahjustatud ökosüsteemidest ning arendatakse algatust, mille eesmärk on vältida ökosüsteemide ja ökosüsteemi teenuste summaarset vähenemist aastaks 2015.

3. eesmärk: tagada säästev põllumajandus ja metsandus

ÜPP raames kavandatud vahendid peavad suurendama 2020. aastaks selliseid põllumajanduslike rohumaade, põllumaade ja püskikultuuride all olevaid alasid, mida reguleeritakse bioloogilise mitmekesisuse meetmetega.

2020. aastaks kehtestatakse kõigi riigimetsade ja teatava suuruse ületavate metsandusettevõtete puhul metsamajandamiskavad või samaväärsed vahendid. Need peavad tagama metsade säästva majandamise, et metsi saaks ELi maaelu arengu poliitika raames rahastada.

Võetud meetmed, millega tagatakse säästev majandamisviis nendes kahes sektoris, peavad aitama ühtlasi kaasa strateegia esimese ja teise eesmärgi täitmisele.

---

¹⁰ ELi bioloogilise mitmekesisuse strateegia aastani 2020;
http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/biodiversity_2020/2020%20Biodiversity%20Factsheet_ET.pdf

4. eesmärk: tagada kalavarude säästev kasutamine

Ühise kalanduspoliitika reformi raames võetud meetmed peavad 2015. aastaks tagama kalavarude maksimaalse jätkusuutliku saagikuse saavutamise. Selleks on vaja jaotada kalade populatsioon vanuse ja suuruse järgi, mis näitavad kalavarude head seisundit. Majandades kalavarusid viisil, mis ei avalda negatiivset mõju muudele kalavarudele, liikidele ja ökosüsteemidele, on võimalik 2020. aastaks saavutada hea keskkonnaseisund, mis on ette nähtud merestrateegia raamdirektiiviga.

5. eesmärk: tõrjuda invasiivseid võõrliike

Välja arvatud õigusaktid, milles käsitletakse võõrliikide ja piirkonnast puuduvate liikide kasutamist vesiviljeluses, puudub praegu kõikehõlmav ja konkreetne ELi poliitika invasiivsete võõrliikide tõrjumiseks. Need liigid on siiski tõeline oht Euroopa bioloogilisele mitmekesisusele. Seetõttu on vaja need loetleda, isoleerida või hävitada ning kontrollida nende sissetoomist, et tõkestada uute liikide ilmumist. Komisjon töötab invasiivsete võõrliikide tõrjepoliitika puuduste kõrvaldamiseks välja eriotstarbelise õigusliku vahendi.

6. eesmärk: peatada bioloogilise mitmekesisuse vähenemine kogu maailmas

EL peab tõhustama oma panust bioloogilise mitmekesisuse vähenemise vastases võitluses üle kogu maailma, järgides 2010. aastal Nagoyas toimunud bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni osaliste 10. konverentsi (COP10) tulemusena võetud kohustusi. Selle konverentsi käigus võttis EL endale järgmised kohustused:

- saavutada bioloogilise mitmekesisuse ülemaailmse strateegilise kava raames aastateks 2011–2020 seatud eesmärgid;
- rakendada Nagoya protokoll (ABS-protokoll), mis käsitleb geneetilistele ressurssidele juurdepääsu ning nende kasutamisest saadava tulu õiglast ja võrdset jaotamist, ja
- leida vajalikud rahalised vahendid bioloogilise mitmekesisuse kaitsmiseks.

Tabel 4-2. MAKi eesmärkide ja meetmete vastavus ELi bioloogilise mitmekesisuse strateegia eesmärkidele

Eesmärgid	Arengukavaga kavandatu vastavus
1. eesmärk: looduse kaitsmine ja taastamine	Arengukava eesmärgid toetavad seatud kohustuste täitmist. Eelkõige aitavad eesmärki „looduse taastamine“ saavutada järgmised meetmed: <ul style="list-style-type: none"> - Poollooduslike koosluste hooldamise toetus; - Natura 2000 toetus põllumajandusmaale; - Natura 2000 toetus erametsamaale; - Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus; - Ohustatud tõugu looma pidamise toetus. Looduse kaitsmise eesmärki aitavad saavutada lisaks eelpoolnimetatud meetmetele järgnevad: <ul style="list-style-type: none"> - Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine;

Eesmärgid	Arengukavaga kavandatu vastavus
	<ul style="list-style-type: none"> - Keskkonnasõbralik majandamise toetus; - Piirkondlik mullakaitse toetus; - Keskkonnasõbralik aianduse toetus; - Poollooduslike koosluste hooldamise toetus; - Mahepõllumajandus. <p>Lisaks aitavad eesmärgi saavutamisele kaasa meetmed, mille raames toetatavad tegevuse suurendavad põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Teadmussiire ja teavitus; - Tootjarühmade loomine; - Koostöö; - Põllumajanduslik keskkonnatoetus. <p>Teisalt võivad investeeringud põhjustada põllumajanduse intensiivistumist ja kontsentreerumist, millega kaasnevad ohud sh keskkonnareostus, elurikkuse vähenemine, taime- ja loomahaiguste levik jne. Mitmed põllumajanduse uurimise tulemused näitavad, et maastike lihtsustumine, iseäranis just looduslike ja poollooduslike kasvukohtade osakaalu kahanemine on vähendanud põllumajanduspiirkondade taimestiku liigirikkust ja muutnud tugevasti liigilist koosseisu. Seega on oluline lisaks eelpoolnimetatud nõ „keskkonnameetmete“ näha ette positiivse keskkonnamõju suurendamiseks seada investeeringumeetmete juures nõuded/eelistus tootjatele, kes rakendavad täiendavaid keskkonnanõu meetmeid.</p>
<p>2. eesmärk: ökosüsteemide ja ökosüsteemi teenuste säilitamine ja parandamine</p>	<p>MAK eesmärk ja meetmed on kooskõlas püstitatud keskkonna-eesmärgiga. Eelkõige aitavad eesmärki saavutada:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine; - Keskkonnasõbralik majandamise toetus; - Piirkondlik mullakaitse toetus; - Keskkonnasõbralik aianduse toetus; - Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus; - Ohustatud tõugu looma pidamise toetus; - Poollooduslike koosluste hooldamise toetus; - Mahepõllumajandus; - Natura 2000 toetus põllumajandusmaale; - Natura 2000 toetus erametsamaale.
<p>3. eesmärk: tagada säästev põllumajandus ja metsandus</p>	<p>MAK panustab otseselt nimetatud eesmärgi elluviimisele, et oleks tagatud säästev</p>

Eesmärgid	Arengukavaga kavandatu vastavus
	<p>põllumajandus võttes arvesse nii keskkonna- kui majanduslikke kaalutlusi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine;</i> - <i>Keskkonnasõbralik majandamise toetus;</i> - <i>Piirkondlik mullakaitse toetus;</i> - <i>Keskkonnasõbralik aianduse toetus;</i> - <i>Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus;</i> - <i>Ohustatud tõugu looma pidamise toetus;</i> - <i>Poollooduslike koosluste hooldamise toetus;</i> - <i>Mahepõllumajandus;</i> - <i>Natura 2000 toetus põllumajandusmaale;</i> - <i>Natura 2000 toetus erametsamaale.</i>
<p>5. eesmärk: tõrjuda invasiivseid võõrliike</p>	<p>Arengukava eesmärgid võõrliikide tõrjumise küsimust ei käsitle. Kaudselt aitavad nimetatud eesmärki täita kavandatud meetmed soodustamiseks Eesti traditsiooniliste liikide kasutamist ja kasvatamist:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus;</i> - <i>Ohustatud tõugu looma pidamise toetus</i> <p>Teatud võõrliikidele tõrjele (nt tuulekaer) aitab kindlasti kaasa ka meede - <i>Keskkonnasõbraliku majandamise toetus</i>, kus kajastuvad sertifitseeritud seemne ja külvikorra nõue.</p>
<p>6. eesmärk: peatada bioloogilise mitmekesisuse vähenemine kogu maailmas</p>	<p>Intensiivne põllumajandus ja maakasutuse muutumine on Euroopa elurikkuse vähenemise peamisi põhjusi. Seega on vajalik kavandada täiendavaid meetmeid ja abinõusid nimetatud eesmärkide elluviimiseks, milleks on:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Poollooduslike koosluste hooldamise toetus;</i> - <i>Natura 2000 toetus põllumajandusmaale;</i> - <i>Natura 2000 toetus erametsamaale.</i> <p>Eesmärgi saavutamisele aitavad otseselt kaasa meetmed:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus;</i> - <i>Ohustatud tõugu looma pidamise toetus.</i> <p>MAK meetmed, mille tegevustega soodustatakse investeringuid töötlevasse tööstusesse ja suurtootmise- ja töötlemise suunas võivad olla vastuolus nimetatud eesmärgi saavutamisega. Negatiivne mõju sõltub konkreetsest tegevusest.</p>

3. EL Läänemere piirkonna strateegia¹¹

Keskkonnameetmete rakendamisel tuleb võtta arvesse ELi ühist poliitikat merekeskkonda mõjutavates valdkondades, nagu põllumajandus, kalandus ja transport. Ühine põllumajanduspoliitika, eriti maaelu arengu poliitika, aitab saavutada Läänemere piirkonna jätkusuutlikuks ja õitsva majandusega piirkonnaks kujundamise eesmärki. Paljud probleemid nõuavad tähelepanu Läänemere piirkonna tasandil: riiklikul või kohalikul tasandil võetud meetmetest võib jääda väheks. On määratud kindlaks neli peamist kiiret tähelepanu nõudvat ülesannet ning need on järgmised:

- **Tagada jätkusuutlik keskkond**
- **Edendada piirkonna arengut**
- **Suurendada piirkonna ligipääsetavust ja atraktiivsust**
- **Tagada piirkonna ohutus ja turvalisus**

Läänemere piirkonna parendamise eesmärkide saavutamisele aitab MAK 2014-2020 kaasa nähes mitmete meetmete raames ette veekaitset tagavaid nõudeid ning soodustades keskkonnasõbralikke investeringuid (nt investeringud sõnnikuhoidlatesse). Otsest veekaitse meetet pole MAK ette nähtud. Seega toetab MAK 2014-2020 Läänemere piirkonna strateegia ellurakendamist kaudselt. Vajalik on tagad erinevate poliitikate ja eesmärkide ühildamine veekaitse, sh nii põhjavee kui ka pinnavee, vajadustest lähtuvalt.

Tabel 4-3. MAKi eesmärkide ja meetmete vastavus EL Läänemere piirkonna strateegia eesmärkidele

Eesmärgid	Arengukavaga kavandatu vastavus
Tagada jätkusuutlik keskkond	<p>Läänemeri, mille keskmiseks sügavuseks on vaid 58 meetrit, on merre juhitud põllumajanduslike, tööstuslike ja kodustest majapidamistest pärit nitraatide ja fosfaatide ülemäärase hulga tõttu kaotamas oma kvaliteeti ja bioloogilist mitmekesisust. Merre voolates põhjustavad need aina süvenevat eutrofeerumist.</p> <p>Läänemere-äärsetes maades peaks propageerima parimaid viise, mis viiksid väetiste äravoolu miinimumini, kuid säilitaksid või isegi parandaksid samal ajal tootlikkust.¹²</p> <p>Arengukava eesmärgid toetavad Läänemere piirkonna strateegias seatud eesmärgi - tagada jätkusuutlik keskkond - saavutamist.</p> <p>Eesmärgi täitmisele aitavad kaasa kavandatud meetmed, mis on seotud keskkonnaseisundi hea taseme tagamisega (väetiste ja pestitsiidide majandamise parandamine) ning loodustähedase põllumajanduse saavutamise (tervislikuma toidu tagamine):</p>

¹¹ EL Läänemere piirkonna strateegia; http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperation/baltic/

¹² Lühiülevaade ELi Läänemere piirkonna strateegiast

http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperate/baltic/pdf/panorama/minipano_et.pdf

Eesmärgid	Arengukavaga kavandatu vastavus
	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine;</i> - <i>Keskkonnasõbralik majandamise toetus;</i> - <i>Piirkondlik mullakaitse toetus;</i> - <i>Keskkonnasõbralik aianduse toetus;</i> - <i>Poollooduslike koosluste hooldamise toetus;</i> - <i>Mahepõllumajandus;</i> - <i>Natura 2000 toetus põllumajandusmaale;</i> - <i>Natura 2000 toetus erametsamaale.</i>
<ul style="list-style-type: none"> - Edendada piirkonna arengut - Suurendada piirkonna ligipääsetavust ja atraktiivsust - Tagada piirkonna ohutus ja turvalisus 	<p>Nimetatud eesmärkidel (mis on suunatud konkreetset Läänemere piirkonna aladele) on kaudne kokkupuude MAKi eesmärkide ja meetmetega.</p> <p>Enim võib kõikidesse nimetatud eesmärkidesse panustada Leader meede läbi konkreetsete projektide.</p>

Kokkuvõtteks võib öelda, et MAK 2014-2020 püstitatud eesmärgid ei ole vastuolus rahvusvaheliste keskkonnakaitse lepete ja nendega seatud eesmärkidega. Intensiivne põllumajandus ja maakasutuse muutumine on Euroopa elurikkuse vähenemise peamisi põhjusi. MAK meetmed, mille tegevustega soodustatakse investeringuid tootmise- ja töötlemise suunas võivad olla vastuolus eespool nimetatud keskkonnaeesmärkide saavutamise ja negatiivse mõju sõltub konkreetsest tegevusest, mille ilmumise tõenäosust on võimalik ning tuleb vajadusel vähendada projektide keskkonna aspektide arvestamise asjakohase ettevalmistamise ja vajadusel ette nähtud leevendusmeetmete rakendamisega.

4.1.2 Eesti riiklikud dokumendid

4. Eesti säästva arengu riiklik strateegia aastani 2030 „Säästev Eesti 21“¹³

Eesti säästva arengu riiklik strateegia aastani 2030 „Säästev Eesti 21“ on säästva arengu pikaajaline raamdokument, mis kiideti Riigikogus heaks 14. septembril 2005. Säästev Eesti 21 määratleb Eesti riigi ja ühiskonna arendamise eesmärgid aastani 2030 ning seostab majandus-, sotsiaal- ja keskkonnavaldkonna arengud kooskõlas ülemaailmsete (Agenda 21) ja Euroopa Liidu suunisdokumentidega.

Strateegia sisaldab 4 põhieesmärki:

- Eesti kultuuriruumi elujõulisus;
- Heaolu kasv;

¹³ Eesti säästva arengu riiklik strateegia aastani 2030 „Säästev Eesti 21“
http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=90658/SE21_est_web.pdf

- Sidus ühiskond (antud kontekstis asjakohaseks alaeesmärgiks regionaalne tasakaal);
- Ökoloogiline tasakaal.

Ökoloogilise tasakaalu eesmärk on jaotatud kolmeks põhikomponendiks:

- Loodusvarade kasutamine viisil ja mahus, mis kindlustab ökoloogilise tasakaalu.
- Saastumise vähendamine.
- Loodusliku mitmekesisuse ja looduslike alade säilitamine.

Tabel 4-4. MAKi eesmärkide ja meetmete vastavus „Säästev Eesti 21“ eesmärkidele

Eesmärgid	Arengukavaga kavandatu vastavus
Eesti kultuuriruumi elujõulisus	<p>Eesti kultuuriruumi ulatus on seotud nii maastike kui märgilise keskkonnaga. Strateegia eesmärk on seotud MAKi prioriteetidega - prioriteet 4: ökosüsteemid, prioriteet 5: ressursisääst ja keskkonnasäästlik majandus ja prioriteet 6: maapiirkonna areng ja elukvaliteet.</p> <p>Eesmärgi täitmisele aitavad kaasa eelkõige meetmed:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Põllumajanduslik keskkonnatoetus - kõik erinevad meetmed; - Natura 2000 toetus põllumajandusmaale; - Natura 2000 toetus erametsamaale; - Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine; - Leader kohalikuks arenguks. <p>Kaudselt aitab maalise eluviisi säilimisele kaasa kogu maaelu arengukava.</p>
Heaolu kasv	<p>Arengukava eesmärgid toetavad säästva arengu strateegias seotud eesmärgi saavutamist.</p> <p>Eesmärgi täitmisele aitavad kaasa kavandatud meetmed, mis on seotud keskkonnaseisundi hea taseme tagamisega (väetiste ja pestitsiidide majandamise parandamine) ning looduslähedasema põllumajanduse saavutamise (tervislikuma toidu tagamine).</p> <p>Valdav osa maaelu arengukavast aitab kaasa põllumajandussektori konkurentsivõime ja elujõulisuse edendamisele ja seeläbi valdkonnas tegutsejate majandusliku heaolu kasvule. Töökohti loovad ka meetmed, mis ei ole otseselt seotud põllumajandusliku tegevusega, nt investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas.</p>
Sidus ühiskond - Regionaalne tasakaal	<p>EL strateegias püstitatud eesmärk kajastub arengukava eesmärkides otseselt (prioriteet 2, prioriteet 6). Kaudselt panustab kogu arengukava</p>

Eesmärgid	Arengukavaga kavandatu vastavus
	<p>põllumajandussektoris tegutsejate majandusliku heaolu suurenemisele.</p> <p>Meetmetest aitavad eesmärgi saavutamisele kaasa eelkõige järgnevad:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine;</i> - <i>LEADER kohalikuks arenguks;</i> - <i>Kvaliteedikavades osalemine ja kvaliteedikavade raames toodetud toodete edendamine;</i> - <i>Tootjarühmade loomine;</i> - <i>Koostöö; Investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas.</i>
<p>Ökoloogilise tasakaal:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Loodusvarade kasutamine viisil ja mahus, mis kindlustab ökoloogilise tasakaalu. - Saastumise vähendamine. - Loodusliku mitmekesisuse ja looduslike alade säilitamine. 	<p>Strateegia eesmärk on seotud MAKi prioriteetidega - prioriteet 4: ökosüsteemid ja prioriteet 5: ressursisääst ja keskkonnasäästlik majandus. Prioriteetid toetavad ökoloogilise tasakaalu saavutamist.</p> <p>Eesmärgi täitmisele aitavad kaasa eelkõige meetmed:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Põllumajanduslik keskkonnatoetuse erinevad meetmed;</i> - <i>Natura 2000 toetus põllumajandusmaale;</i> - <i>Natura 2000 toetus erametsamaale;</i> - <i>Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parendamiseks;</i> - <i>Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine;</i> - <i>Teadmussiire ja teavitus;</i> - <i>Nõuandeteenuste toetamine.</i>

5. Keskkonnastrateegia aastani 2030¹⁴

Keskkonnastrateegia aastani 2030 on keskkonnavaldkonna arengustrateegia, mis juhindub Eesti säästva arengu riikliku strateegia "Säästev Eesti 21" põhimõtetest ja on katusstrateegiaks kõikidele keskkonna valdkonna arengukavadele, mis peavad koostamisel või täiendamisel juhinduma keskkonnastrateegias toodud põhimõtetest. Eesmärkide seadmisel ja meetmete kavandamisel on võetud aluseks strateegilised valikud ning ühiskonna üldised arengusuunad (trendid).

¹⁴ Keskkonnastrateegia aastani 2030;
<https://www.riigiteataja.ee/aktiilisa/0000/1279/3848/12793882.pdf#>

1) Loodusvarade säästlik kasutamine ja jäätmetekke vähendamine

- Jäätmed - Eesmärk: Aastal 2030 on tekkivate jäätmete ladestamine vähenenud 30% ning oluliselt on vähendatud tekkivate jäätmete ohtlikkust.
- Vesi - Eesmärk: Saavutada pinnavee (sh rannikuvee) ja põhjavee hea seisund ning hoida veekogusid, mille seisund juba on hea või väga hea.
- Maavarad - Eesmärk: Maavarade keskkonnasõbralik kaevandamine, mis säästab vett, maastikke ja õhku, ning maapõueressursi efektiivne kasutamine minimaalsete kadude ja minimaalsete jäätmetega.
- Mets - Eesmärk: Metsakasutuses ökoloogiliste, sotsiaalsete, kultuuriliste ja majanduslike vajaduste tasakaalustatud rahuldamine väga pikas perspektiivis.
- Kalastik - Eesmärk: Tagada kalapopulatsioonide hea seisund ning kalaliikide mitmekesisus ja vältida kalapüügiga kaasnevat kaudset negatiivset mõju ökosüsteemile.
- Ulukid - Eesmärk: Tagada jahilukite ja muude ulukite liikide mitmekesisus ning asurkondade elujõulisus.
- Muld ja maakasutus - Eesmärk 1: Keskkonnasõbralik mulla kasutamine; Eesmärk 2: Loodus- ja kultuurimaastike toimivus ja säästlik kasutamine.

2) Maastike ja looduse mitmekesisuse säilitamine

- Maastikud. Eesmärk: Mitmeotstarbeliste ja sidusate maastike säilitamine.
- Bioloogiline mitmekesisus. Eesmärk: Elustiku liikide elujõuliste populatsioonide säilimiseks vajalike elupaikade ja koosluste olemasolu tagamine.

3) Kliimamuutuste leevendamine ja õhu kvaliteet

- Energia - Eesmärk: Toota elektrit mahus, mis rahuldab Eesti tarbimisvajadust, ning arendada mitmekesiseid, erinevatel energiaallikatel põhinevaid väikese keskkonnakoormusega jätkusuutlikke tootmistehnoloogiaid, mis võimaldavad toota elektrit ka ekspordiks.
- Energia tarbimine - Eesmärk: Energiatarbimise kasvu aeglustamine ja stabiliseerimine, tagades samas inimeste vajaduste rahuldamise, ehk tarbimise kasvu olukorras primaarenergia mahu säilimise tagamine.
- Osoonikihi kaitse - Eesmärk: Kõrvaldada järk-järgult nii tööstusest kui ka kodumajapidamistest osoonikihti kahandavad tehisained.
- Transport - Eesmärk: Arendada välja efektiivne, keskkonnasõbralik ja mugav ühistranspordisüsteem, ohutu kergliiklus (muuta auto alternatiivid mugavamaks) ning sündpendelliiklust ja maanteevedusid vähendav asustus- ja tootmisstruktuur (vähendada transpordivajadust).

4) Keskkond, tervis ja elukvaliteet

- Väliskeskkond - Eesmärk: Tervist säästev ja toetav väliskeskkond.
- Siseruum - Eesmärk: Inimese tervisele ohutu ja tervise säilimist soodustav siseruum.

- Toit - Eesmärk: Keskkonnast tulenevate saasteainete sisaldus toiduahelas on inimese tervisele ohutu.
- Joogi- ja suplusvesi - Eesmärk: Joogi- ja suplusvesi on inimese tervisele ohutu.
- Jääkreostus - Eesmärk: Aastaks 2030 on likvideeritud kõik täna teadaolevad jääkreostuskolded.
- Elanike turvalisus ja kaitse - Eesmärk: Tagada elanike turvalisus ning kaitse nende julgeolekut ohustavate riskide eest.

Tabel 4-5. MAKi eesmärkide ja meetmete vastavus Keskkonnastrateegia eesmärkidele

Eesmärgid	Arengukavaga kavandatu vastavus
Loodusvarade säästlik kasutamine ja jäätmetekke vähendamine	<p>Arengukava eesmärgid ühtivad keskkonnastrateegia eesmärkidega eelkõige veekasutuse ning mullakasutuse valdkondades.</p> <p>Jäätmekasutuse osas panustab meetme <i>Investeeringud põllumajandusettevõtete tulemuslikkuse parandamiseks</i> kavandatud tegevus <i>biomassi töötlemine ja biomassist bioenergia tootmine</i>. Säästliku ressursikasutuse seisukohalt on olulised järgnevad meetmed:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks;</i> - <i>Keskkonnasõbraliku majandamise toetus;</i> - <i>Piirkondlik mullakaitse toetus.</i>
Maastike ja looduse mitmekesisuse säilitamine	<p>Maastike säilimise tagab eelkõige poollooduslike koosluste hooldamise toetus - <i>Poollooduslike koosluste hooldamise toetus</i>.</p> <p>Maastiku hooldus laiemalt on positiivse mõjuga bioloogilisele mitmekesisusele. Eesmärgi saavutamisele aitavad kaasa järgnevad meetmed:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine;</i> - <i>Keskkonnasõbralik majandamise toetus;</i> - <i>Piirkondlik mullakaitse toetus;</i> - <i>Keskkonnasõbralik aianduse toetus;</i> - <i>Mahepõllumajandus;</i> - <i>Natura 2000 toetus põllumajandusmaale;</i> - <i>Natura 2000 toetus erametsamaale.</i>
Kliimamuutuste leevendamine ja õhu kvaliteet	<p>Arengukava puutepunktid keskkonnastrateegia eesmärgipüstitusega on eelkõige energiakasutuse valdkonnas.</p> <p>Jäätmekasutuse osas panustab meetme <i>Investeeringud põllumajandusettevõtete tulemuslikkuse parandamiseks</i> kavandatud tegevus <i>biomassi töötlemine ja biomassist bioenergia tootmine</i>.</p>
Keskkond, tervis ja elu kvaliteet	<p>Maaelu arengukavas on seatud toidu</p>

Eesmärgid	Arengukavaga kavandatu vastavus
	tervislikkuse ning veekvaliteediga seotud eesmärgid. Eesmärgi saavutamisele aitavad otseselt kaasa meetmed: - Keskkonnasõbraliku aianduse toetus; - Mahepõllumajandus.

6. Looduskaitse arengukava aastani 2020¹⁵

Looduskaitse arengukava on strateegiline lähtedokument looduse kaitse ja kasutamise jaoks seotud valdkondade arendamiseks kuni aastani 2020.

Arengukava strateegilised eesmärgid on:

- **Eesmärk 1. Inimesed tunnevad, väärtustavad ning hoiavad loodust ja oskavad oma teadmisi igapäevaelus rakendada**
  - o Meede 1.1. Loodushariduse tõhustamine kõigil hariduse tasemetel.
  - o Meede 1.2. Tulemuslik loodusteavitus.
  - o Meede 1.3. Looduskaitseteaduse edendamine ja rakendamine praktilise looduskaitse eesmärkide saavutamiseks.
  - o Meede 1.4. Säätliku loodusturismi korraldamine.
- **Eesmärk 2. Liikide ja elupaikade soodne seisund ja maastike mitmekesisus on tagatud ning elupaigad toimivad ühtse ökoloogilise võrgustikuna**
  - o Meede 2.1. Liikide soodsa seisundi tagamine.
  - o Meede 2.2. Elupaikade soodsa seisundi tagamine.
  - o Meede 2.3. Maastike mitmekesisuse tagamine.
  - o Meede 2.4. Loodusobjektide kaitse korraldamine.
  - o Meede 2.5. Loodusandmete kättesaadavuse tagamine ja loodusteaduslike kogude säilitamine.
  - o Meede 2.6. Rahvusvaheline koostöö elurikkuse kaitseks.
  - o Meede 2.7. Looduskaitsepiirangute kompenseerimine ja looduskaitsetööde toetamine.
- **Eesmärk 3. Loodusvarade pikaajaline püsimine ja selleks vajalikud tingimused on tagatud ning nende kasutamisel arvestatakse ökosüsteemse lähenemise põhimõtteid**
  - o Meede 3.1. Ökosüsteemi teenuste väärtuse arvestamine keskkonnakasutuses.
  - o Meede 3.2. Maavarade kaevandamisega kaasnevate elurikkust vähendavate mõjude analüüs, leevendusmeetmete väljatöötamine ja rakendamine.
  - o Meede 3.3. Taastuvate loodusvarade majandamisega kaasnevate elurikkust vähendavate mõjude analüüs, leevendusmeetmete välja töötamine ja rakendamine.

---

¹⁵ Looduskaitse arengukava aastani 2020 (koostanud Keskkonnaministeerium, Tallinn 2012);
<http://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/keskkonnaministeerium/Looduskaitse%20arengukava%20aastani%202020.pdf>

- Meede 3.4. Negatiivsete transpordimõjude analüüs ja leevendamine.
- Meede 3.5. Kliimamuutusega elurikkusele kaasneva negatiivse mõju leevendamine.
- Meede 3.6. Bioloogilise ohutuse tagamine.
- Meede 3.7. Taastuvenergia kasutamisega elurikkusele kaasnevate negatiivsete mõjude analüüs, leevendusmeetmete väljatöötamine ja rakendamine.

Tabel 4-6. MAKi eesmärkide ja meetmete vastavus Looduskaitse arengukava eesmärkidele

Eesmärgid	Arengukavaga kavandatu vastavus
Eesmärk 1. Inimesed tunnevad, väärtustavad ning hoiavad loodust ja oskavad oma teadmisi igapäevaelus rakendada	Eesmärgi täitmisele aitavad kaasa meetmed, mille raames toetatavad tegevuse suurendavad põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust: <ul style="list-style-type: none"> - Teadmussiire ja teavitus; - Tootjarühmade loomine; - Koostöö; - Põllumajanduslik keskkonnatoetus.
Eesmärk 2. Liikide ja elupaikade soodne seisund ja maastike mitmekesisus on tagatud ning elupaigad toimivad ühtse ökoloogilise võrgustikuna	Arengukavas kavandatakse sekkumine meetmetega <i>Ohustatud tõugu looma pidamise toetus</i> ning <i>Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus</i> , mis on otseselt suunatud liikide mitmekesisuse säilitamisele. Maastike säilimise tagab eelkõige <ul style="list-style-type: none"> - Poollooduslike koosluste hooldamise toetus; - Natura 2000 toetus põllumajandusmaale; - Natura 2000 toetus erametsamaale. Maastiku hooldus laiemalt on positiivse mõjuga bioloogilisele mitmekesisusele.
Eesmärk 3. Loodusvarade pikaajaline püsimine ja selleks vajalikud tingimused on tagatud ning nende kasutamisel arvestatakse ökosüsteemse lähenemise põhimõtteid	Eesmärgi täitmisele aitavad kaasa eelkõige arengukava meetmed: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine;</i> - <i>Investeeringud põllumajandusettevõtete tulemuslikkuse parandamiseks;</i> - <i>Mahepõllumajandus.</i>

7. Eesti metsanduse arengukava aastani 2020¹⁶

Arengukava põhieesmärk on metsade tootlikkuse ja elujõulisuse ning mitmekesise ja tõhusa kasutamise tagamine. Selleks:

¹⁶ Eesti metsanduse arengukava aastani 2020 (Tallinn 2010);
https://www.riigiteataja.ee/aktiivisa/3180/2201/1003/Eesti_%20metsanduse_arengukava.pdf

- kasutatakse puitu kui taastuvat loodusressurssi puidutööstuses ning energeetikas juurdekasvu ulatuses;
- tehakse metsa tootlikkuse säilitamiseks metsauuendustöid vähemalt poolel uuendusraiealadest;
- on ohustatud ja Eestile omaste liikide populatsioonide hea seisundi säilitamiseks kaitse alla võetud vähemalt 10% metsamaa pindalast ja parandatud rangelt kaitstavate metsade esinduslikkust.

Metsanduslike arengukava eesmärkide saavutamisele aitab MAK 2014-2020 kaasa läbi erinevate erametsanduse toetamise meetmete, millega mh parandatakse metsa majanduslikku ja ökoloogilist elujõulisust.

Tabel 4-7. MAKi eesmärkide ja meetmete vastavus Eesti metsanduse arengukava eesmärkidele

Eesmärgid	Arengukavaga kavandatu vastavus
Metsade tootlikkus ja elujõulisus ning nende mitmekesine ja tõhus kasutamine on tagatud	Eesmärgi täitmisele aitava kaasa eelkõige meetmed: <ul style="list-style-type: none"> - Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid. - Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine. - Metsandussaaduste töötlemine ja turustamine.
Metsa kui elu- ja looduskeskkonna säilimine on tagatud	Eesmärgi täitmisele aitavad kaasa - Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamise ning Natura 2000 toetus erametsamaale meetmed.
Puidu kui taastuva tooraine ja taastuenergia allika kasutamine on eelistatud suurema CO₂ emissiooniga toodete ja energiaallikate asemel	Eesmärgi täitmisele aitab kaasa meede - Metsandussaaduste töötlemine ja turustamine. Meetme eesmärk on metsandussaadusi töötlevate ja turustavate mikro- ja väikeettevõtete poolt toodetava lisandväärtuse kasv nii metsa- ja puidutööstuse sektoris tervikuna kui ka sektori ühe töötaja kohta.
Suurendatud on investeeringud metsandussektorisse ning metsandusalasesse teadus- ja arendustegevusse	Metsandussektoril on lisaks juurdepääs meetmetele - Teadmussiire ja teavitus, Tootjarühmade loomine ning Koostöö, mis kõik samuti panustavad seeläbi metsanduse arengukava eesmärkidesse.

Kokkuvõtteks võib öelda, et MAK 2014-2020 püstitatud eesmärgid aitavad kaasa Eesti riiklikes dokumentides seatud eesmärkidele ning ei ole eespool nimetatud eesmärkidega vastuolus.

5 Ülevaade arengukava peamistest keskkonnamõjudest - välismõjude analüüs

Alljärgnevalt tuuakse keskkonnakomponentide kaupa olulisemate mõjumehhanismide kirjeldused, mis avalduvalt otseselt maaelu arengukavas kavandatud meetmete elluviimisel.

Keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) käigus hinnatakse arengukavas kavandatavate meetmete mõju keskkonna ja tasakaalustatud arengu seisukohtadest ning antakse soovitusel võimalike negatiivsete keskkonnamõjude vähendamiseks ja võimalusel positiivsete mõjude suurendamiseks. Vajadusel esitatakse ettepanekud arengukava muutmiseks või täiendamiseks.

5.1 Mõjude määratlemine

Vastavalt keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusele (KeHJS) § 40 käsitletakse KSH aruandes olulise keskkonnamõju avaldumist järgnevates valdkondades: inimese tervis, sotsiaalsed vajadused ja inimese vara, bioloogiline mitmekesisus, populatsioonid, taimed, loomad, pinnas, vee ja õhu kvaliteet, kliimamuutused, kultuuripärand ja maastikud, jäätmeteke.

KSH aruanne koostatakse ja vormistatakse lähtudes seadusandlusest - eeskätt KeHJS § 40 nõuetest, heakskiidetud keskkonnamõju hindamise programmist ning arvesse võttes üldtunnustatud keskkonnamõju strateegilise hindamise alaseid teadmisi ja hindamismetoodikat.

KSH läbiviimise käigus koondati käsitletavad valdkonnad aruandes esitamiseks olulisemate mõjuvaldkondade alla.

Valdkonnad, mille kaupa esitati aruandes keskkonnamõju esinemine, on

- vesi ;
- muld;
- kliimamuutused ja õhu kvaliteet;
- maastik, sh looduslik mitmekesisus ja mõju Natura 2000 aladele;
- sotsiaalse ja regionaalarengu edendamine.

Vastavalt KeHJS paragrahvile 5 on keskkonnamõju oluline, kui see võib eeldatavalt ületada tegevuskoha keskkonnataluvust, põhjustada keskkonnas pöördumatuid muutusi või seada ohtu inimese tervise ja heaolu, kultuuripärandi või vara.

5.2 Keskkonnaseisund ja probleemid

Põllumajanduses pole ühte keskkonnamõju, mis oleks domineeriv või teiste mõjudega võrreldes olulisem. Kõige tähtsamate mõjudena võib välja tuua:

- mullaviljakuse langus – toitainete ja orgaanilise aine vähenemine mullas (ca 45% põllumuldadest on kaaliumi- ja ca 20% fosforipuuduses), mida

põhjustab klassikaliste külvikordade puudumine, toitainete bilansiandmete ja väetusplaanide puudumine, monokultuuride kasvatamine ja tahke sõnniku ning orgaaniliste või mineraalväetiste piiratud kasutamine. Peale selle on Eestis muldi kahjustavateks probleemideks muldade saastumine, hapestumine, tihenemine, mulla elurikkuse vähenemine ning muldade katmine;

- elurikkuse vähenemine – peamiselt seotud niitmise-karjatamise vähenemisega. Väga drastiline probleem pole, kuid põllumajanduse intensiivistumisel ei saa tähelepanuta jätta;
- eutrofeerumine – peamiseks probleemiks veel kaasajastamata sõnnikuhoidlad, mis aitavad kaasa leostumisele;
- veekvaliteet - inimõjust tingitud veemajandusprobleemiks on eutrofeerumine põllumajandusliku haju- ja punktkoormuse läbi, setetest lähtuva sisekoormus;
- KHG-heide - kuigi see on praegu lubatud piirides, tuleb hiljemalt pärast 2020. aasta tähtaja möödumist hakata KHG-heidet siiski vähendama;
- piirkonniti varieerub põllumajanduses hõivatute osakaal hõivatute koguhulgas.

Põllumajanduse veekasutus ei ole Eesti kliimas kriitiline küsimus, nagu see on paljude muude Euroopa riikide jaoks, meie niisutatava maa osakaal on väga väike. Samas tuleb jätkuvalt tegelda veekasutuse efektiivsuse tõstmisega süsteemides, kus olukorda on võimalik parendada, nt läga käitlemine (liiga suur vee hulk teeb läga „lahjaks“, mis põhjustab probleeme selle mahutamisel, laotamisel jne). Lisaks on sellistes süsteemides vee kasutamine alati seotud energiakuluga. Oluline on korras hoida ka põllumajandusmaa kuivendussüsteeme. Veekaitsele tuleb tähelepanu pöörata nitraaditundlikel aladel, kus ühelt poolt asuvad viljakad põllumaad, kuid samas on tegemist kaitsmata põhjaveega pae- ja karstialadega.

5.2.1 Looduskeskkonna seisund

Kliimamuutused ja õhu kvaliteet

Põllumajandussektoris paisatakse atmosfääri kasvuhoonegaase, ehkki teiste majandussektoritega võrreldes vähem. Kõige laialdasemalt levinud kasvuhoonegaasi CO₂ põllumajandussektorist atmosfääri peaaegu ei satugi. Põllumajandusmaa, mis hõlmab üle poole ELi territooriumist, seob suuri süsinikuvarusid, aidates sellega vähendada CO₂ kogust atmosfääris. Kasvuhoonegaaside summaarne heitkogus Eestis on võrreldes baasaastaga (1990.a) vähenenud 50%. Suurima panuse sellesse on andnud energeetikasektor, mille osakaal heitkogusest oli 2010. aastal 88%; põllumajandussektor on teisel kohal – 6,5%-ga.

Sellegipoolest tuleb põllumajandussektoril toime tulla kahe ülesandega – vähendada oma kasvuhoonegaaside heidet ja kohaneda uute ilmastikuoludega. Põllumajandus on kahe võimsa kasvuhoonegaasi oluline allikas. Need on lämmastikdioksiid (N₂O) ja metaan (CH₄).

- N₂O satub atmosfääri põllumajandusmaast, peamiselt mullas olevate lämmastikväetiste muundumise tõttu mikroobide toimel. N₂O heide moodustab üle poole põllumajandussektorist pärinevatest heitkogustest.

- CH₄ heide tuleneb enamjaolt mäletsejate (peamiselt lehmade ja lammaste) seedimisprotsessidest. Loomasõnniku ladustamise ja laotamise tõttu tekib nii CH₄ kui ka N₂O heide.

2010. aastal olid põllumajandusest tekkinud diämmastikoksiidi heitkogused 2,736 kilotonni ning metaani heitkogused 23,63 kilotonni. Võrreldes 1990. aastaga on ammoniaagi heitkogused vähenenud ligi 63%, peamiselt põllumajanduse osakaalu vähenemise tõttu. Viimasel kümnendil on ammoniaagi heitkogused püsinud stabiilsed.

2010. aasta inventuuriraporti andmete alusel olid põllumajandussektori kasvuhoonegaaside heitkogused võrreldes 1990. aasta baastasemega 2008. aastal 58,9% ja 2010. aastal 61,2% väiksemad. Võrreldes 2005. aasta baastasemega olid heitkogused 2008. aastal 11,9% ning 2010. aastal 5,7% suuremad.

Veemajandus

Eesti üldine põhjavee seisund on hea, erandiks on Ida-Virumaa põlevkivikaevanduste piirkond. Põllumajanduse suhteliselt madala intensiivsuse tõttu ei ole põhjavee nitraatioonidega reostumine Eesti jaoks tervikuna suur probleem.

Eestis on peamisteks inimõjust tingitud veemajandusprobleemiks eutrofeerumine põllumajandusliku haju- ja punktkoormuse, setetest lähtuva sisekoormuse ning asulate veeheite toimel ja veereostus. Põllumajandusliku hajureostuse ohjeldamiseks rakendatakse kitsendusi sõnniku ja mineraalsete lämmastikväetiste kasutamisele. Sellel eesmärgil on Eestis määratud Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundlik ala, kus rakendatakse riiklikku tegevuskava¹⁷. 2004. aastal moodustatud Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundliku ala (NTA) pindala on 3 250 km² ja see hõlmab 7% Eesti kogupindalast. NTA asub maakondades, kus paiknevad Eesti viljakaimad mullad ja suur osa intensiivsest põllumajandusest on koondunud just sinna. Põllumajandusmaa osakaal ja põllumajandusloomade arvukus NTA-l ületab Eesti keskmisi näitajaid ning põhjavesi on kohati kaitsmata või nõrgalt kaitstud.

Mitmetes vaatluskaevudes ületas nitraatide sisaldus Euroopa Liidu Põhjaveedirektiiviga kehtestatud kvaliteedistandardi (50 mg/l). Aastatel 2009 – 2010 nitraatide sisaldus põhjavees veidi langes tingituna tõenäoliselt mineraalväetiste kasutamise vähenemisest ja püsiva lumekattega talvedest, kuid 2011. aastal on nitraatide sisaldus põhjavees taas tõusnud. 2009. ja 2011. aastal läbiviidud seire näitas, et ka mitmes seirekohas väljaspool NTA-d oli nitraatide sisaldus üle 50mg/l.

Ehkki Eestis on rakendatud vägagi erinevaid meetmeid hajukoormuse vähendamiseks põllumajandusest, ei kajastu see paljudel juhtudel muutustena pinnavee kvaliteedis või toitainete koormuse vähenemisena. Viimastel aastatel aset leidev põllumajandustootmise intensiivistumine on nitraaditundlikul alal ja

---

¹⁷ Põllumajanduse hajukoormuse piiramise meetmete väljatöötamine ja nende tõhususe hindamine. Hinnang pinna- ja põhjavee hea seisundi saavutamise ja veesäästu võimaluste kohta; Tallinna Tehnikaülikooli Keskkonnatehnika instituut; Vastutaja Enn Loigu, Tallinn 2011

mujalgi pinnaveekvaliteeti kohati isegi halvendanud, ehkki rakendatud on erinevaid meetmeid ja kehtestatud täiendavaid piiranguid põllumajandustootjatele¹⁸.

Põllumajanduspiirkondades on lisaks viimastel aastatel 20-40% seirekaevudest leitud taimekaitsevahendite jääke, kuid jääkide sisaldused on jäänud alla lubatud piirnormide. Euroopa Liidus kehtestatud põhjavee kvaliteedistandardi ületamine on tuvastatud vaid korra 2007. aastal, mil leiti piirnormi (0,1 µg/l) ületavas koguses glüfosaadi lagunemisjääki.

Eesti rannikumere seisund on üldiselt kesine, seisundit mõjutavad nii jõgede valgalast tulenev saastekoormus kui ka Läänemere üldine eutrofeerumise tase.

Eestis eristatud 639 vooluveekogumist on 9 (1%) väga heas seisundis, 469 (74%) on heas, 143 (22%) kesises ja 21 (3%) halvas seisundis. Ühtki vooluveekogumit ei ole hinnatud väga halvas seisundis olevaks. Reoveepuhastuse tõhustamisest tingituna on punktreostus pidevalt vähenenud ja jõgede fosfori ning lämmastikusisaldus sõltub peamiselt hajukoormusest. Viimastel aastatel on Eestis rajatud uusi ja rekonstrueeritud olemasolevaid reoveepuhasteid ning kanalisatsioonitrasse. Alates 1992. aastast on reostuskoormus oluliselt vähenenud. Viimase paarikümne aastaga on BHT koormus vähenenud ligi 95%, fosfori koormus on samal perioodil vähenenud ligi 84%. Lämmastiku koormus on küll vähenenud 66%, kuid viimasel kolmel aastal on see näitaja pidevalt tõusnud, olles 2009. aastal 1,75, 2010. aastal 1,78 ning 2011. aastal 1,89 tuhat t/a.¹⁹

Muld

Põllumajandusmaade intensiivne kasutamine peaks lähtuma muldade keskkonnakaitsest väärtusest. Muld on kõigi põllumajandustegevuste alus, mis on keskkond, kus puutuvad kokku nii õhk, vesi, mineraalne ja orgaaniline osa ja neis elavad elusorganismid. Üks intensiivse põllumajandustootmise ebasoodsaid aspekte on sõltuvuses pestitsiidide ja väetiste kasutamisest, kuna viimastel on negatiivne mõju keskkonnale ja tervisele. Lisaks väetiste ja pestitsiidide kasutamisele avaldab keskkonnale negatiivset mõju mulla ärajuhtimine vee ja tuule poolt.

Mulla seisukohalt on oluline tagada põllumajanduslike muldade viljakus. Samas vahendab muld põllumajanduse võimalikku kahjulikku mõju veekeskkonnale. Suurt tähelepanu tuleb pöörata muldade orgaanilise aine sisalduse säilitamisele, et vältida mulla väljakurnamist.

Muldade hapestumine on oluline probleem eriti Kesk- ja Lõuna-Eestis. Rohkem kui kolmandik Eesti põllumajandusmaast (üle 300 000 ha) on happeline.

Muldade erosioon on oluline muldi kahjustav protsess, mille üheks tagajärjeks on ka taimetoitainete ja huumuse kadu, mis omakorda viib viljakuse

---

¹⁸ Põllumajanduse hajukoormuse piiramise meetmete väljatöötamine ja nende tõhususe hindamine. Hinnang pinna- ja põhjavee hea seisundi saavutamise ja veesäästu võimaluste kohta; Tallinna Tehnikaülikooli Keskkonnatehnika instituut; Vastutaja Enn Loigu, Tallinn 2011

¹⁹ Eesti keskkonnanäitajad 2012, Keskkonnateabe Keskus. Tallinn 2012

vähendamise ning keskkonna saastumiseni. Eesti mullaerosioonis omab kõige suuremat osakaalu vee-erosioon. Erodeeritud mullad asuvad peamiselt künklikel, tugevalt liigestatud reljeefiga Lõuna- ja Kagu-Eesti aladel, vähemal määral ka Kesk-Eestis Sakala ja Pandivere kõrgustikel. Põllumajandusuuringute Keskuse poolt läbi viidud erosiooniuringute põhjal on Eestis erodeerunud muldade osakaal väga väike.

Maastik, sh kultuuripärand

Loodusliku mitmekesisuse elupaigaülene tasand on maastik. Tänaused maastikud on kujunenud looduse ja inimese ajalooliselt muutlikus koosmõjus, sõltudes seega tuntaval määral sotsiaal-majanduslikest muutustest. Maastikul kui elukeskkonnal on nii ökoloogiline, majanduslik kui ka kultuurilooline (sh teaduslik) väärtus. Üldiseks probleemiks on maastike mitmekesisuse vähenemine.

Vahelduv mitmekesine maastik ja Eesti geograafiline asend on aluseks siinsele elupaikade suurele mitmekesisusele ning kõrgele loodusväärtusele. Kaitset ja hoidmist vajavad nii haruldased ja vähenenud levikuga kui ka Eestile tüüpilised elupaigad. Viimase sajandi jooksul toimunud maakasutusmuutused on elupaiku oluliselt mõjutanud. Iseloomulik on põllumajandusliku maa, eelkõige poollooduslike rohumaade kasutuse vähenemine (20. saj alguse 65%-lt 30%-le sajandi lõpuks) ning metsade osakaalu tõus (21%-lt tõusnud 50%-le). Eestis, nagu mujalgi maailmas, on inimtegevuse tagajärjel (või selle lakkamisel) osa elupaiku hävinud ja nende seisund halvenenud. Probleemiks on pindala vähenemine, tükeldumine ja liigilise koosseisu vaesustumine. Vooluvee elupaiku on tugevalt mõjutanud varasemad maaparandustegevused. Looduskaitse arengukava üks olulisim eesmärk on elupaikade soodsa seisundi tagamine²⁰.

Poollooduslike ehk pärandkoosluste (alvarid, luhad, aruniidud, sooniidud, puisniidud, rannaniidud, puiskarjamaad, aga ka nõmmed ja liivikud) säilitamine on meie looduskaitse üks olulisemaid vastutusvaldkondi. Eesti pärandkooslused on ühed maailma liigirikkaimad elupaigad. Sellised loodusväärtused säilivad aga ainult inimese kaasabil. Ilma niitmise või karjatamiseta pärandkooslused võsastuvad ning nende liigirikkus kaob. Senise traditsioonilise niitmise ja karjatamise lakkamisele järgnev võsastumine ja roostumine on olulisim niidukoosluste elurikkuse säilimist ohustav tegur.

Hinnanguliselt vajab Eesti kaitstavatel aladel säilitamist 60 000 ha erinevaid niidukooslusi. Paljud neist on seisus, kus esmalt on vajalik niiduelustikule vastavad tingimused taastada. On oluline tagada, et taastamisele järgneks regulaarne hooldus, mis on selliste koosluste soodsa seisundi saavutamise alus. Lisaks hooldatava ala pindala suurendamisele on oluline pöörata enam tähelepanu ka hoolduskvaliteedile, võttes arvesse ala asustavate liikide elupaigavajadusi. Kokku tuleb aastaks 2020 tagada regulaarne hooldus vähemalt 45 000 ha poollooduslikel kooslustel.

---

²⁰ Looduskaitse arengukava aastani 2020 (koostanud Keskkonnaministeerium, Tallinn 2012); <http://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/keskkonnaministeerium/Looduskaitse%20arengukava%20aastani%202020.pdf>

Üle poole Eesti maismaast on kaetud metsaga, mis teeb Eestist ühe metsasema riigi kogu Euroopas. Metsas elavad ka pooled meie omamaistest liikidest. Metsas toimuvate looduslike protsesside ja Eestile omaste looduslike metsaliikide, eriti ohustatud liikide elujõuliste populatsioonide püsimiseks on 8,7% metsamaast võetud range kaitse alla, ohustatud metsaelupaikades on inimõju minimeeritud ja kehtestatud majandamise piirangud. Vastavalt metsa range kaitse miinimumvajaduse uuringutele peab rangelt kaitstavate metsade kogum aastaks 2020 olema tüpoloogiliselt esinduslik ja hõlmama vähemalt 10% metsamaast.

Eelkõige vajavad täiendavalt ranget kaitset tüpoloogilise esinduslikkuse saavutamiseks laane-, salu- ja soovikumetsad. Range kaitse miinimumvajaduse arvutus lähtub sellest, kui palju oleks vanu metsi loodusliku metsadünaamika tulemusel, sest metsamajandus mõjutab eelkõige vanade (> 100 a vanuste) metsade ja nende elustiku säilimist. Täiendavat uurimist vajab põlismetsa liikide elupaiganõudlus ning erinevate metsakasvukohatüüpide kaitstus. Metsaelupaigatüüpide ja -liikide soodsa seisundi tagamiseks on kaitse all ligi 400 000 ha metsamaad, sellest umbes neljandik on erametsamaa. Oluline on muuhulgas jätkata ja arendada erametsaomanike toetusi, eelkõige Natura 2000 aladel, aga ka teistel kaitstavatel metsaaladel.

Vee-elupaikade (järved, jõed, ojad, allikad) kaitse on võimalik ainult erinevate valdkondade vahelise koostööna. Kaitse korraldamisel on oluline arvestada, et kõik vee-elupaigad moodustavad ühtse terviku. Seega tuleb rääkida mitte järve- või jõekaitsest, vaid ühisest veeökosüsteemi kaitsest. Veekogude puhastamine reostusest on väga pikaajaline protsess. Eestis on 2763 järve kogupindalaga 21 027 ha. Järve elupaikade peamine ohutegur on inimtegevusest põhjustatud eutrofeerumine, mis viib järvede kinnikasvamise ja ökosüsteemi vaesumiseni. Selle vältimiseks tuleb vähendada nii seisu- kui vooluveekogudesse jõudvat saasteainete hulka (väetiste kasutamise ja nende veekeskonda sattumise piiramine, asulate reovee puhastamine, taimestiku puhveralade loomine veekogude ümber, märgalade taastamine või loomine põllumajandusest pärit taimetoitainete sidumiseks, maaparandussüsteemide rekonstrueerimisel settetiikide rajamine jms).²¹

Looduslik mitmekesisus ja Natura 2000 alad

Eestis on tänapäeval hinnanguliselt 35 000–45 000 taime-, seene- ja loomaliiki, seniste uuringutega on kindlaks tehtud ligikaudu 26 600 liigi esinemine. Eesti väikest pindala arvestades oleme oma laiuskraadil üks liigirikkamaid piirkondi ja siin leidub arvukalt mitmeid Euroopas haruldaseks jäänud liike (nt valgeselg-kirjurähn, rukkirääk, karu, ilves, kaunis kuldking).

Kõige suurem oht liikidele on neile sobivate elupaikade pindala vähenemine, elutingimuste halvenemine ja killustumine, sh levikuteede kadumine. Ka muutunud maakasutus (näiteks niitude võsastumine) vähendab elupaikade sobivust paljudele liikidele.

---

²¹ Looduskaitse arengukava aastani 2020 (koostanud Keskkonnaministeerium, Tallinn 2012); <http://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/keskkonnaministeerium/Looduskaitse%20arengukava%20aastani%202020.pdf>

Liigikaitse põhieesmärgid Eestis on tagada kõikide siin looduslikult esinevate liikide soodne seisund sh alamliikide ja populatsioonide tasemel, säilitada liigiline mitmekesisus kõikides selle avaldumisvormides (kaasa arvatud geneetiline mitmekesisus), vältida võõrliikide ja võõrpopulatsioonide loodusesse sattumist ja levikut ning geneetiliselt muundatud organismide negatiivset mõju.

Natura 2000 EL-i looduskaitse põhineb kahel direktiivil: linnu- ja loodusdirektiivil. Nimetatud direktiivide nõuete täitmiseks on moodustatud EL-i kaitstavate alade võrgustik Natura 2000. Natura 2000 võrgustik koosneb linnudirektiivi artikli 4 lõike 1 ja 2 alusel valitud linnualadest ning loodusdirektiivi artikli 3 lõike 1 ja artikli 4 alusel valitud loodusaladest.²²

Eestis leidub 60 Euroopa Liidu loodusdirektiivis loetletud elupaigatüüpi, 51 II lisasse kuuluva looma- ja taimeliiki ning 136 EL linnudirektiivis loetletud linnuliiki, mille kaitseks on moodustatud loodus- ja linnualad, mis kokku moodustavad Eesti Natura 2000 võrgustiku. 2012. aastal koosneb Eesti Natura 2000 võrgustik 66 linnualast, kogupindalaga 12 590 km² ja 542 loodusalast, kogupindalaga 11 490 km². Kuna linnu- ja loodusalad suures osas kattuvad, siis on Eesti Natura 2000 võrgustiku kogupindala 14 750 km². Natura 2000 võrgustiku eesmärk on säilitada või vajadusel taastada üle-euroopaliselt ohustatud liikide ja elupaikade soodne seisund.

Kõige soodsamas seisundis on mere- ja rannikelupaigad, kõige kehvem on mageveekogude ja soode (v.a rabade) seisund. Kõige suurem osa Eesti elupaigatüüpidest – 25 elupaigatüüpi – on soodsas seisundis. Ebapiisavas seisundis on 21 ja halvas 9 elupaigatüüpi. Viie kohta on seisundihinnang teadmata. Soodsas seisundis elupaigatüüpe on kõige rohkem mere- ja rannikelupaikade hulgas, kõige kehvemas seisundis on aga mageveekogud ja sood (v.a rabad). Võrreldes teiste Euroopa Liidu riikidega, ei ole Eesti sugugi kõige halvemas seisus. Boreaalses regioonis on soodne seisund vaid 13% elupaigatüüpidest, suurema osa elupaigatüüpide seisund on ebapiisav või halb. Euroopa Liidus tervikuna on halvas seisundis 37%, ebapiisavas 28% ja soodsas seisundis vaid 17% elupaigatüüpidest. Märkimisväärse osa elupaigatüüpide seisund on hoopis teadmata (18%).

Euroopa esmatähtsate elupaigatüüpide, mille levila on oluliselt kahanenud, olukord on aga märgatavalt halvem. Eestis leiduvatest esmatähtsatest elupaigatüüpidest on soodsas seisundis ainult kolm elupaigatüüpi, samal ajal ebapiisavas seisundis on kaheksa ja halvas seisundis viis elupaigatüüpi. Kahe elupaigatüübi seisundihinnang on teadmata. Ka Euroopa Liidus tervikuna pole olukord parem – soodsas seisundis on 14%, ebapiisavas ja halvas seisundis kokku aga üle 70% esmatähtsatest elupaigatüüpidest²³.

---

²² Looduskaitse arengukava aastani 2020 (koostanud Keskkonnaministeerium, Tallinn 2012); <http://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/keskkonnaministeerium/Looduskaitse%20arengukava%20aastani%202020.pdf>

²³ Eesti keskkonnanäitajd 2012, Keskkonnateabe Keskus. Tallinn 2012

Mets kui ökosüsteem

Metsandus on seotud Eesti ühe olulisema loodusvara, metsade majandamisega. 20,8% Eesti metsadest on määratud Natura 2000 aladeks (sh erametsamaid on 94 000 ha²⁴). Metsad on iseloomult taastuvad, pakuvad mitmekesiseid tooteid ja teenuseid (tooraine puidu-, tselluloosi- ja paberitööstusele, mittepuidulised tooted nagu seened ja marjad, puhkemajandus, keskkonnateenused jms) ning seega on metsandus rohemajanduse osa.

Metsade majandamise eelduseks on metsa inventeerimine ja inventeerimisandmete kandmine metsaressursi arvestuse riiklikkusse registrisse. Andmed eraomandisse kuuluva metsa kohta on nimetatud registris 75% ulatuses, millest võib järeldada, et umbes veerand erametsast on aktiivsest majandamisest väljas.

Viimase neljakümne aasta jooksul on Eesti territooriumi metsasus kasvanud 10% võrra ning tänaseks on ligikaudu pool (50,6%) Eesti maismaast kaetud metsaga, kusjuures kasvava metsa osakaalu poolest on Eesti Euroopas Soome, Rootsi, Sloveenia ja Läti järel viiendal kohal. Eesti metsade pindala on viimase neljakümne aasta jooksul kasvanud 1,77-ilt miljonilt hektarilt 2,2 miljoni hektarini; suur osa kiirest juurdekasvust tuleneb 1990-ndatel aastatel endiste karja- ja rohumaa metsastumisest ning seetõttu on isetekkeliselt kasvanud hulgaliselt noorendikke. Põllumaa isetekkelise metsastumise tulemusena on metsaressursi hulgas üle 177 000 hektari hall-lepikuid. 69% hall-lepa enamusega puistutest kasvab laane- ja salumetsades, kus on kõige produktiivsemad Eestile omaste kuusikute kasvukohatüübid. Neid alasid oleks hoopis otstarbekam kasutada majanduslikult ja ökoloogiliselt väärtuslikumate kuuse ja laialehiste puuliikide kasvatamiseks.

5.2.2 Sotsiaalse ja regionaalarengu edendamine

Põllumajandussektori olulisus

Valdav osa Eesti maaelu arengukavast perioodiks 2014-2020 keskendub põllumajanduse edendamisele, tuginedes Euroopa Parlamendi ja Nõukogu vastavale määrusele²⁵.

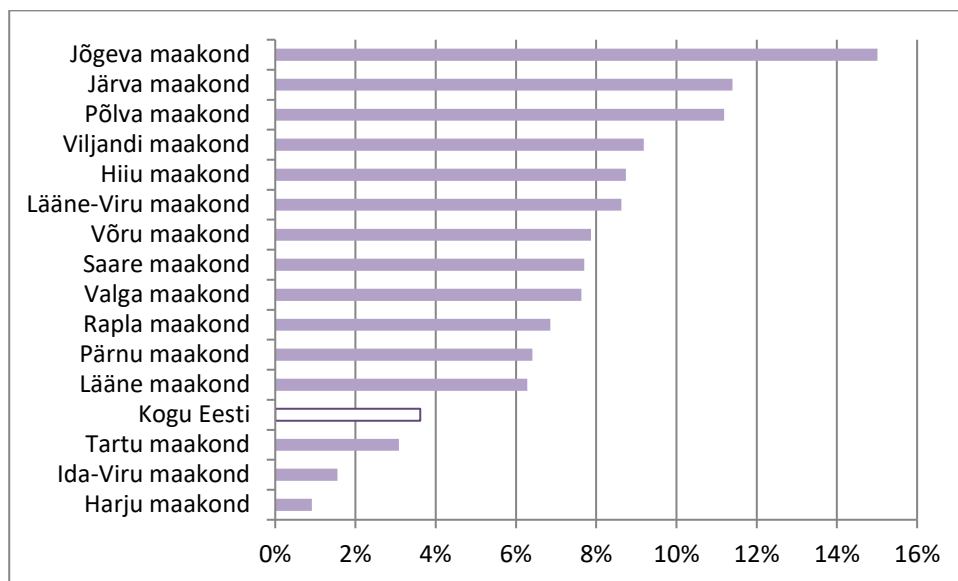
Põllumajandus tegevusalana on ühiskonna jaoks kriitilise tähtsusega, tagades toiduainetega varustatuse ja toidujulgeoleku, ning olles seotud mitmete muude majandusvaldkondade arenguga. Samal ajal on põllumajanduses otseselt hõivatute osakaal väike ning järk-järgult langemas tulenevalt tootmise efektiivsemaks muutumisest. Traditsiooniliselt on põllumajandusega seotud

---

²⁴ Keskkonnateabe keskus andmetel on see 94 000 ha baseeruv veal mille suuruseks on +-10% ja reaalsuses on Natura erametsa pind 85 000 ha juures.

²⁵ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta. Taotlejatele, kes ei tegele põllumajanduse, metsanduse või toidutööstuse valdkonnas, mis on põllumajandusega tihedalt seotud, on suunatud kolm meetet: Ohustatud tõugu looma pidamise toetus (art 29) - Toetust võib taotleda füüsiline isik, juriidiline isik, seltsing ja muu isikute juriidilise isiku staatusega ühendus; Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus (art 29) - toetust võib taotleda füüsiline isik, juriidiline isik, seltsing ja muu isikute juriidilise isiku staatusega ühendus; LEADER kohalikuks arenguks (art 42-45) - Kohalikud tegevusgrupid, ettevõtjad, kohalikud omavalitsused, mittetulundusühingud, seltsingud ja sihtasutused.

ettevõtlus koondunud maale, kus linnalistest piirkondadest oluliselt suurem on olnud ka põllumajanduses hõivatute osakaal. Tänapäevaseks hetkeks töötab Eestis põllumajanduses 3,61% hõivatutest (Eesti Statistikaameti andmed, rahva- ja eluruumide loendus 2011), madalaim on osakaal Harjumaal (vähem kui 1%), suurim Jõgeva maakonnas (15%). Maakondade keskmine vastav näitaja on enam kui 7%, mis näitab et riigi keskmist vähendavad oluliselt suure rahvaarvuga, ent tugevalt linnastunud maakonnad (vt ka järgnev joonis 5-1). Kokku on Eestis rahva- ja eluruumide loenduse 2011 andmetel põllumajanduses hõivatud 20 284 inimest. Perspektiivis on oodata põllumajanduses hõivatute koguarvu vähenemist.²⁶

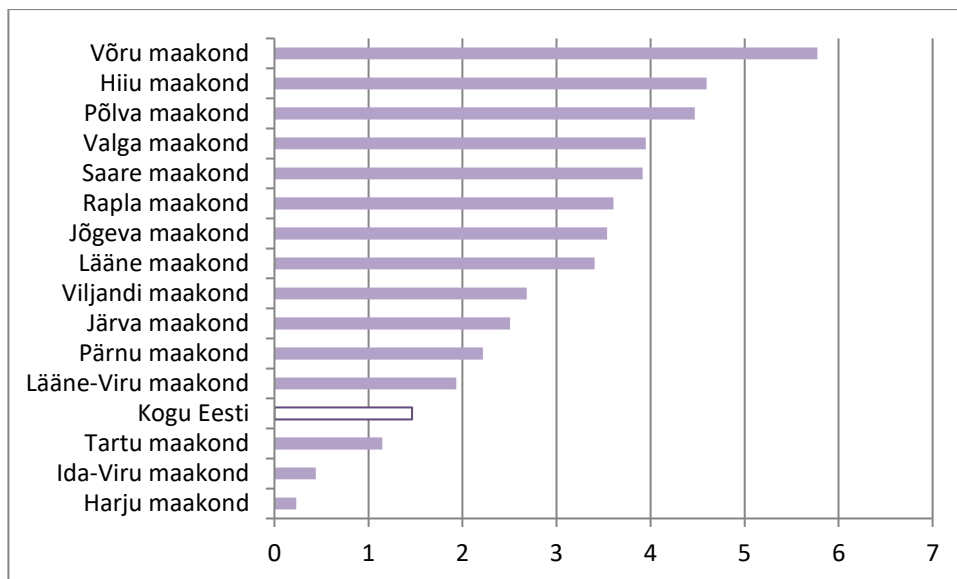
Joonis 5-1. Põllumajanduses töötajate osakaal hõivatute koguhulgast maakonniti aastal 2011. Alusandmed: Eesti Statistikaamet

2010. aasta põllumajandusloenduse andmetel on põllumajanduslikes majapidamistes hõivatute hulk ligi kolm korda suurem (kogu Eestis 57 836 töötajat), ent nende hulgast 53% on pereliikmed, kes osalevad põllumajandustöös väga väikese koormusega. Ka põllumajandusloenduse andmetel on põllumajandusega seotud töötajate hulk ligikaudu kümnendiga (2001 vs 2010) vähenenud enam kui poole võrra.²⁷

Põllumajandusloenduse andmete alusel on võimalik kaudselt näitlikustada ka piirkondade seotust põllumajandusliku tegevusega. Järgneval joonisel on näidatud põllumajanduslike majapidamiste hulk 100 elaniku kohta. Ka antud näitajat iseloomustavad suured piirkondlikud erinevused.

²⁶ Vt ka Eesti maaelu arengukava 2014-2020, Olukorra analüüs

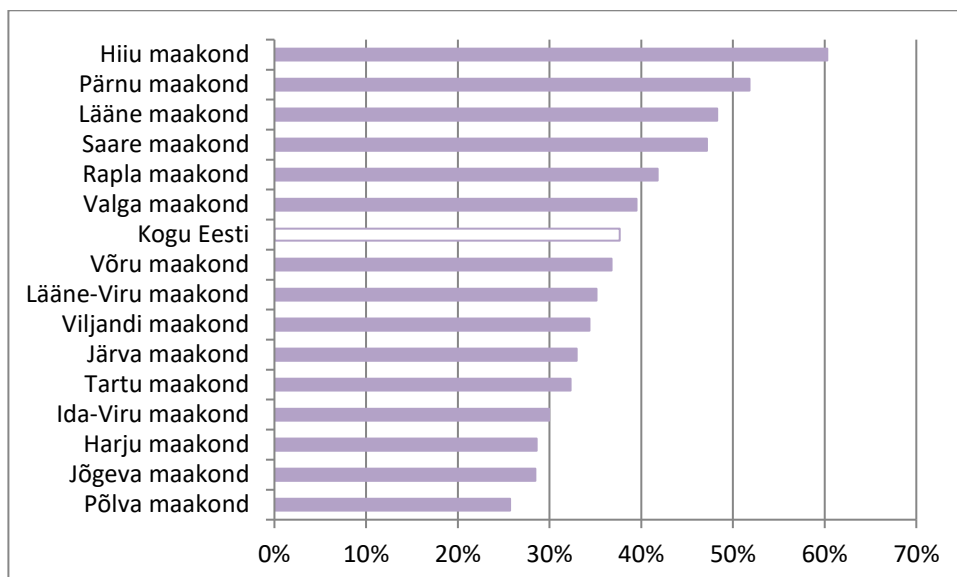
²⁷ Eesti Statistika. Põllumajandusloendus 2010.

Joonis 5-2. Põllumajanduslike majapidamiste arv 100 elaniku kohta Eesti maakondades aastal 2010. Alusandmed: Eesti Statistikaamet

Piirkondlik areng

Punkt, mis kaudselt näitab piirkondlikku võimekust maaelu arengu toetuste kasutamiseks, on nende põllumajanduslike majapidamiste osakaal, kes on saanud maaelu arengu toetusi viimase kolme aasta jooksul (vt järgnev joonis 5-3). Jooniselt nähtub, et maakondade võrdluses erineb toetust saanud põllumajanduslike majapidamiste osakaal kuni kahekordselt.

Joonis 5-3. Viimase kolme aasta jooksul maaelu arengu toetusi saanud põllumajanduslike majapidamiste osakaal (2010). Alusandmed: Eesti Statistikaamet

Kuigi mõjureid toetuse taotlemisel on mitmeid, viitab suur erinevus toetust saanute osakaalus vajadusele diferentseerida toetuste jaotust piirkonniti (olenevalt sellest, mis seatakse maaelu arengukava koostamisel eesmärgiks – kas võrdsete võimaluste loomine põllumajandusega tegelemiseks kõikjal Eestis või edendada põllumajanduslikku tegevust piirkondades, kus selleks on parimad

looduslikud eeldused). Samal ajal iseloomustavad toetuste jaotust piirkonniti olulised erinevused meetmeti²⁸. Piirkondliku tasakaalustatuse teemat on käsitletud ka MAK 2007-2013 vahehindamise lõpparuandes, milles järeldati, et toetused on täitnud oma rolli regionaalse tasakaalustamatuse vähendamisel.

Põllumajanduse piirkondlikke hõivemõjusid saab näitlikustada, esitades seosed põllumajanduses hõivatute ning maakonna panuse vahel riiklikusse SKPsse, samuti läbi maakonna keskmise brutokuupalga. Nagu tabel kirjeldab, on sisemajanduse kogutoodangu näitaja elaniku kohta väiksem maakondades, kus kõrgem on põllumajanduses hõivatute osakaal. Sarnase tendentsi paikapidavust on välja toonud ka Statistikaamet²⁹. Samal ajal maakonna keskmisel palgal ning põllumajanduses hõivatute osakaalul olulisi seoseid ei ole – seda võib põhjendada võrdlemisi väikeste erinevustega maakondade keskmise palga vahel (standardhälve=99) võrreldes piirkondliku SKP ebavõrdse jaotusega riigis (standardhälve=2845, ekstreemumite erinevus enam kui kolmekordne), samuti ka põllumajanduses hõivatute väikese osakaaluga.

Tabel 5-1. Põllumajanduses hõivatute osakaal kogurahvastikust maakonniti ning piirkondlik SKP. Andmed: Statistikaamet

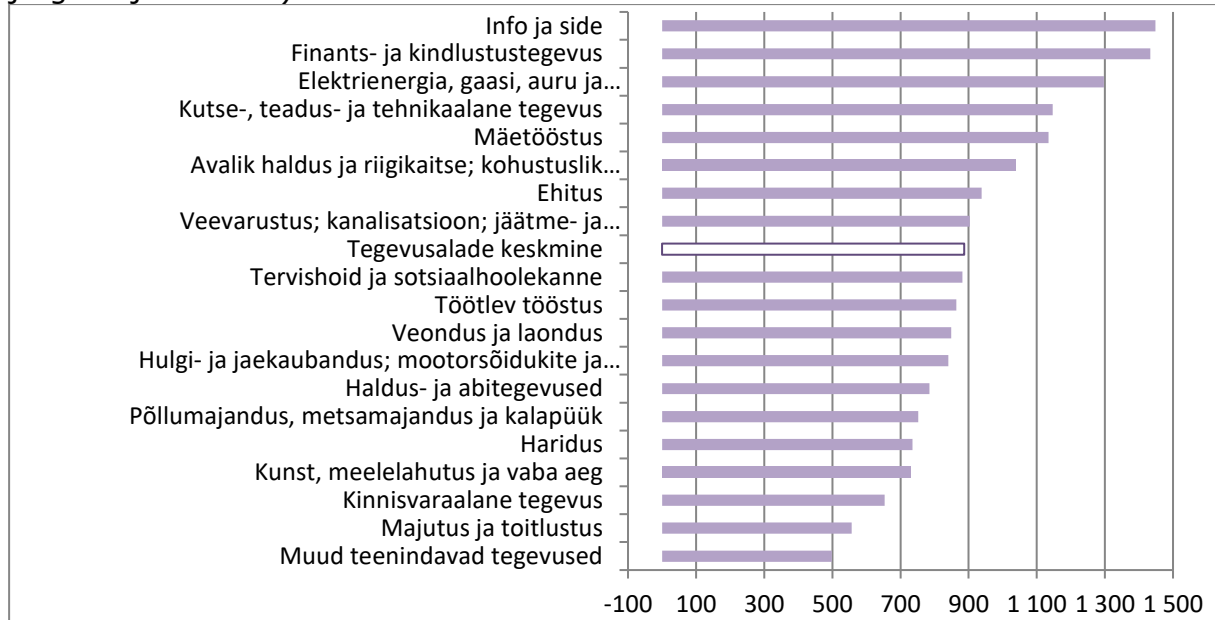
Maakond	Põllumajanduses hõivatute osakaal (REL 2011, %) ↓	Keskmine brutokuupalk 2012 (€)	Piirkondlik SKP elaniku kohta 2010
Jõgeva maakond	15,01	723	4747
Järva maakond	11,40	669	6360
Põlva maakond	11,19	721	4879
Viljandi maakond	9,18	655	6226
Hiiu maakond	8,74	1001	6166
Lääne-Viru maakond	8,63	741	7335
Võru maakond	7,87	654	5721
Saare maakond	7,70	713	7967
Valga maakond	7,63	682	5190
Rapla maakond	6,86	674	5538
Pärnu maakond	6,41	754	7191
Lääne maakond	6,28	756	6592
<i>Kogu Eesti</i>	<i>3,61</i>	<i>694</i>	<i>10687</i>
Tartu maakond	3,09	837	9641
Ida-Viru maakond	1,55	769	7045

²⁸ Näiteks perioodil 2010-2012 meetmes Tootjarühmade loomine ja arendamine antud toetustest 36,4% läks Tartumaale, 1% Hiiumaale. Andmed: MAK 2007-2013 2012. aasta seirearuanne; Eesti Maaelu Arengukava 2007-2013 meetme 3.1 „Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas“ rakendusanalüüs toob välja erisused maakondade ning analüüsis konstrueeritud klastrite kaupa

²⁹ Esitatud ülevaates „Regionaalne SKP piirkondade ja majandussektorite järgi, keskmine elatustase ning vaesuse määr 2012“ Maaettevõtluse büroo, Põllumajandusministeerium. 29.10.2012

Harju maakond	0,91	887	16215
		r=-0,38	r=-0,69

Põllumajanduses töötajate sektor jääb allapoole Eesti keskmist palka (vt ka järgnev joonis 5-4).

Joonis 5-4. Keskmise brutokuupalk Eestis tegevus alati (€, 2012). Andmed: Statistikaamet

5.3 MAK meetmete mõjude hindamine keskkonnavaldkondade kaupa

5.3.1 MAK meetmete mõjude hindamisest

Käesoleva MAKi meetmed on suunatud eelkõige põllumajandustootmise tugevdamisele, sellega seotud sotsiaalse olukorra parandamisele maal ning samuti hea keskkonnaseisundi säilitamisele. Kavandatud meetmete rakendamisel on maapiirkonna keskkonnaseisund tulevikus tõenäoliselt parem kui võrreldavates tingimustes MAKi meetmeid rakendamata. Meetmete elluviimine kavandatud kujul ei too eeldatavasti kaasa keskkonnaseisundi halvenemist, kuid siiski on oluline, et kavandatavates meetmetes oleks tagatud läbivalt keskkonnahoid ja selle parendamine.

MAKiga kavandatud meetmete mõju on hinnatud erinevate keskkonnavaldkondade lõikes ning hinnangut on illustreeritud järgmise värvikoodiga:

Roheline	Otsene positiivne mõju
Oranž	Kaudne positiivne mõju
Valge	Mõju on ebaselge või puudub selge kokkupuude hinnatud keskkonnavaldkonnaga

Tabel 5-2. MAKiga kavandatud meetmete mõju hindamine erinevate keskkonna- ja sotsiaalvaldkondade lõikes

MEEDE ja selle EESMÄRK	MÕJU: Välisõhk ja kliimamuutused	MÕJU: Vesi ja muld	MÕJU: Maastik, sh kultuuripärand	MÕJU: Elusloodus (bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)	MÕJU: Tasakaalustatud sotsiaal- ja regionaalareng	Üldkommentaar ja märkused
<p>Teadussiire ja teavitus (art 15)</p> <p>Meetme üldeesmärk on põllumajanduse, metsanduse ja toidutööstuse ettevõtjate ning nende töötajate arendamise ja uute teadmiste leviku soodustamisega aidata kaasa biomajanduse arengule ja kohanemisele uute väljakutsetega ressurside säästlikuks kasutamiseks.</p>	<p>Uudsete tavade levitamine keskkonnakaitsest, uutest keskkonda säästvatest kohustuslikest tehnoloogiatest on kaudse positiivse mõjuga.</p>	<p>Uudsete tavade levitamine keskkonnakaitsest, uutest keskkonda säästvatest kohustuslikest tehnoloogiatest on kaudse positiivse mõjuga.</p>	<p>Uudsete tavade levitamine keskkonnakaitsest, uutest keskkonda säästvatest kohustuslikest tehnoloogiatest on kaudse positiivse mõjuga.</p>	<p>Uudsete tavade levitamine keskkonnakaitsest, uutest keskkonda säästvatest kohustuslikest tehnoloogiatest on kaudse positiivse mõjuga.</p>	<p>Kaudne positiivne mõju piirkondliku konkurentsivõime edendamisele.</p>	<p>Põllumajandustootjate teadlikkuse tõstmine aitab oluliselt kaasa keskkonnahoidlikumale põllumajanduse arengule.</p> <p>Olulisteks ja arvestatavateks aspektideks põllumajanduses on toiteelementide vahekord mullas, taimekaitsevahendite ja väetiste kasutamise vähendamine, fossiilsete varude kasutuse viimine miinimumini, tootmise käigus tekkivate väljundite kahjulikkuse ja keskkonnamõju vähendamine, mullaviljakuse tõstmine. Seega on oluline põllumajandustootjate teadlikkuse tõstmine, mis võimaldaks kasutada efektiivsemalt tootmissisendeid nt keskendudes samal ajal nii mullaviljakusele kui ka veekaitsele.</p> <p><u>Soovitav</u> lisada tingimused piirkondliku mõju suurendamiseks.</p>
<p>Nõuandeteenuste toetamine (art 16)</p> <p>Meetme üldeesmärk on aidata põllumajandusega</p>	<p>Kaudselt keskkonnale eeldatavalt positiivse mõjuga, kuna suureneb haritud ja</p>	<p>Kaudselt keskkonnale eeldatavalt positiivse mõjuga, kuna suureneb haritud ja</p>	<p>Kaudselt keskkonnale eeldatavalt positiivse mõjuga, kuna suureneb haritud ja</p>	<p>Kaudselt keskkonnale eeldatavalt positiivse mõjuga, kuna suureneb haritud ja</p>	<p>Kaudne positiivne mõju ettevõtlusele maapiirkondades.</p>	<p>Põllumajandustootjate teadlikkuse tõstmine aitab oluliselt kaasa keskkonnahoidlikumale põllumajanduse arengule.</p>

MEEDE ja selle EESMÄRK	MÕJU: Välisõhk ja kliimamuutused	MÕJU: Vesi ja muld	MÕJU: Maastik, sh kultuuripärand	MÕJU: Elusloodus (bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)	MÕJU: Tasakaalustatud sotsiaal- ja regionaalareng	Üldkommentaar ja märkused
<p>tegelevatel isikutel kvaliteetse nõuandeteenuse kasutamise kaasa nende majapidamiste või ettevõtete jätkusuutlikule majandamisele või tulemuslikkuse tõhustamisele.</p> <p>Spetsiifilised eesmärgid</p> <ul style="list-style-type: none"> Nõuandeteenuse kättesaadavuse tagamine riigile olulistes valdkondades, sh nõuetele vastavus ja keskkond, ning erialase nõuande aktiivsem kasutamine. Nõuandesüsteemi optimeerimine. Nõustajate koolitamine, et tagada konsulentide asja- ja ajakohased teadmised ning parandada nõuandeteenuste kvaliteeti. 	keskkonnateadlikku tootjate osatähtsus.	keskkonnateadlikku tootjate osatähtsus.	keskkonnateadlikku tootjate osatähtsus.	keskkonnateadlikku tootjate osatähtsus.		<p>Olulisteks ja arvestatavateks aspektideks põllumajanduses on toiteelementide vahetamine mullas, taimekaitsevahendite ja väetiste kasutamise vähendamine, fossiilsete varude kasutuse viimine miinimumini, tootmise käigus tekkivate väljundite kahjulikkuse ja keskkonnamõju vähendamine, mullaviljakuse tõstmine. Seega on oluline põllumajandustootjate teadlikkuse tõstmine, mis võimaldaks kasutada efektiivsemalt tootmissisendeid nt keskendudes samal ajal nii mullaviljakusele kui ka veekaitsele.</p>
Kvaliteedikavades osalemine ja kvaliteedikavade raames toodetud toodete	Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.	Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.	Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.	Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.	Edendab kohalike toodete kättesaadavust, tõstes kaudselt	Kvaliteedikavade rakendamisega võib kaasna ka otsene positiivne mõju keskkonnale. Kvaliteedikavaga sätestatakse

MEEDE ja selle EESMÄRK	MÕJU: Välisõhk ja kliimamuutused	MÕJU: Vesi ja muld	MÕJU: Maastik, sh kultuuripärand	MÕJU: Elusloodus (bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)	MÕJU: Tasakaalustatud sotsiaal- ja regionaalareng	Üldkommentaar ja märkused
<p>edendamine (art 17)</p> <p>Meetme üldeesmärgiks on põllumajandustootjate jätkusuutlikkuse ja turujõu suurendamine.</p> <p>Spetsiifilised eesmärgid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toidu tarneahela toimimise parandamine. • Põllumajandustoodetele lisandväärtuse andmine. • Kvaliteedikavade raames toodetud toodete tutvustamine tarbijatele. 					maapiirkondade atraktiivsust elukeskkonnana.	nõuded ja tingimused kvaliteedikava toodete tootmiseks, mis võivad ületada tavapäraseid nõudeid ka keskkonna aspektist lähtuvalt. Näiteks võib esikohale seatud olla loomade heaolu märgatav parandamine, keelatud erinevate kemikaalide kasutamine või lubatud ainult keskkonda säästvad maaharimistehnoloogiad.
<p>Investeeringud põllumajandusettevõtete tulemuslikkuse parandamiseks (art 18(1)(a))</p> <p>Meetme üldeesmärk on põllumajandusettevõtete konkurentsivõime parandamine ja keskkonnahoidliku põllumajandustootmise arendamine.</p> <p>Spetsiifilised eesmärgid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Põllumajandusettevõtete konkurentsivõime 	<p>Otsene positiivne mõju läbi taastuv-energeetika, st bioenergeetika kasutuselevõtu ning energiasäästlikemate lahenduste väljatöötamise. Taastuvenergeetika kasutuselevõtt aitab vähendada KHG teket.</p> <p>Positiivne mõju õhule tuleneb lisaks olemasolevate seadmete/hoonete</p>	<p>Positiivne mõju veele tuleneb eelkõige olemasolevate seadmete/hoonete vastavusse viimisest kehtestatud normidega. Uute seadmete/hoonete toetamisel on pigem keskkonnaseisundi halvenemist vähendav (leevendav) mõju.</p>	<p>Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada. See sõltub konkreetsest tegevusest. Negatiivse keskkonnamõju vältimine lokaalsel tasandil toimub keskkonnavalades õigusaktides määratletud kordade alusel (sh suurprojektid).</p>	<p>Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada. See sõltub konkreetsest tegevusest. Investeeringud võivad põhjustada põllumajanduse intensiivistumist ja kontsentreerumist, millega kaasnevad ohud nagu keskkonnareostus, elurikkuse vähenemine, taime- ja loomahaiguste</p>	<p>Kaudne positiivne mõju piirkondliku konkurentsivõime edendamisele.</p>	<p>Investeeringud põllumajandusettevõtete tulemuslikuks parendamiseks on üldiselt olulise positiivse keskkonnamõjuga. Positiivne mõju tuleneb eelkõige olemasolevate seadmete/hoonete vastavusse viimisest kehtestatud normidega. Uute seadmete/hoonete toetamisel on pigem keskkonnaseisundi halvenemist vähendav (leevendav) mõju.</p> <p>Positiivse keskkonnamõju</p>

MEEDE ja selle EESMÄRK	MÕJU: Välisõhk ja kliimamuutused	MÕJU: Vesi ja muld	MÕJU: Maastik, sh kultuuripärand	MÕJU: Elusloodus (bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)	MÕJU: Tasakaalustatud sotsiaal- ja regionaalareng	Üldkommentaar ja märkused
<p>suurendamine läbi tootmise moderniseerimise ja keskkonnanahoidlike investeeringute.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Keskkonnanahoidlike ja energiatõhusate põllumajandus- ja loomakasvatusehitiste rajamine ja uuendamine. • Põllumajandusettevõtjate konkurentsivõime tõstmine ja turujõu suurendamine läbi nende ühise majandustegevuse edendamise. • Keskkonnasõbraliku energia tarnekindluse suurendamine põllumajandusettevõtetele. 	<p>vastavusse viimisekestestatud normidega. Uute seadmete/hoonete toetamisel on pigem keskkonnaseisundi halvenemist vähendav (leevendav) mõju.</p>			<p>levik jne. Mitmed põllumajanduse uurimise tulemused näitavad, et maastike lihtsustumine, iseäranis just looduslike ja poollooduslike kasvukohtade osakaalu kahanemine on vähendanud põllumajanduspiirkondade taimestiku liigirikkust ja muutnud tugevasti liigilist koosseisu.</p> <p>Positiivsete keskkonnamõjude suurendamiseks ja negatiivsete keskkonnamõjude vältimiseks on soovitatav seada investeringumeetmete juures eelistus tootjatele, kes rakendavad täiendavaid keskkonnanahoiu meetmeid. Negatiivse keskkonnamõju vältimine lokaalsel tasandil toimub</p>		<p>suurendamiseks on toetuste taotlemisel oluline seada eelistus tootjate osas, kes rakendavad täiendavaid keskkonnanahoiu meetmeid.</p> <p>Puuduvad vastavad mõju- ja seireindikaatorid, mille alusel keskkonnanahoidlikku põllumajandustootmist hinnata.</p> <p>Lisada spetsiifiliste eesmärkide hindamiseks mõõdetavad indikaatorid nagu näiteks:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Keskkonnanahoidlike investeeringute arv: <ul style="list-style-type: none"> - Biomassi töötlemiseks ja biomassist elektri, soojuste, vedelkütuste või gaasi (edaspidi bioenergia) tootmiseks - Mahepõllumajandus • Bioenergia kasutamine <p>Positiivsete keskkonnamõjude suurendamiseks ja negatiivsete keskkonnamõjude vältimiseks on soovitatav seada investeringumeetmete juures</p>

MEEDE ja selle EESMÄRK	MÕJU: Välisõhk ja kliimamuutused	MÕJU: Vesi ja muld	MÕJU: Maastik, sh kultuuripärand	MÕJU: Elusloodus (bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)	MÕJU: Tasakaalustatud sotsiaal- ja regionaalareng	Üldkommentaar ja märkused
				keskkonnaalastes õigusaktides määratletud kordade alusel (sh suurprojektid).		eelistus tootjatele, kes rakendavad täiendavaid keskkonnanahoiu meetmeid.
<p>Investeeringud põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks (art 18(1)(b))</p> <p>Üldeesmärk on põllumajandustoodete lisandväärtuse andmine.</p> <p>Spetsiifilised eesmärgid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Põllumajandustoodete töötlemise konkurentsivõime tõstmine. • Esmatootjate aktiivsem osalemine põllumajandustoodete töötlemises. 	<p>Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada. See sõltub konkreetsest tegevusest. Negatiivse keskkonnamõju vältimine lokaalsel tasandil toimub keskkonnaalastes õigusaktides määratletud kordade alusel (sh suurprojektid).</p>	<p>Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada. See sõltub konkreetsest tegevusest. Negatiivse keskkonnamõju vältimine lokaalsel tasandil toimub keskkonnaalastes õigusaktides määratletud kordade alusel (sh suurprojektid).</p>	<p>Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada. See sõltub konkreetsest tegevusest. Negatiivse keskkonnamõju vältimine lokaalsel tasandil toimub keskkonnaalastes õigusaktides määratletud kordade alusel (sh suurprojektid).</p>	<p>Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada. See sõltub konkreetsest tegevusest.</p> <p>Positiivsete keskkonnamõjude suurendamiseks ja negatiivsete keskkonnamõjude vältimiseks on soovitatav seada investeeringumeetmete juures eelistus tootjatele, kes rakendavad täiendavaid keskkonnanahoiu meetmeid. Negatiivse keskkonnamõju vältimine lokaalsel tasandil toimub keskkonnaalastes õigusaktides määratletud kordade alusel (sh suurprojektid).</p>	<p>Kaudne positiivne mõju piirkondliku konkurentsivõime edendamisele.</p>	<p>Soovitame taotluse hindamisel investeeringute tegemisel valida ja soosida keskkonnanahoidlikke tehnoloogiaid ja rohemajandamist.</p>

MEEDE ja selle EESMÄRK	MÕJU: Välisõhk ja kliimamuutused	MÕJU: Vesi ja muld	MÕJU: Maastik, sh kultuuripärand	MÕJU: Elusloodus (bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)	MÕJU: Tasakaalustatud sotsiaal- ja regionaalareng	Üldkommentaar ja märkused
<p>Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid (art 18(1)(c))</p> <p>Üldeesmärk on maatulundusmaa viljelusväärtuse suurendamine ja sihtotstarbelise kasutuse tagamine korrastatud kuivendussüsteemide ja juurdepääsuteede kaudu.</p> <p>Spetsiifilised eesmärgid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tasakaalustada põllu- ja erametsamajanduse tootmistingimusi erinevates maapiirkondades, vähendades ebasoodsast veerežiimist tingitud põllumajandustootmise riske ja suurendades erametsa tootlikkust. • Vähendada üleujutusohete ja suurendada eesvoolude isepuhastamisvõimet. • Vähendada hajureostuse levikut. 	<p>Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada. See sõltub konkreetsest tegevusest. Negatiivse keskkonnamõju vältimine lokaalsel tasandil toimub keskkonnaalastes õigusaktides määratletud kordade alusel (sh suurprojektid).</p>	<p>Oluline osa haritavalt maalt väljakantavast toitainekoormusest on tingitud halvast kuivenduse seisundist. Kui kuivendus ei toimi hästi, siis taimede kasvuvõime halveneb, toitaineid ei seota, suureneb pindmise äravoolu osatähtsus, mis lõppkokkuvõttes suurendab biogeenide väljakannet eesvoolu, jõgedesse ja järvedesse.</p> <p>Positiivne on, et kuivendatud maal on üldjuhul mulla toitainete (nt väetiste) sidumisvõime suurem ja seega väljakanne väiksem.</p> <p>Kraavikuivenduse asendamine torudrenaažiga vähendab pindmist äravoolu ja seega ka erosiooni ning tulemusena väheneb üldfosfori ja orgaanilise lämmastiku väljakanne.</p>	<p>Maade kuivendamine loob eeldused nende põllu- kui metsamajanduslikuks kasutamiseks, keskkonnamõju sõltub eelkõige kuivendatud maa kasutamisest.</p>	<p>Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada. See sõltub konkreetsest tegevusest.</p> <p>Uute kuivendussüsteemide rajamine võib olla pigem negatiivsete mõjudega. Bioloogilisele mitmekesisusele mõjub kuivendamine peamiselt vaesustavalt. Vältida tuleks olemasolevate loodusliku veerežiimiga alade täiendav kuivendamine. Metsakuivenduse tagajärjel tekkinud kraavivõrgustik pakub küll toitumis- ja elupaiku elustikule (nt uuritud toonekurgedele, kaladele ja kahepaiksetele, kuid looduslike veekogutüüpidega võrreldes on see halvema kvaliteediga ning lisaks vähendab kraavivõrgustik ka looduslike</p>	<p>Kaudne positiivne mõju piirkondliku konkurentsivõime edendamisele.</p>	<p>Maade kuivendamine loob eeldused nende põllu- kui metsamajanduslikuks kasutamiseks, keskkonnamõju sõltub eelkõige kuivendatud maa kasutamisest.</p> <p><u>Maaparandussüsteemide rajamisel ja eesvoolude korrastamisel on vajalik tagada</u> lisaks lahendused, mis hoiavad ära kraavide korrastamisel/puhastamisel sette kandumist veekogudesse (nt settebasseinid, tiigid).</p> <p>Teeme ettepaneku laiendada MAKi vastava meetme käsitlust ning lisada, et negatiivsete keskkonnamõjude vältimiseks tuleb maaparandust toetada maaparanduskavade alusel, mis peavad olema kooskõlas veemajanduskavadega.</p> <p><u>Kuivenduskraavide ehitus-, rekonstrueerimis-, hooldus- ja uuendustöödega ei tohi kahjustada kaitstavate elupaikade ja liikide elupaigatingimusi.</u></p> <p>Rekonstrueerimise käigus tuleks suurendada inimtekkelistes</p>

MEEDE ja selle EESMÄRK	MÕJU: Välisõhk ja kliimamuutused	MÕJU: Vesi ja muld	MÕJU: Maastik, sh kultuuripärand	MÕJU: Elusloodus (bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)	MÕJU: Tasakaalustatud sotsiaal- ja regionaalareng	Üldkommentaar ja märkused
<ul style="list-style-type: none"> • Arendada maaparanduse ühistegevust, mis aitab terviklikult maaparandussüsteeme korrastada. • Parandada riigi poolt korrashoitavate ühiseesvoolude, mille valgala on suurem kui 10 km, tehnilist ja ökoloogilist seisukorda. • Parandada juurdepääsu põllumajandusmaale ja erametsamaale. 		<p>Maade kuivendamine loob eeldused nende põllu-kui metsamajanduslikuks kasutamiseks, keskkonnamõju sõltub eelkõige kuivendatud maa kasutamisest.</p> <p><u>Maaparandus-süsteemide rajamisel ja eesvoolude korrastamisel on vajalik tagada lahendused</u> (nt settebasseinid) mis hoiavad ära kraavide korrastamisel/ puhastamisel sette kandumist veekogudesse.</p> <p><u>Negatiivsete keskkonnamõjude vältimiseks tuleb</u> maaparandust toetada maaparanduskavade alusel, mis peavad olema kooskõlas veemajanduskavadega.</p>		<p>veekogude kvaliteeti (vt ka ptk 5.3.2). Kuigi lodumetsade elustiku liigiline koosseis küll muutub pärast kuivendamist, on tekkinud kõdusoodes märkimisväärne uuritud limuste, sammalde ja putukate liigirikkus ning arvukus³⁰.</p> <p>Metsamaal olemasolevate loodusliku veerežiimiga alade täiendaval kuivendamisel tuleb anda keskkonnamõju hindamise vajalikkuse eelhinnang selle kohta, kas kuivendussüsteemide rajamisega kaasneb oluline keskkonnamõju. Juhul kui võib eeldada olulist mõju, tuleb</p>		<p>vooluveekogudes voolu kiiruse varieeruvust ja luua tiike ning settebasseine, mis vähendavad kiire kuivamise mõju elustikule .</p> <p>Tegemist on eelmisest perioodist jätkuva meetmega. <u>Oluline on lisaks väljundnäitajatele lisada tulemusindikaatorid.</u> Nt mis on eelneval perioodil korrastatud ühiseesvoolude, keskkonnarajatiste hulk, uuel perioodil kavandatav eesmärk. Oluline on läbivalt tuua välja, mis on saavutatav keskkonnahoid meetme elluviimisel ning millist tulemust mõõdetakse/seiratakse (näiteks):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Korrastatavate eesvoolude, keskkonnarajatiste hulk vms.

³⁰ Metsakuivenduse mõju potentsiaalselt ohustatud elustikule (koostanud Maaülikool, 2008-2011); http://www.rmk.ee/files/Kuivendus_lopparuanne_2011netti%20%282%29.pdf

MEEDE ja selle EESMÄRK	MÕJU: Välisõhk ja kliimamuutused	MÕJU: Vesi ja muld	MÕJU: Maastik, sh kultuuripärand	MÕJU: Elusloodus (bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)	MÕJU: Tasakaalustatud sotsiaal- ja regionaalareng	Üldkommentaar ja märkused
				keskkonnamõju hinnata. Kuivenduskraavide ehitus-, rekonstrueerimis-, hooldus- ja uuendustöödega ei tohi kahjustada kaitstavate elupaikade ja liikide elupaigatingimusi. Rekonstrueerimise käigus tuleks suurendada inimtekkelistes vooluveekogudes voolu kiiruse varieeruvust ja luua tiike ning settebasseine, mis vähendavad kiire kuivamise mõju elustikule ³¹ .		
Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine (art 20(1)(a)(i))	Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.	Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.	Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada. Kaudne mõju läbi maakasutuse –	Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.	Kaudne positiivne mõju piirkondliku konkurentsivõime edendamisele.	

³¹ Metsakuivenduse mõju potentsiaalselt ohustatud elustikule (koostanud Maaülikool, 2008-2011);
http://www.rmk.ee/files/Kuivendus_lopparuanne_2011netti%20%282%29.pdf

MEEDE ja selle EESMÄRK	MÕJU: Välisõhk ja kliimamuutused	MÕJU: Vesi ja muld	MÕJU: Maastik, sh kultuuripärand	MÕJU: Elusloodus (bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)	MÕJU: Tasakaalustatud sotsiaal- ja regionaalareng	Üldkommentaar ja märkused
<p>Meetme üldeesmärk on noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise hõlbustamine ja põlvkondade vahetusele kaasaaitamine põllumajanduses ning kaasaegsete teadmistega ja kogemustega põllumajandustootjate jätkusuutliku vanuselise struktuuri kujundamisele kaasaaitamine.</p> <p>Spetsiifilised eesmärgid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Noorte põllumajandustootjate abistamine põllumajandusliku majapidamise sisseseadmisel. • Noorte põllumajandustootjate ettevõtte edaspidine struktuuriline kohandamine. • Tööhõive võimaluste laiendamine noortele. 			<p>olemasoleva ettevõtte ülevõtmise korral säilib maakasutus, uute alustajate puhul lisaks potentsiaal täiendava maaressursi kasutusele võtmiseks.</p>		<p>Kaudne positiivne mõju maalise elustiili edasi kandumisele põlvest põlve.</p>	

MEEDE ja selle EESMÄRK	MÕJU: Välisõhk ja kliimamuutused	MÕJU: Vesi ja muld	MÕJU: Maastik, sh kultuuripärand	MÕJU: Elusloodus (bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)	MÕJU: Tasakaalustatud sotsiaal- ja regionaalareng	Üldkommentaar ja märkused
<ul style="list-style-type: none"> Noorte põllumajandustootjate erialase pädevuse ja töökogemuse suurendamine. 						
<p>Investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas (art 20(1)(b))</p> <p>Üldeesmärk on maapiirkonnas (eelkõige keskustest eemalejäävates piirkondades) püsiva majandusliku baasi ning sobivate ja atraktiivsete töökohtade loomiseks maaettevõtluse mitmekesistamine ja arendamine.</p>	Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.	Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.	Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.	Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.	Oluline positiivne mõju piirkondliku konkurentsivõime edendamisele.	Kavandatud investeeringute maht uuel eelarveperioodil on võrreldav eelmisega, eesmärgiks on seatud 225 uue töökohta loomine – see moodustab veidi enam kui 1% tänasel hetkel põllumajanduses hõivatutest (REL 2011 andmetel). Võttes arvesse eeldatavaid jätkuvaid struktuurseid muutusi põllumajandussektoris (näiteks töö efektiivsemaks muutmine ³²) ning piirkonniti kõrget põllumajanduses hõivatute osakaalu (REL 2011 andmetel kuni 15%), ületab eeldatav põllumajandussektorist väljuvate töötajate osakaal kavandatud investeeringute mahtu sektoriväliste töökohtade loomiseks. Täiendavate töökohtade

³² Küsimusele, kas põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse sektoris leiab perspektiivis aset töökohtade lisandumine või vähenemine, ei ole ühest vastust. Viimasel paaril aastal on Statistikaameti andmetel põllumajanduses hõivatute arv suurenenud, samal ajal prognoosib Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium põllumajanduses hõivatute arvu vähenemist ning seda toetab ka eeldatav jätkuv tootmise efektiivsemaks muutmine ning koondumine suuremate tootjate kätte.

MEEDE ja selle EESMÄRK	MÕJU: Välisõhk ja kliimamuutused	MÕJU: Vesi ja muld	MÕJU: Maastik, sh kultuuripärand	MÕJU: Elusloodus (bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)	MÕJU: Tasakaalustatud sotsiaal- ja regionaalareng	Üldkommentaar ja märkused
<p>Spetsiifilised eesmärgid:</p> <ul style="list-style-type: none"> Põllumajandusettevõtja tegevuse mitmekesistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas. Muu maaettevõtja mittepõllumajandusliku tegevuse arendamine ja mitmekesistamine. 						loomine ei pea toimuma täies ulatuses maaelu arengukava meetmete toel.
<p>Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine (art 25 ja 27)</p> <p>Metsanduse kui maaelu lahutamatu osa toetamise üldeesmärk on jätkusuutlik ja tulemuslik metsa majandamine, mis soodustab metsa elujõulisuse tõstmist metsa liigilise koosseisu parandamise või muude metsakasvatusevõtete rakendamise kaudu, metsa bioloogilise mitmekesisuse, tervikliku ökosüsteemi ja kaitsefunktsiooni säilimist ja taastamist, aidates alal hoida</p>	<p>Mõju läbi süsiniku sidumise paranemise, st puud seovad palju rohkem süsinikku kui enamik põllumajanduskultuure. Hooldusraie kaudu parendatud puistul paraneb süsiniku sidumise võime. Kasvuhoonegaaside emissiooni summaarne vähenemine. Hooldusraie tulemusena võetakse raiejäätmelena kasutusse arvestatav osa taastuvat loodusressurssi, mis aitab samuti kaasa kliimamuutuste leevendamisele.</p>	<p>Eeldatavasti on meede siiski positiivse mõjuga, kuna kavandatavate tegevustena on ette nähtud hooldusraie, mis peaks ennetama tormikahjustuste teket.</p> <p>Tormikahjustusaladel on pinnase kahjustamise oht veelgi suurem, kui korralise lageraie korral. Suurte tormide tagajärjel jäävad lagedaks alad, mille pindala on palju kordi suurem kui on metsaseadusega lubatud lageraielangi pindala. Ulatuslikel lagedatel aladel jääb</p>	<p>Kaudselt keskkonnale eeldatavalt positiivse mõjuga, kuna säilib olemasolev maastikustruktuur. Metsadel on oluline roll ka kultuuripärandi säilitamisel.</p>	<p>Metsa majandamine majandusliku tulu saamiseks võib avaldada negatiivset mõju elusloodusele – bioloogilise mitmekesisuse vähendamine, elupaikade killustatus.</p> <p>Eeldatavasti on meede siiski positiivse mõjuga, kuna kavandatakse tegevusi metsa tervislik seisundi tagamiseks ning metsa-kahjustuste ennetamiseks ja likvideerimiseks.</p>	<p>Kaudne positiivne mõju piirkondliku konkurentsivõime edendamisele.</p>	

MEEDE ja selle EESMÄRK	MÕJU: Välisõhk ja kliimamuutused	MÕJU: Vesi ja muld	MÕJU: Maastik, sh kultuuripärand	MÕJU: Elusloodus (bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)	MÕJU: Tasakaalustatud sotsiaal- ja regionaalareng	Üldkommentaar ja märkused
metsa multifunktsionaalset rolli ning selle vaimset ja kultuurilist pärandit.		liigniisketes kasvukohtades suur osa vett pinnasesse ja maapinnale transpiratsiooni väga olulise vähenemise või praktiliselt lakkamise tõttu. ³³ .				
<p>Metsandussaaduste töötlemine ja turustamine (art 27)</p> <p>Üldeesmärk on metsandussaaduste töötlemise ning turustamisega tegelevate ettevõtjate lisandväärtuse ja müügiimahtude kasv.</p> <p>Spetsiifilised eesmärgid:</p> <ul style="list-style-type: none"> Metsandussaadusi töötlevate ja turustavate mikro- ja väikeettevõtete poolt toodetava lisandväärtuse kasv nii 	Meede aitab intensiivistada metsade potentsiaali kasutuselevõttu Kliima soojenemise tõkestamiseks on metsa ja metsanduse roll kõige tõhusam siis, kui mets (tervikuna) on pidevalt suure juurdekasvu seisundis ja metsas akumulunud puit salvestatakse puidutööstuse poolt pikaealistesse toodetesse (ehitused, ehitusdetailid, mööbel jmt).	Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.	Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.	Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.	Kaudne positiivne mõju piirkondliku konkurentsivõime edendamisele.	

³³ Metsandusliku tegevuse käigus looduslike protsesside imiteeritavuse analüüs (koostanud M. Merenäkk; Tartu 2010. KIK 2004.a. projekt; <http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1116453/Uuringud+%26%238222%3BEesti+metsade+ressursialan%FC%FCsi%26%238220%3B+tarbeks.pdf>)

MEEDE ja selle EESMÄRK	MÕJU: Välisõhk ja kliimamuutused	MÕJU: Vesi ja muld	MÕJU: Maastik, sh kultuuripärand	MÕJU: Elusloodus (bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)	MÕJU: Tasakaalustatud sotsiaal- ja regionaalareng	Üldkommentaar ja märkused
<p>metsa- ja puidutööstuse sektoris tervikuna kui ka sektori ühe töötaja kohta.</p> <ul style="list-style-type: none"> Metsandussaadusi töötlevate ja turustavate mikro- ja väikeettevõtete müügimahtude kasv. 						
<p>Tootjarühmade loomine (art 28)</p> <p>Toetatakse tegevusi, mis on seotud tootjarühma loomise ja arendamisega. Kasutatud seadmete või kauba ostmise loetakse abikõlblikuks juhul, kui seade või kaup ei ole vanem kui kolm aastat (tootmisaasta), selle ostmiseks ei ole kasutatud EL, siseriiklikku või välisabi toetust.</p>	<p>Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.</p>	<p>Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.</p>	<p>Kaudne mõju maakasutusele, kuivõrd pakub väljundit väiketootjatele ning seeläbi säilitab põllumajandustegevuse ja maakasutuse.</p>	<p>Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.</p>	<p>Kaudne positiivne mõju piirkondliku konkurentsivõime edendamisele ja sotsiaalse kaasatuse suurendamisele.</p>	
<p>Põllumajanduslik keskkonnatoetus (PKT) (art 29)</p> <p>Meetme üldeesmärgid on järgmised:</p> <ul style="list-style-type: none"> Soodustada keskkonnasõbralike 						<p>Meede koosneb järgmistest omavahel kombineeritavatest toetustest:</p> <ul style="list-style-type: none"> Põllumajandusliku keskkonnatoetuse põhitoetus ehk keskkonnasõbraliku majandamise toetus;

MEEDE ja selle EESMÄRK	MÕJU: Välisõhk ja kliimamuutused	MÕJU: Vesi ja muld	MÕJU: Maastik, sh kultuuripärand	MÕJU: Elusloodus (bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)	MÕJU: Tasakaalustatud sotsiaal- ja regionaalareng	Üldkommentaar ja märkused
<p>majandamisviiside kasutuselevõttu ja jätkuvat kasutamist põllumajanduses.</p> <ul style="list-style-type: none"> Säilitada ja suurendada elurikkust ja maastikulist mitmekesisust. Suurendada põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust. 						<ul style="list-style-type: none"> Põllumajandusliku keskkonnatoetuse lisatoetus; Põllumajandusliku keskkonnatoetuse eritoetus. <p>Kõik ülejäänud kavandatavad meetmed on eeldatavasti võimaliku positiivse keskkonnamõjuga rakenduspiirkonnas:</p> <ul style="list-style-type: none"> aitab säilitada bioloogilist mitmekesisust vastavate meetmete rakendusosalal; avatud maastikud, väärtuslikud maastikud ja maastikuelemendid säilivad. <p>Nimetatud mõjusid analüüsitakse vastavate toetuste lõikes.</p>
<p>Keskkonnasõbraliku majandamise toetus (art 29)</p> <p>Üldeesmärk on soodustada keskkonnasõbralike majandamisviiside kasutuselevõttu ja jätkuvat kasutamist põllumajanduses, et kaitsta mulda ja vett ning parandada nende seisundit</p>	<p>Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada. Kaudne mõju läbi mulla erosiooni ja toitainete ärakande vähendamise.</p> <p>Loomasõnniku ladustamise ja laotamise tõttu tekib nii CH₄ kui ka N₂O heide. <u>Positiivse keskkonnamõju suurendamiseks soovitame</u></p>	<p>Otsene positiivne mõju keskkonnale. Keskkonnakaitse seisukohalt on oluline, et külvikorda planeeritaks erinevaid kultuure ning osa põldudest oleks ka talvel taimestikuga kaetud. Nii on võimalik vähendada mulla erosiooni ja toitainete ärakannet. Külvikorda</p>	<p>Eeldatavasti positiivse mõjuga - põllumajandustegevuse ja avatuse säilimise tõttu. Samuti on kohustus tagada kultuuripärand maastikupilti ilmestavate kinnismälestiste säilimise läbi.</p>	<p>Eeldatavasti positiivse keskkonnamõjuga - aitab säilitada bioloogilist mitmekesisust vastavate meetmete rakendusosalal. Erinevate kultuuride kasvatamine, rohumaaribade jätmise rikastab põllumajandusmaastikku taime- ja putukaliikidega.</p>	<p>Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.</p>	<p>Tõhusaimaks lämmastiku ja fosfori keskkonnamõju vähendamise täiendavaks meetmeks tuleb lugeda toitainete bilansside koostamist põllumajandustootja ja ka põllu tasandil. Põllumajandustootjate piisava koolituse ja nõuandeteenistuse abiga ning sellealase huvi tekitamisel ei ole meetme rakendamiseks ettevõtte ja ka põllu</p>

MEEDE ja selle EESMÄRK	MÕJU: Välisõhk ja kliimamuutused	MÕJU: Vesi ja muld	MÕJU: Maastik, sh kultuuripärand	MÕJU: Elusloodus (bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)	MÕJU: Tasakaalustatud sotsiaal- ja regionaalareng	Üldkommentaar ja märkused
<p>ning suurendada elurikkust ja maastikulist mitmekesisust.</p> <p>Spetsiifilised eesmärgid:</p> <ul style="list-style-type: none"> Laiendada keskkonnasõbralike tegevuste planeerimist põllumajanduses. Tõsta põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust. 	<p>lisada toetuse saajatele nõue parima tehnika kasutamise osas sõnniku laotamiseks, st sõnniku viimine otse mulda.</p>	<p>planeeritud liblikõielised heintaimed rikastavad mulda orgaanilise aine ja taimetoitainetega ning parandavad mulla struktuuri.</p> <p><u>Meetmete konkreetsemaks ja sihipärasemaks muutmisel</u> võib olla oluline positiivne mõju veesaaste vähendamisele suunatud üksiktegevuste, nagu puhverribad kraavide ääres (soovitav hooldus - niitmine ja niite eemaldamine) ning väetise sh eelkõige mineraalse lämmastiku kasutamise piiramine toetamisel.</p> <p>Samuti soovitame lisada nõude - toitainete bilansside koostamine põllumajandustootja ja ka põllu tasandil.</p>	<p>Varasemalt oli KSM meetmes ka nõue „väärtuslike maastikuelementide rikkumise ja hävitamise keeld“, soovitatav on lisada nimetatud nõue ning seeläbi tagada ka kavandatava MAKi perioodil nende elementide säilimine.</p>			<p>tasandil Eestis erilisi probleeme ette näha. Selleks on abiks veeseadusega ette nähtud põlluraamatu sissekanded haritava maa pindala, mulla omaduste, saagi, kasutatavate väetiste ja taimekaitsevahendite liikide ja koguste ning kasutamise aja kohta.</p> <p>Eelneva perioodi MAK 2007-2013 vahehindamise käigus on toodud nimetatud meetme all välja: <i>peaaegu pooled vahehindamise käigus keskkonnahoidliku majandamise toetuse teemade intervjueritavatest spetsialistides nimetasid antud meetme nõudeid pisut leebeteks, siis oleks järgnevaks perioodiks soovitatav meetme nõuded üle vaadata, tagamaks keskkonna parendamise eesmärgi paremat täitmist³⁴.</i> Käesoleva perioodil kavandatava meetme keskkonnanõuded pole suurenenud, seega soovitame nimetatud meede siuliselt üle vaadata ja lisada reaalsed keskkonnakasu toovaid tegevusi.</p>

³⁴ MAK 2007-2013 vahehindamise lõpparuanne (Ernst&Young Baltic)

MEEDE ja selle EESMÄRK	MÕJU: Välisõhk ja kliimamuutused	MÕJU: Vesi ja muld	MÕJU: Maastik, sh kultuuripärand	MÕJU: Elusloodus (bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)	MÕJU: Tasakaalustatud sotsiaal- ja regionaalareng	Üldkommentaar ja märkused
						<p>Meetme seire osas ei leia kajastust kvalitatiivseid tulemusindikaatoreid, mille alusel oleks võimalik hinnata toetuse „keskkonnasõbralikkuse“ kasu.</p> <p>Vajalik on määrata keskkonnaseisundi kontrolli- ja seiresüsteem, et hinnata toetavate nõuete tulemuslikkust.</p> <p>Vajalik on kaardistada indikaatorid meetme mõjususe hindamiseks.</p>
<p>Piirkondlik mullakaitse toetus (art 29)</p> <p>Üldeesmärk on tagada erodeeritud ja turvasmuldade jätkusuutlik kasutamine ning muldade degradatsiooni minimeerimine. Tagada happelistel muldadel taimedele sobiv kasvukeskkond ja vähendada muldade neutraliseerimisega erinevaid keskkonnariske.</p> <p>Spetsiifilised eesmärgid:</p> <ul style="list-style-type: none"> Kasvuhoonegaaside emissiooni piiramine. 	Eeldatavalt positiivse keskkonnamõjuga – kasvuhoonegaaside emissiooni piiramine.	Olulise positiivse mõjuga muldade säilimisele.	Eeldatavasti positiivse mõjuga - põllumajandustegevuse ja seetõttu ka maastike avatuse säilimise tõttu.	Positiivse mõjuga, kuna sobilike muldade säilitamisega tagatakse taimedele sobiv kasvukeskkond.	Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.	

MEEDE ja selle EESMÄRK	MÕJU: Välisõhk ja kliimamuutused	MÕJU: Vesi ja muld	MÕJU: Maastik, sh kultuuripärand	MÕJU: Elusloodus (bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)	MÕJU: Tasakaalustatud sotsiaal- ja regionaalareng	Üldkommentaar ja märkused
<ul style="list-style-type: none"> • Mullaerosiooni (sh deflatsiooni) piiramine. • Muldade neutraliseerimine. • Toiteainete leostumise vähendamine. • Mulla orgaanilise aine sisalduse säilitamine ja suurendamine. 						
<p>Keskkonnasõbraliku aianduse toetus (art 29)</p> <p>Üldeesmärk on soodustada keskkonnasõbraliku aianduse levikut.</p> <p>Spetsiifilised eesmärgid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vähendada taimekaitsevahendite kasutamist. • Tagada tarbijatele tervislikum toit. • Vähendada toitainete leostumist mullast. • Aidata kaasa põllumajandusmaastike bioloogilise mitmekesisuse säilimisele. 	<p>Kaudne mõju läbi süsiniku sidumise erinevate põllumajanduskultuuride kasvatamisel.</p>	<p>Veekaitsele on mõju suhteliselt väike (glüfosaatide kasutamise keeld), kuid meetmete konkreetsemaks ja sihipärasemaks muutmisel võib olla oluliselt suurem positiivsem mõju .</p>	<p>Eeldatavasti positiivse mõjuga - põllumajandustegevuse ja seetõttu ka vastavate maastike säilimise tõttu.</p>	<p>Eeldatavasti positiivse keskkonnamõjuga - aitab säilitada bioloogilist mitmekesisust vastavate meetmete rakendusosal.</p>	<p>Kaudne positiivne mõju.</p>	<p>Meetme seire osas ei leia kajastust kvalitatiivsed tulemusindikaatorid, mille alusel oleks võimalik hinnata toetuse „keskkonnasõbralikkuse“ kasu.</p> <p>Vajalik on määrata keskkonnaseisundi kontrolli- ja seiresüsteem, et hinnata toetavate nõuete tulemuslikkust. Meetme tulemusena peaks selguma, kui suurel määral vähenes taimekaitsevahendite kasutamine, kui suures osas suurenes põllumajandusmaade bioloogiline mitmekesisus (ha) jne.</p>

MEEDE ja selle EESMÄRK	MÕJU: Välisõhk ja kliimamuutused	MÕJU: Vesi ja muld	MÕJU: Maastik, sh kultuuripärand	MÕJU: Elusloodus (bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)	MÕJU: Tasakaalustatud sotsiaal- ja regionaalareng	Üldkommentaar ja märkused
<p>Kohaliku sorti taimede kasvatamise toetus (art 29)</p> <p>Toetuse eesmärk on tagada kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast oluliste kohalike taimesortide säilimine ning soodustada vanade kohalike puuvilja- ja marjasortidega uute istandike rajamist.</p>	<p>Kaudne mõju läbi süsiniku sidumise erinevate põllumajanduskultuuride kasvatamisel.</p>	<p>Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.</p>	<p>Meede aitab tagada kultuuripärandi-seisukohast oluliste kohalike taimesortide säilimise.</p>	<p>Oluline positiivne mõju bioloogilise mitmekesisuse säilitamisel.</p>	<p>Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.</p>	
<p>Ohustatud tõugu looma pidamise toetus (art 29)</p> <p>Üldeesmärk on tagada kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast oluliste ja ohustatuks loetud kohalike tõugude säilimine.</p>	<p>Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.</p>	<p>Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.</p>	<p>Positiivse mõjuga – tagab kultuuripärandi kaitse.</p>	<p>Oluline positiivne mõju bioloogilise mitmekesisuse säilitamisel.</p>	<p>Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.</p>	
<p>Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus (art 29)</p> <p>Üldeesmärk on parandada poollooduslike koosluste ja nendega seotud liikide seisundit.</p>	<p>Eeldatavalt positiivse keskkonnamõjuga – kasvuhoonegaaside emissiooni piiramine.</p>	<p>Toetuste süsteemiga säilitatakse tootjate konkurentsivõime. Väheneb vajadus intensiivistada tootmist mujal ja seeläbi potentsiaalselt vähendavad toitaenete ärakannet</p>	<p>Oluline positiivne mõju keskkonnale - avatud maastikud, väärtuslikud maastikud ja maastikuelemendid säilivad, sh kultuuripärand. Elupaikade pindalalise kaitse alla võtmine ei ole</p>	<p>Oluline positiivne mõju keskkonnale. Säilib ja suureneb bioloogiline ja maastikuline mitmekesisus.</p>	<p>Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.</p>	<p>Vajalik on määrata keskkonnaseisundi kontrolli- ja seiresüsteem, et hinnata toetavate nõuete tulemuslikkust.</p>

MEEDE ja selle EESMÄRK	MÕJU: Välisõhk ja kliimamuutused	MÕJU: Vesi ja muld	MÕJU: Maastik, sh kultuuripärand	MÕJU: Elusloodus (bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)	MÕJU: Tasakaalustatud sotsiaal- ja regionaalareng	Üldkommentaar ja märkused
<p>Spetsiifilised eesmärgid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Parandada poollooduslike koosluste hooldamise kvaliteeti. • Parandada poollooduslike kooslustega seotud liikide seisundit. • Suurendada põllumajandusloomade abil hooldatavate poollooduslike koosluste osa. • Suurendada hooldatavate alade pindala. 		<p>veekogudesse. Rannaniidud ja roostikud seovad olulisel määral vees olevaid toitaineid - sellest tulenevalt on neil suur tähtsus ka veereostuse (lämmastik, fosfor) vähendajana. Poollooduslike koosluste hooldamisega toimub kaudselt põllumajanduse hajureostuse vähendamine - meetme raames on kohustus alasiid karjatada või niita ning niide kokku koguda ja alalt ära viia. Niite äraviimisel viiakse ära ka taimede poolt seotud toidained.</p> <p>Poollooduslike kooslusi on keelatud üles künda, kultiveerida ning seeläbi panus muldadel säilimisele.</p>	<p>piisav nende säilimise tagamiseks. See on vaid alus edasise kaitse korraldamiseks. Mõnede elupaikade, sealhulgas poollooduslike koosluste liigirikkuse säilitamiseks on vajalik nende järjepidev hooldamine.</p> <p>Maastikuhooldus laiemalt on positiivse mõjuga bioloogilisele mitmekesisusele.</p>			
<p>Mahepõllumajandus (art 30)</p> <p>Mahepõllumajandusliku tootmise toetamise eesmärgid on järgmised:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toetada mahepõllumajanduse arengut ning aidata kaasa 	<p>Kaudne mõju kliimaamuutuste leevendamisele. Kasvuhoonegaaside emissiooni vähendamisel on mahepõllumajandusel oluline osa. Mahepõllumajandusmaast suur osa on</p>	<p>Otsene positiivne mõju keskkonnale. Mahetootmisel ei kasutata mineraalväetisi ja sünteetilisi pestitsiidide, meede aitab vähendada pestitsiidide kasutuskoormust ja pestitsiidide laguainete</p>	<p>Otsene positiivne mõju keskkonnale.</p>	<p>Oluline positiivne mõju keskkonnale. Elustiku kaitsele aitab kaasa ka mahepõllumajandus, mille puhul agrokemikaale ei kasutata. Mullaviljakust säilitatakse ja parandatakse just</p>	<p>Kaudne positiivne mõju.</p>	<p>Vajalik on määrata keskkonnaseisundi kontrolli- ja seiresüsteem, et hinnata toetavate nõuete tulemuslikkust.</p>

MEEDE ja selle EESMÄRK	MÕJU: Välisõhk ja kliimamuutused	MÕJU: Vesi ja muld	MÕJU: Maastik, sh kultuuripärand	MÕJU: Elusloodus (bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)	MÕJU: Tasakaalustatud sotsiaal- ja regionaalareng	Üldkommentaar ja märkused
<p>mahetoodete mitmekesisuse ja turuosa suurenemisele.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toetada ja suurendada mahepõllumajanduse konkurentsivõimet. • Säilitada ja suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust. • Säilitada ja parandada mullaviljakust ja veekvaliteeti. • Parandada loomade heaolu. 	<p>püsirohmaade all ning külvikordades kasvatatakse rohkelt liblikõielisi, mistõttu maad igal aastal ei harita ning see aitab vähendada CO2 emissiooni. Ka väetiste kasutamine on võrreldes tavapõllumajandustootmisega tagasihoidlik, seetõttu orgaanilise aine tootmine ja selle oksüdatsioon on märgatavalt madalamal tasemel. Tänu madalale nõutavale loomkoormusele (0,2 lü/ha) on toodetava sõnniku hulk võrreldes toetusealuse pinnaga väike. Seega pole kasvuhoonegaaside hulk loomakasvatusest märkimisväärne.</p>	<p>sisaldust mullast. Toetusaluse mahemaa hulk suureneb, väheneb ka põllumajandusmaa toitelementide leostumine pinna- ja põhjavette, mistõttu on ka veereostus väiksem.</p> <p>Mahepõllumajandustootmise rakendamine aitab vähendada intensiivset tegevust selleks vähemsobivates piirkondades ja seeläbi potentsiaalselt vähendada toitaine ärakannet veekogudes.</p>		<p>kohalikesse oludesse sobiva, liblikõielisi sisaldava mitmekesise külvikorra ja orgaaniliste väetiste abil.</p>		
<p>Natura 2000 toetus põllumajandusmaale (art 31)</p> <p>Natura 2000 põllumajandusmaa toetuse</p>	<p>Toetuste süsteemiga säilitatakse tootjate konkurentsivõime. Väheneb vajadus intensiivistada tootmist</p>	<p>Toetuste süsteemiga säilitatakse tootjate konkurentsivõime. Väheneb vajadus intensiivistada tootmist</p>	<p>Meede aitab tagada elurikkuse säilimise ning maastikulise mitmekesisuse. Mõningal määral tagab maade mitte mahajätmise, kuna soodustab alade</p>	<p>Natura alade suurenemisega aitab meede kaasa nimetatud alade soodsa seisundi tagamisele. Meede aitab ka säilitada ja suurendada elurikkust ning</p>	<p>Natura toetus põllumajandusmaale on antud piirkondade tegutsetavatele tootjatele oluline, kompenseerides nende</p>	

MEEDE ja selle EESMÄRK	MÕJU: Välisõhk ja kliimamuutused	MÕJU: Vesi ja muld	MÕJU: Maastik, sh kultuuripärand	MÕJU: Elusloodus (bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)	MÕJU: Tasakaalustatud sotsiaal- ja regionaalareng	Üldkommentaar ja märkused
<p>üldeesmärk on tagada Natura 2000 võrgustiku aladel looduskaitseõuete täitmine, säilitada nendes piirkondades põllumajanduslik tegevus ning aidata seal kohaneda piirangutega, mis tulenevad nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ ja nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ rakendamisest, et aidata kaasa Natura 2000 alade tõhusale majandamisele.</p>	mujal.	mujal.	jätkuvat majandamist.	maastikulist mitmekesisust ja mõningal määral vähendada maade mahajätmist, kuna soodustab alade jätkuvat majandamist. Meede aitab tagada elurikkuse säilimise ning maastikulise mitmekesisuse. Mõningal määral tagab maade mitte mahajätmist, kuna soodustab alade jätkuvat majandamist.	täiendavaid kulusid seoses Natura alal tegutsemise nõuetega ning tagades nende piirkondade jätkuva hoolduse.	
<p>Natura 2000 toetus erametsamaale (art 31)</p> <p>Meetme üldesmärk on aidata toetuse kaudu kaasa Natura 2000 ala erametsamaa säästvale kasutusele.</p> <p>Spetsiifilised eesmärgid:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kaitsta Natura 2000 erametsamaa piiranguvõõndis, hoiualal ja sihtkaitsevõõndis asuvaid loodusväärtuseid. 	<p>Toetuste süsteemiga säilitatakse tootjate konkurentsivõime. Väheneb vajadus intensiivistada tootmist mujal.</p>	<p>Toetuste süsteemiga säilitatakse tootjate konkurentsivõime. Väheneb vajadus intensiivistada tootmist mujal.</p>	<p>Meetmega kompenseeritakse saamata jäänud tulu ja ebavõrdset konkurentsi. Säilitatakse loodusväärtused, mis annavad kohalikule loodusele ja elukeskkonnale lisandväärtust.</p>	<p>Säilitatakse loodusväärtused, mis annavad kohalikule loodusele ja elukeskkonnale lisandväärtust.</p>	<p>Meetmega kompenseeritakse saamata jäänud tulu ja ebavõrdset konkurentsi. Säilitatakse loodusväärtused, mis annavad kohalikule loodusele ja elukeskkonnale lisandväärtust.</p>	

MEEDE ja selle EESMÄRK	MÕJU: Välisõhk ja kliimamuutused	MÕJU: Vesi ja muld	MÕJU: Maastik, sh kultuuripärand	MÕJU: Elusloodus (bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)	MÕJU: Tasakaalustatud sotsiaal- ja regionaalareng	Üldkommentaar ja märkused
Erametsaomanikele kompenseeritakse Natura 2000 metsaalade majandamisel saamata jäänud tulu.						
Loomade heaolu toetus (art 34) Meetme üldeesmärgiks on tõsta loomakasvatajate teadlikkust loomade heaolust ja toetada põllumajandustootjaid, kes täidavad loomade heaolu kõrgemaid nõudeid, parandades sellega loomade heaolu ja tervist ning tagades neile loomuomasemad pidamistingimused.	Otsest mõju ei ole võimalik täheldada.	Otsest mõju ei ole võimalik täheldada.	Eeldatavasti positiivse mõjuga keskkonnale – meede soodustab loomade väljas karjatamist ja seeläbi avatud maastike säilimist.	Otsest mõju ei ole võimalik täheldada.	Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada.	Meetme kirjeldusest ei selgu, miks on tehtud MAKis nimetatud loomarühmade valik. Ei selgu miks on teatud loomarühma nagu veised toetusmeetmest välja jäänud. Veiste rohumaadel karjatamine on üks olulisemaid nõudeid, mis täidab samal ajal nii loomade heaolu kui keskkonnakaitse eesmärki
Koostöö (art 36) Üldeesmärk on põllumajandustoodete tootmise ja töötlemise ning erametsasektori jätkusuutlikkuse suurendamine ning	Otsest mõju ei ole võimalik täheldada.	Otsest mõju ei ole võimalik täheldada.	Otsest mõju ei ole võimalik täheldada.	Otsest mõju ei ole võimalik täheldada.	Kaudne positiivne mõju piirkondliku konkurentsivõime edendamisele.	

MEEDE ja selle EESMÄRK	MÕJU: Välisõhk ja kliimamuutused	MÕJU: Vesi ja muld	MÕJU: Maastik, sh kultuuripärand	MÕJU: Elusloodus (bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)	MÕJU: Tasakaalustatud sotsiaal- ja regionaalareng	Üldkommentaar ja märkused
<p>innovatsiooni kiirendamine põllumajanduse, toidutootmise ja töötlemise ning metsanduse sektorites.</p> <p>Spetsiifilised eesmärgid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toidu tootmise ja töötlemise tarneahela toimimise parandamine. • Põllumajandustoodete tootjate ja töötajate turujõu suurendamine. • Koostöö arendamine teaduse, tootmise ja töötlemise vahel, sh infovahetus. • Innovatiivsuse suurendamine põllumajandustoodete tootmisel ja töötlemisel. 						
<p>LEADER kohalikuks arenguks (art 42-45)</p> <p>Üldeesmärk on tegevuspiirkondade tasakaalustatud arendamine</p>	<p>Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada. See sõltub konkreetsest tegevusest. Eeldatavalt kaudne positiivne mõju keskkonnale. Võimalikku</p>	<p>Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada. See sõltub konkreetsest tegevusest. Eeldatavalt kaudne positiivne mõju keskkonnale. Võimalikku</p>	<p>Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada. See sõltub konkreetsest tegevusest. Eeldatavalt kaudne positiivne mõju keskkonnale. Võimalikku</p>	<p>Otsest keskkonnamõju ei ole võimalik täheldada. See sõltub konkreetsest tegevusest. Eeldatavalt kaudne positiivne mõju keskkonnale. Võimalikku</p>	<p>Oluline positiivne mõju kvaliteetse elukeskkonna loomisel.</p>	

MEEDE ja selle EESMÄRK	MÕJU: Välisõhk ja kliimamuutused	MÕJU: Vesi ja muld	MÕJU: Maastik, sh kultuuripärand	MÕJU: Elusloodus (bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)	MÕJU: Tasakaalustatud sotsiaal- ja regionaalareng	Üldkommentaar ja märkused
<p>läbi LEADERi põhielementide rakendamise.</p> <p>Spetsiifilised eesmärgid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ettevõtjate konkurentsivõime tõstmine, eelkõige läbi ühistel tegevustel põhinevate tegevuste rakendamise. • Sotsiaalse kaasatuse edendamine. • Piirkondlike eripärade parem rakendamine. • Uuenduslike lahenduste leidmise ja kasutuselevõtmise soodustamine sh kogukonnateenuste arendamisel. • Kohaliku tasandi valitsemise parendamine läbi erinevate osapoolte kaasamise. <p>Igal kohaliku tegevusgrupi strateegial on oma eesmärgid, mis panustavad spetsiifiliste eesmärkide saavutamisse.</p>	<p>negatiivset keskkonnamõju saab vältida/vähendada ning suunata kohaliku ja riikliku tasandi meetmetega, milleks on keskkonnahoidlike hangete korraldamine, st keskkonnahoidlike toodete, teenuste ja tööde eelistamine.</p>	<p>negatiivset keskkonnamõju saab vältida/vähendada ning suunata kohaliku ja riikliku tasandi meetmetega, milleks on keskkonnahoidlike hangete korraldamine, st keskkonnahoidlike toodete, teenuste ja tööde eelistamine.</p>	<p>negatiivset keskkonnamõju saab vältida/vähendada ning suunata kohaliku ja riikliku tasandi meetmetega, milleks on keskkonnahoidlike hangete korraldamine, st keskkonnahoidlike toodete, teenuste ja tööde eelistamine.</p>	<p>negatiivset keskkonnamõju saab vältida/vähendada ning suunata kohaliku ja riikliku tasandi meetmetega, milleks on keskkonnahoidlike hangete korraldamine, st keskkonnahoidlike toodete, teenuste ja tööde eelistamine.</p>		

5.3.2 MAK meetmete koosmõju

Mõju kliimamuutustele ja õhu kvaliteedile

Põllumajandussektor saab osaleda kliimamuutuste tõkestamisel kolmel peamisel viisil: vähendades omalt poolt kasvuhoonegaaside heidet, suurendades põllumajanduses kasutatava mulla funktsiooni süsinikdioksiidi sidumisel ning aidates kaasa taastuvenergia ja biotoodete tootmisele.

Õhu kvaliteedi probleemide lahendamisele ja parendamisele aitavad otseselt kaasa alljärgnevad MAK meetmed:

- *Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parendamiseks* – hoonete, rajatiste ehitamine; investeeringud seadmetesse ning biomassi töötlemiseks/tootmiseks vajalike hoonete, rajatiste ja seadmete soetamise toetamine;
- *Piirkondlik mullakaitse toetus* – eesmärk kasvuhoonegaaside emissiooni piiramine.

Oluline positiivne mõju õhukvaliteedile on põllumajandusettevõtete nõuetega vastavusse viimisel. MAKi tegevused tervikuna Eesti üldist välisõhu seisundit ei halvenda.

Mitmete kavandatud meetmete ja seal väljapakutud tegevustel on koosmõjus oluline roll kliimamuutuste leevendamisele:

- *Mahepõllumajandus* - mitmesuguste maaviljelusviisidega on võimalik atmosfäärist kõrvaldada ja mullas ladestada olulisel määral CO₂. Need maaviljelusviisid on näiteks mahepõllumajandus, sh mulla puutumatus mõjutavate maaharimissüsteemide kasutuse lõpetamine või vähendamine, valgurikaste kultuuride kasvatamine, hekkide istutamine, püsikarjamaade säilitamine ja haritava maa muutmine rohumaaks;
- *„Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine“* - mõju läbi süsiniku sidumise paranemise, sest puud seovad palju rohkem süsinikku kui enamik põllumajanduskultuure. Nimetatud meetmega nähakse ette tulemuslik metsa majandamine soodustamiseks metsa elujõulisuse tõstmist.
- *„Teadmussiire ja teavitus“*, *„Nõuandeteenuste toetamine“*, *„Keskkonnasõbraliku majandamise toetus“* – teadmussiirde parandamine ja nõuandeteenuste parem kättesaadavus aitavad samuti kaasa kliimamuutuste leevendamisele, kuna paraneb teadmine võimalikest keskkonnariskidest ja uudsete tavade teadvustamine keskkonnakaitsest;
- Natura 2000 toetused – säilitatakse tootjate konkurentsivõime ja väheneb vajadus intensiivistada tootmist mujal.

Mõju veele ja mullale

Vee ja mulla kvaliteedi probleemide lahendamisele ja parendamisele aitab otseselt kaasa alljärgnevate MAK meetme tegevuste rakendamine:

- *Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parendamiseks* – hoonete, rajatiste ehitamine; investeeringud seadmetesse ning biomassi töötlemiseks/tootmiseks vajalike hoonete, rajatiste ja seadmete toetamine;

- *Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid* – erinevad maaparanduslikud tegevused;
- *Keskkonnasõbraliku majandamise toetus* – viljavaheldus, talvine taimkate, glüfosaatide kasutamise ajalisel piirangud, liblikõieliste nõue;
- *Piirkondlik mullakaitse toetus* - mullaerosiooni (sh deflatsiooni) piiramine, muldade neutraliseerimine, toiteainete leostumise vähendamine, mulla orgaanilise aine sisalduse säilitamine ja suurendamine;
- *Keskkonnasõbraliku aianduse toetus* - glüfosaatide kasutamise keeld;
- *Mahepõllumajandus* – mineraalväetiste ja sünteetiliste pestitsiidide kasutamise keeld.

Põllumajandusettevõtete hoonete ja seadmete korrastamisel on positiivne mõju pinna- ja põhjaveele. Täiendavate investeeringute abil on võimalik korrastada sõnnikuhoidlaid ja lautasid, mis on punktreostusallikateks ning see aitab parandada eelduslikult veekvaliteeti lautade ja loomafarmide läheduses.

Veeseaduses ning selle alamaktides seatud sõnnikukäitluse ja väetamise kohustuslike nõuete puhul on tegemist nn miinimumnõuetega, mille täitmine vähendab keskkonna reostumise riski, kuid tundlikel aladel ei välista seda³⁵. Veekeskkonna seisund sõltub ettevõtete tegevusest, seepärast on MAKi meetmete tulemuslikkuse tagamiseks vajalik kõigi põllumajandustoetuste sidumine konkreetsete keskkonnahoidlike nõuetega ja rohemajandamise põhimõtetega arvestamine (vt ptk 5.4).

Veekeskkonna hea seisundi tagamiseks teeme ettepaneku laiendada MAKi meetme – „*Keskkonnasõbraliku majandamise toetus*” - nõudeid, mis aitaks vähendada toitainete sattumist veekogudesse. Lisada veesaaste vähendamisele suunatud üksiktegevused nagu puhverribad kraavide ääres (soovitav hooldus - niitmine ja niite eemaldamine) ning väetise sh eelkõige mineraalse lämmastiku kasutamise piiramise toetamine. Samuti soovitame lisada nõue - toitainete bilansside koostamine põllumajandustootja ja ka põllu tasandil.

Uue piirkondliku mullakaitse toetuse puhul on loota olulist positiivset mõju mullaviljakusele. Lisaks on teiste meetmete raames kavandatavate tegevuste nõuetel positiivne mõju mulla seisundi tagamiseks. Põllumajandusliku keskkonnatoetusega liitunud tootjaid peavad koguma mullaproove oma põllumaalt ning määrama oma põllumuldade liikuva fosfori ja kaaliumi, happesuse ja orgaanilise aine sisalduse. Tänu sellele on võimalik hinnata põllumaa kasutamist ja planeerida konkreetsele muldkattele sobiv agrotehnoloogia, mis on põllumuldade kaitse oluline osa.

Poollooduslike koosluste hooldamine aitab vähendada intensiivset tegevust selleks vähemsobivates piirkondades ja seeläbi potentsiaalselt vähendada toitainete ärakannet veekogudesse (meede „Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus”).

Põllumajandusvaldkonna esindajatega tehtud intervjuudest ja uuringutest³⁶ on ilmnenu, et nad üldiselt teavad oma tegevuse negatiivseid keskkonnamõjusid

---

³⁵ Põllumajandusministeerium, Keskkonnaministeerium, AS Maves, 2004. Keskkonda säästev sõnniku hoidmine ja käitlemine.

ning arvestavad nendega. Paranenud on teadlikkus ning tootmisprotsesside keskkonnaaspektidele pööratakse rohkem tähelepanu, kuid kallinevate energiakandjate/kütuste ja muude ressursside kättesaadavuse vähenemisel on teadlikkuse tõstmine tootmisprotsesside efektiivsemaks juhtimiseks ja energiaefektiivsuse suurendamiseks aga järjest olulisem ning arvestades nii pidevaid uusi tehnoloogilisi võimalusi kui muutuvaid keskkonnatingimusi, on vajalik teadmiste ja oskuste pidev arendamine.

Olulisteks ja arvestatavateks aspektideks põllumajanduses on toiteelementide vahekord mullas, taimekaitsevahendite ja väetiste kasutamise vähendamine, tootmise käigus tekkivate väljundite kahjulikkuse ja keskkonnamõju vähendamine, mullaviljakuse tõstmine. Seega on oluline põllumajandustootjate teadlikkuse tõstmine, mis võimaldaks kasutada efektiivsemalt tootmissisendeid nt keskendudes samal ajal nii mullaviljakusele kui ka veekaitsele. Teadmiste parandamiseks põllumajandustootjate seas on ette nähtud konkreetsete meetmete „Teadmussiire ja teavitus“, „Nõuandeteenuste toetamine“, „Keskkonnasõbraliku majandamise toetus“ ja nende all toodud toetatavad tegevused nt koolitus, osalemine presentatsioonidel jne.

Mõju maastikule, sh kultuuripärandile

Traditsiooniliste maastike säilimisele ja hooldamisele aitab kaasa otseselt ja kaudselt järgnevatel MAK meetmetel rakendamisel:

- *Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid* – maade kuivendamine loob eeldused nende põllumajanduslikuks kasutamiseks;
- *Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine* - kaudne mõju läbi maakasutuse st olemasoleva ettevõtte ülevõtmise korral säilib maakasutus, uute alustajate puhul lisaks potentsiaal täiendava maaressursi kasutusele võtmiseks;
- *Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine* - kaudselt keskkonnale positiivse mõjuga, kuna säilib olemasolev maastikustruktuur. Metsadel on oluline roll ka kultuuripärandi säilitamisel;
- *Tootjarühmade loomine* - kaudne mõju maakasutusele, kuivõrd pakub väljundit väiketootjatele ning seeläbi säilitab põllumajandustegevuse ja maakasutuse.
- *Keskkonnasõbraliku majandamise toetus* - säilib maastike avatus;
- *Piirkondlik mullakaitse toetus* – traditsiooniliste maastike säilimine;
- *Keskkonnasõbraliku aianduse toetus* - traditsiooniliste maastike säilimine;
- *Kohalikkude sortide taimede kasvatamise toetus* - traditsiooniliste maastike säilimine;
- *Ohustatud tõugu looma pidamise toetus* - traditsiooniliste maastike säilimine;
- *Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus* – säilivad avatud maastikud, väärtuslikud maastikud ja maastikuelemendid;
- *Mahepõllumajandus* - traditsiooniliste maastike säilimine;
- *Natura 2000 toetus põllumajandusmaale* – maastike säilimine, vähendab maade kasutusest väljajätmist;

---

³⁶ Rohetöökohtade potentsiaal Eestis“ Säätva Arengu Komisjon
http://www.emu.ee/userfiles/roheline%20ylkool/Rohet%C3%B6%C3%B6kohtade_raport.pdf

- *Natura 2000 toetus erametsamaale* - maastike säilimine, mõningal määral vähendab maade kasutusest mahajätmist, kuna soodustab alade jätkuvat majandamist;
- *Loomade heaolu toetus* - traditsiooniliste maastike säilimine.

Maastike säilimisele on kõige olulisem positiivne mõju „*Poollooduslike koosluste hooldamise toetusel*“. Eesti poollooduslikud kooslused (nt puisniidud, rannaniidud, loopealsed) on Euroopa mastaabis unikaalsed elupaigatüübid, seetõttu lasub meil vastutus poollooduslike koosluste säilitamisel. Maastikuhooldus laiemalt on positiivse mõjuga bioloogilisele mitmekesisusele.

Ülejäänud meetmete osas on mõju eeldatavasti positiivne põllumajandustegevuse ja seetõttu ka maastike avatuse säilimise tõttu.

Mõju bioloogilisele mitmekesisusele, sh Natura võrgustiku aladele

Intensiivne põllumajandus ja maakasutuse muutumine on Euroopa elurikkuse vähenemise peamisi põhjusi. Põllumajandusmaastike elupaigad ja liigid on väga kehvast seisust ja olukord muutub halvemaks, nendega koos ka pinnas, vesi ja kliima. Näiteks põllulindude arvukus on Eestis langenud alates 2007. aastast. See on seotud maakasutuse muutuse ja väetiste kasutamisega.

Bioloogilise mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele aitab kaasa alljärgnevate MAK meetmete rakendamine:

- *Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine* – metsakahjustuste ennetamine ja likvideerimine;
- *Keskkonnasõbraliku majandamise toetus* – elurikkuse säilitamine;
- *Piirkondlik mullakaitse toetus* - sobilike muldade säilitamisega tagatakse taimedele sobiv kasvukeskkond;
- *Keskkonnasõbraliku aianduse toetus* - elurikkuse säilitamine;
- *Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus* - elurikkuse säilitamine;
- *Ohustatud tõugu looma pidamise toetus* - elurikkuse säilitamine;
- *Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus* - elurikkuse säilitamine;
- *Mahepõllumajandus* - elurikkuse säilitamine;
- *Natura 2000 toetus põllumajandusmaale* - elurikkuse säilitamine;
- *Natura 2000 toetus erametsamaale* - elurikkuse säilitamine.

Nimetatud meetmed otseselt ning läbi mitmete toetatavate tegevuste on kavandatud bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamiseks.

Elupaiga- ja liigikaitselised meetmed (*Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus, Ohustatud tõugu looma pidamise toetus, Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus*) on olulise positiivse keskkonnamõjuga nende rakendusala. Ka ülejäänud tegevused on bioloogilise mitmekesisuse suhtes enamasti positiivsed või neutraalsed. Maastikuhooldus laiemalt on positiivse mõjuga bioloogilisele mitmekesisusele.

„*Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid*“ meetmes on ette nähtud toetada kuivendussüsteemide parandamist, kuid uute kuivendussüsteemide rajamine võib olla pigem negatiivsete mõjudega. Maastikule ja bioloogilisele mitmekesisusele mõjub kuivendamine peamiselt vaesustavalt. Looduslikus süngis olevate vooluveekogude veerežiimi ja voolusängi ei tohiks muuta, kuna

väikeste looduslike ojade hulk on varasemate ajajärgudega võrreldes eelkõige metsamaastikus oluliselt vähenenud. Samamoodi nagu olemasolevate looduslike veekogude säilitamine, on oluline loodusliku veerežiimiga piirkondade säilitamine, kuna nende kvaliteet elupaigana on kõrge. Kuivendamisel on oluline eeskätt jälgida, et metsamaastiku mastaabis oleks olemas olulisel määral vajalikke elupaiku ning seda jälgida rekonstrueerimiste planeerimise faasis. Vanadele lodumetsadele iseloomulike niiskuslembesemaid kõdupuidu ja maapinna sambliiike leidub kõdusoometsades vähem või puuduvad üldse.

Seega tuleks võimalusel välistada olemasolevate loodusliku veerežiimiga alade täiendav kuivendamine metsamaal. Metsamaal olemasolevate loodusliku veerežiimiga alade täiendaval kuivendamisel tuleb anda keskkonnamõju hindamise vajalikkuse eelhindang selle kohta, kas kuivendussüsteemide rajamisega kaasneb oluline keskkonnamõju. Juhul kui võib eeldada olulist mõju, tuleb keskkonnamõju hinnata.

Kuivenduskraavide ehitus-, rekonstrueerimis-, hooldus- ja uuendustöödega ei tohi kahjustada kaitstavate elupaikade ja liikide elupaigatingimusi. Rekonstrueerimise käigus tuleks suurendada inimtekkelistes vooluveekogudes voolu kiiruse varieeruvust ja luua tiike ning settebasseine, mis vähendavad kiire kuivamise mõju elustikule³⁷.

Teeme ettepaneku laiendada MAKi meetme - *Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid* - käsitlust ning lisada:

- negatiivsete keskkonnamõjude vältimiseks tuleb maaparandust toetada maaparanduskavade alusel, mis peavad olema kooskõlas veemajanduskavadega;

maaparandussüsteemide rajamisel ja eesvoolude korrastamisel on vajalik tagada lisaks lahendused, mis hoiavad ära kraavide korrastamisel/puhastamisel sette kandumist veekogudesse (nt settebasseinid, tiigid).

Mõju tasakaalustatud regionaalarengule

Maaelu arengukava elluviimisega kaasneb meetmeteüleselt regionaalarengut tasakaalustav mõju – põllumajandustootjate, kellele on suunatud valdav osa arengukava meetmetest³⁸, osakaal on suurem maakondades, mille üldine panus riiklikusse SKPsse inimese kohta on madalam.

Otsene mõju on meetmetel, mis on suunatud põllumajandussektori ning põllumajandustootjate konkurentsivõime, investeeringute tegemise või tegevuse laiendamise toetamisele:

- *Nõuandeteenuste toetamine.*
- *Kvaliteedikavades osalemine ja kvaliteedikavade raames toodetud toodete edendamine.*
- *Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks.*
- *Investeeringud põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks.*

---

³⁷ Metsakuivenduse mõju potentsiaalselt ohustatud elustikule (koostanud Maaülikool, 2008-2011); http://www.rmkk.ee/files/Kuivendus_lopparuanne_2011netti%20%282%29.pdf

³⁸ meetmeid, milles toetuse saaja ei pea olema põllumajanduses, metsamajanduses või toiduainetööstuses tegutsev, on kolm.

- *Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid.*
- *Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine.*
- *Metsandussaaduste töötlemine ja turustamine.*
- *Tootjarühmade loomine.*
- *Mahepõllumajandus.*
- *Koostöö.*
- *Investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas*
- *Leader kohalikuks arenguks.*

Kaudselt aitavad tasakaalustatud regionaalarengule kaasa meetmed, mille eesmärk on keskkonna hea seisundi tagamine või maapiirkondades kvaliteetse ja mitmekesise elu- ja ettevõtluskeskkonna loomine.

5.3.3 Horisontaalsed valdkonnad

Sotsiaalse ja regionaalarengu edendamine

Maaelu arengukava tervikuna aitab kaasa maapiirkondade jätkusuuliku arengu edendamisele, suunates toetusi maapiirkondades suuremat osatähtsust omava põllumajandussektori arendamisele ning kohalike kogukondade tugevdamisele. Tegevusi, mis avaldaksid olulist negatiivset mõju inimeste tervisele, heaolule või inimeste varale, arengukavaga ei kavandata.

Majandustegevuse edendamine

Mittepõllumajandusliku majandustegevuse arendamisele maapiirkondades panustavad eelkõige meetme „Investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas“ raames kavandatud tegevused. Kaudsemalt toetatakse MAKis mittepõllumajanduslikku majandustegevust meetmega „LEADER kohalikuks arenguks“ ning meetmetega, mis on seotud metsanduse või toiduainetööstusega³⁹, kuigi mõlemad valdkonnad on tugevalt seotud põllumajandusliku tegevusega. Tulenevalt teatud piirkondades säilinud põllumajanduse protsentuaalselt suurest osakaalust piirkondlikus tööhõives võib oodata, et piirkonniti võib põllumajanduses hõivatute osatähtsus piirkonniti väheneda, leida tuleks võimalusi mittepõllumajandusliku majandustegevuse edendamise toetusmeetme rahalise mahu suurendamiseks (vt täpsemalt meetmete kaupa hindamine). Samal ajal ei too mittepõllumajandusliku majandustegevuse edendamise meetme raames toetatavad tegevused tõenäoliselt kaasa maapiirkondades keskmise palga olulist kasvu, kuna arvatavad enim arendatavad valdkonnad on toitlustus ja majutus, vähesel määral ka töötlev tööstus⁴⁰, mille keskmine palk ei ole kõrgem kui põllumajandussektoris.

³⁹ Näiteks meetmed „Teadmussiire ja teavitust“, nõuandeteenuste toetamine, „Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid“ jm

⁴⁰ vt MAK 2007-2013 vahehindamise lõpparuanne (Ernst&Young Baltic) – perioodil 2007-2013 oli enim toetatud projekte maaturismi valdkonnas (272), hulgaliselt järgnevad olid töötleva tööstuse investeeringud. Toitlustuse ja majutuse valdkonnas on keskmine palgatase põllumajandusest madalam.

Tuginedes maaelu arengukava üldistele eesmärkidele, mis on seotud tööhõive tagamise ning maa- ja põllumajandusettevõtlaste edendamisega – konkurentsivõimeline põllumajandussektor, turujõulised põllumajandusettevõtjad ning mitmekesine maamajandus, on võimalik konstrueerida väga erinevaid eelistatud arengusuundi. Põllumajandusettevõtete rahvusvahelist konkurentsivõimet ja sektori panust riigi ekspordimahtu aitaks tõenäoliselt enim suurendada keskendumine suurettevõtetele, samal ajal maapiirkondade mitmekülgset toetaks enim põllumajandusliku elulaadi säilitamine läbi väiketootjate elujõulisuse edendamise. Perioodi 2007-2013 MAKi 2012. aasta seirearuandes⁴¹ on tasakaalu suur- ja väiketootjate vahel mainitud meetme „Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas“ kontekstis, hinnates meedet vajalikuks mikroettevõtjate tegutsemisvõimaluste säilitamiseks tingimustes, kus intensiivne tootmine koondub suurtootjate kätte.

Püsihindamise⁴² tulemustes ettevõtete majandusliku toimetuleku ning suuruse järgi analüüsi teostatud ei ole. Oluline on uuel programmiperioodil ka vastava seire korraldamine, hindamaks erineva suurusega ettevõtete majanduslikku olukorda ja seoseid makstud toetustega, hindamaks jooksvalt arengukava koostamise protsessi käigus saavutatud kokkulepete mõjusid erineva suurusega tootjagrupidel ning tehes vajadusel muudatusi toetuste jagamise korras.

Sotsiaalne sidusus ja rahvastikuprotsessid

Sotsiaalset sidusust maapiirkondades suurendavad eelkõige LEADER-lähenemisega seotud tegevused, samuti tegevused, mis on suunatud tootjate ühistegevuse arendamisele (kvaliteedikavad, tootjarühmade loomine, koostöö) ning mittepõllumajandusliku tegevuse edendamisele maapiirkondades.

Maapiirkondade negatiivsete rahvastikuprotsesside (rahvastiku vananemine, maaelanikkonna vähenemine) leevendamiseks on kaudselt seotud kogu maaelu arengukava, parandades võimalusi põllumajandusliku tegevuse jätkumiseks maapiirkondades. Otseselt maale elama asumist adresseerib arengukava meetmega „Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine“, mis soodustab põlvkondadevahetust põllumajanduses. Rõhutada tuleb, et elanike koondumine linnalistesse piirkondadesse on ülemaailmne protsess ning Eesti linnas elavate inimeste osakaal (ligikaudu 70%) jääb valdavalt allapoole kõrgelt arenenud riikide taset, mistõttu on oodata seniste protsesside jätkumist⁴³. Seetõttu on tõenäoline, et elanike koondumine linnalistesse piirkondadesse jätkub ka perioodil 2014-2020.

Eelkõige investeeringutoetuste kontekstis on tõstatunud teema toetuste mõjudest vaba majandusruumi toimivusele olukorras, kus mingi investeeringu tegemiseks on saadud toetust, mis võib aga teatud tingimustel osutada

---

⁴¹ Eesti maaelu arengukava 2007–2013. 2012. aasta seirearuanne. Põllumajandusministeerium, Tallinn 2013

⁴² Eesti maaelu arengukava 2007-2013 2. telje püsihindamisaruanne 2012. aasta kohta; Eesti Maaelu Arengukava 2007-2013 meetme 1.4.2 „Investeeringud loomakasvatusehitistesse“ rakendamistulemuste analüüs

⁴³ Vt nt Ühinenud Riikide Organisatsiooni käsitlust World Urbanization Prospects, http://esa.un.org/unup/unup/index_panel1.html

ebatervet konkurentsi muudele samas piirkonnas ja/või valdkonnas tegutsevatele ettevõtetele. Seda ohtu aitab adresseerida kavandatav finantsinstrumentide rakendamine MAK 2014-2020 raames. Antud teema kohta ei ole olnud kättesaadav ülevaatlik materjal ei Eesti ega muude riikide kontekstis. Samuti on osade MAK 2007-2013 toetusmeetmete puhul esile tõstetud piirkondliku tasakaalustamatust (vt ka peatükk 5.2.2). Valdkondi on adresseeritud MAK 2007-2013 püsihindamise aruannetes 2012. aasta kohta⁴⁴, milles MAK 1. telje meetmete osas on rõhutatud, et üldise konkurentsivõime tagamiseks tuleks rohkem pöörata tähelepanu regionaalsele arengule. Samal ajal on meetme 3.1 rakendamise osas järeltatud, et selle jaotumisel on regionaalne tasakaalustatus tagatud. Ühtlasi esitatakse, et uue MAKi koostamisel tuleb arvesse võtta toetuse kriteeriumites varem toetuse saamise maht, kuna vastasel juhul on oht põllumajanduspoliitiliste meetmetega tekitada ebavõrdsust sihtgrupi ettevõtjate vahel.

Sellest tulenevalt tuleb meetmete välja töötamisel enam tähelepanu pöörata piirkondlikule toetuste jaotumisele uuel rahastus perioodil, saavutamaks tasakaalustatud arengut valdkonnas kogu riigis. Läbivalt tuleks maaelu arengukavas kaaluda nõude lisamist taotluste esitamisel piirkondliku konteksti sisulisest arvestamisest (ülevaade teadaolevatest samas piirkonnas viimase 10 aasta jooksul tehtud investeeringutest; tegutsevad ettevõtted ja koostöövõimalused; seosed piirkonnas tegutsevate elujõuliste ettevõtetega). See võimaldaks paremini piirkondliku koostöö arendamist ja aitaks ennetada ebaterve konkurentsi teket.

MAK 2014-2020 koostamisel ning meetmetingimuste välja töötamisel toimub osaliselt piirkondade diferentseerimine (näiteks meede „Investeeringud põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks“ või Leader-lähenemine) ning piirkondade arenguvajaduste arvestamine (näiteks Leader-lähenemine). MAK 2014-2020 rakendamisel tuleb tähelepanu pöörata arengukava välismõjude hindamisele – mil määral aitavad investeeringud kaasa tasakaalustatud regionaalarengu saavutamisele (lisaks investeeringu piirkondliku jaotuse kajastamisele nende sidumine näiteks ettevõtluse arengutega piirkonnas või rahvastikuprotsessidega) ja vajadusel teha muutusi toetuste tingimustes regionaalse mõju suurendamiseks.

Keskkonnahoid ja kliima

MAK 2014-2020 toob välja, et kavandatava arengukavaga on keskkonna valdkonnale raames ette nähtud omaette eesmärk – põllumajandusmaa kasutamine on keskkonnasõbralik ja piirkondlikke eripärasid arvestav, tagatud on elurikkuse, traditsiooniliste maastike ja kõrge loodusväärtusega põllumajanduse ja metsanduse säilimine. Eelkõige keskendutakse selle raames põllumajandustegevuse mõjule mullale, veele ja elurikkusele. Lisaks sellele

---

⁴⁴ Vt „Eesti maaelu arengukava 2007-2013 1., 3. ja 4. telje püsihindamise aruanne. 2012. aasta“ Teostaja: Eesti maaelu arengukava 2007-2013 1., 3. ja 4. telje püsihindaja, Maamajanduse uuringute ja analüüsi osakond, Majandus- ja sotsiaalinstituut, Eesti Maaülikool ning „Eesti Maaelu Arengukava 2007-2013 meetme 3.1 „Majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas“ rakendusanalüüs“ Teostaja: Eesti maaelu arengukava 2007-2013 1., 3. ja 4. telje püsihindaja, Maamajanduse uuringute ja analüüsi osakond, Majandus- ja sotsiaalinstituut, Eesti Maaülikool

pööratakse keskkonnale kui läbivale teemale tähelepanu muude eesmärkide ja meetmete raames.

Kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise vajadust on silmas peetud erinevate meetmete väljatöötamisel. Otseselt või kaudselt panustavad sellesse enamus keskkonna- ja investeringutoetusi, samuti erinevad keskkonnaalase teadlikkuse suurendamise tegevused.

Põllumajanduses soodustatakse keskkonnahoidlike meetodite rakendamist läbi erinevate keskkonnatoetuste meetmetega nt poollooduslike koosluste hooldamine, keskkonnasõbraliku majandamise toetus, mahepõllumajandusliku tootmise toetus. Kuid põllumajanduses on eesmärgiks seatud ka KHG ja jäätmete tekke vähendamine, mis on seotud energiasäästuga, ning elurikkuse ja ökosüsteemide teenuste säilitamine. Seega peab keskkonnahoid olema tagatud läbivalt horisontaalse põhimõttena kõikides meetmetes.

Investeeringud energiatõhususe meetmetesse ja taastuvate energiaallikatega seotud tehnoloogiasse on peamised valikuvõimalused kliimamuutuste leevendamiseks, selleks on vaja hoiakute muutumist ja füüsilisi kohandusi, et võimaldada ühiskonnal kliimamuutuse tagajärgedeks valmistuda.

Statistika ja erinevad mõõdikusüsteemid näitavad, et sisemajanduse ja heaolu kasv on Eestis viimasel kümnendil toimunud looduskapitali kahanemise arvel, mis tähendab, et elame tulevaste põlvete heaolu arvel. Eestlaste ökoloogiline jalajälg on kiire majanduskasvu ja tarbimise kasvu tõttu samuti aasta-aastalt kasvamas ning et eestlased on ühed suurimad kasvuhoonegaaside õhkupaiskajad Euroopas arvatuna elaniku kohta⁴⁵.

Üleeuroopalise väikeste- ja keskmise suurusega ettevõtete hulgas ressursikasutuse efektiivsuse ja roheliste toodete-teenuste nõudluse kohta läbi viidud arvamusküsitluse (Flash Eurobarometer 342, 2012) tulemustest selgub, et Eesti väikeettevõtted on pea kõigis küsitletud aspektides keskmiselt poole võrra vähem keskkonnahoidlikumad võrreldes EL 27 liikmesriigi keskmiste tulemustega. Uuringutulemustest on selgelt näha, et Eesti väikeettevõtjad on märksa enam orienteeritud lühi-ajalisele kasumi teenimisele kui nende konkurendid Euroopas. Arvestades, et suur enamus Eesti sisemajanduse kogutoodangust toodetakse just väikeettevõtete poolt, siis näitavad selle uuringu küsitlused meie tootmispoole potentsiaali keskkonnahoidlikemate ja ressursi- ning energiaefektiivsemate toodete-teenuste osakaalu tõstmisel⁴⁶. Riigi arengu jätkusuutlikule teele suunamiseks on oluline ette võtta samme keskkonnanahoiu osa ja rohemajanduse⁴⁷ edendamiseks.

Keskkonnahoidlikuma ja rohelisema majanduse tekke vajadust tingivad lisaks mitmed Eestile võetud rahvusvahelised kohustused ja riiklikud eesmärgid. Eesti on eesmärgiks seadnud kliima - ja energiapaketi täitmise aastaks 2020, mille

---

⁴⁵ Eesti rohemajanduse väljavaated, Valdur Lahtvee

⁴⁶ Eesti rohemajanduse väljavaated, Valdur Lahtvee

⁴⁷ Rohemajandus - majandustegevus, mille tagajärjel paraneb inimeste heaolu ja sotsiaalne õiglus, mis ei põhjusta keskkonnanariske ja survet loodusvaradele ja on seega väikese CO₂-heittega, ressursitõhus ja ühiskonda kaasav majandus.

mõjul peaks toimuma keskkonningimuste paranemine või säilimine. Riigi peamisteks eesmärkideks on (Eesti 2020):

- kauplemissüsteemi mittekuuluvates sektorites (hooned, transport, põllumajandus, jäätmed jm) ei tohi KHG heitkoguse piirmäär aastaks 2020 suureneeda enam kui 11% võrreldes 2005. aasta tasemega;
- suurendada aastaks 2020 taastuvenergia osakaalu energia lõpptarbimises 25%ni, mis eeldab muutusi nii energiatootmises kui ka tarbimises kõikides sektorites;
- säilitada energia lõpptarbimine 2010. a tasemel aastaks 2020 ehk energia lõpptarbimise vähendamine ligikaudu 11% võrreldes 2020. aastaks prognoositud tasemega.

Bioloogiliste ressursside tootmise, tarbimise, töötlemise, säilitamise, ringlussevõtmise ja kõrvaldamise temaatika süsteemseks arendamiseks on Euroopa Komisjon vastu võtnud uue, biomajanduse strateegia (Euroopa Komisjon, 2012), mis on mõeldud toetamaks rohemajanduse arengut ning millele kõik ELi liikmesriigid peavad juurde looma oma riiklikud strateegiad. Strateegia üheks suunaks on investeerimine teadusuuringutesse, innovatsiooni ja biomajandusega seotud oskustesse, mille meetmeid (näiteks täiendada teadmisi biomassi kättesaadavusest ja nõudlusest, toetada ökoloogilise jalajälje ja olelusringi hindamismeetodite väljaarendamist, hõlbustada keskkonnahoidlikke riigihankeid) tuleb integreerida ka Eestil erinevate valdkondadega seotud strateegiatesse, mis on olulise tähtsusega riigi keskkonnaneesmärkidega saavutamisel.

Toetavate tegevuste määramisel tuleks eelistada uute rohetehnoloogiate rakendamist ja keskkonnahoidlike toodete ja teenuste tootmist. Toetatavate tegevuste loetelusse või toetuste eelistus-tingimustesse soovitame lisada nimetatud rohemajandamise põhimõtteid:

- toota/tarbida keskkonnahoidlikke tooteid ja pakkuda/kasutada keskkonnahoidlike teenuseid,
- kasutada keskkonnahoidlike tootmisviise ja meetodeid,
- kasutada keskkonnahoidlike juhtimissüsteeme (benchmarking, ISO 14001 ja EMAS),
- hinnata keskkonnamõjusid (keskkonnamõjude hindamine, elutsükli analüüs),
- kasutada keskkonnahoidlike tehnoloogiaid,
- koostada keskkonnahoidlike hankeid,
- suurendada energiatõhusust ja arendada taastuvate energiaallikate kasutamist,
- vähendada veetarbimist,
- vähendada jäätmete teket,
- rakendada info-ja kommunikatsioonitehnoloogiat tootmises ja protsesside juhtimises,
- rakendada (öko)disaini tootmises,
- tähtsustada rohemajandust kui väärtust ja mõjutada seeläbi tarbijate teadlikkust ja valikuid⁴⁸.

⁴⁸ „Rohetöökohdade potentsiaal Eestis“ Säätva Arengu Komisjon
http://www.emu.ee/userfiles/roheline%20yliikool/Rohet%C3%B6%C3%B6kohtade_raport.pdf

Energiatõhususe suurendamine ja rohemajanduse põhimõtete rakendamine aitab tagada keskkonnanohiu tagamise läbi kõikide kavandatud meetmete.

5.4 MAK meetmete võimalik mõju Natura 2000 võrgustiku aladele

Natura 2000 on üle-Euroopaline kaitstavate alade võrgustik, mille eesmärk on tagada haruldaste või ohustatud lindude, loomade ja taimede ning nende elupaikade ja kasvukohtade kaitse. Natura 2000 loodusladad ja linnualad on moodustatud tuginedes Euroopa Nõukogu direktiividele 92/43/EMÜ ja 79/409/EMÜ. Planeeringutega tegevuste kavandamisel tuleb võimalikke otseseid ja kaudseid mõjusid Natura aladele alati arvesse võtta. Natura 2000 alade võrgustiku kirjeldus ja seisund on toodud ptk-s 5.2.2.

Natura hindamine on menetlusprotsess, mida viiakse läbi vastavalt loodusdirektiivi artikli 6 lõigetele 3 ja 4.

KeHJS § 3 punkti 2 kohaselt keskkonnamõju hinnatakse, kui kavandatakse tegevust, mis võib üksi või koostoimes teiste tegevustega eeldatavalt oluliselt mõjutada Natura 2000 võrgustiku ala.

Hindamise tulemusena jõudis ekspertrühm järgmisele seisukohale:

- 1) MAK 2014-2020 püstitatud eesmärgid ei ole otseselt vastuolus rahvusvaheliste keskkonnakaitse lepete ja Eesti riiklikes dokumentides eesmärkidega. MAK meetmetega kavandavad tegevused, mille tegevustega soodustatakse investeringuid töötlevasse tööstusesse ja suurtootmise- ja töötlemise suunas, võivad olla vastuolus mõningatel juhtudel looduskaitse eesmärgi – bioloogilise mitmekesisuse säilitamine ning taastamine - saavutamiseks. Negatiivne mõju sõltub konkreetsest tegevusest, mille ilmumise tõenäosust on võimalik ning tuleb vähendada projektide keskkonna aspektide arvestamise asjakohase ettevalmistamise ja vajadusel ette nähtud leevendusmeetmete rakendamisega (läbi järgnevat planeeringute ja projektide).
- 2) Arengukava eesmärkide elluviimisega kaasneb otsene positiivne mõju Natura 2000 võrgustiku aladele läbi järgmiste meetmete rakendamise (vt ka ptk 5.1 ja tabel 5-2, tulp: Elusloodus (sh bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)):
  - *Natura 2000 toetus põllumajandusmaale (art 31)* - Natura alade säilitamise meede kaasa nimetatud alade soodsa seisundi tagamisele. Meede aitab säilitada ja suurendada elurikkust ning maastikulist mitmekesisust ja mõningal määral vähendada maade mahajätmist, kuna soodustab alade jätkuvat majandamist. Meede aitab tagada elurikkuse säilimise ning maastikulise mitmekesisuse. Mõningal määral tagab maade mitte mahajätmist, kuna soodustab alade jätkuvat majandamist.
  - *Natura 2000 toetus erametsamaale (art 31)* - meetmega kompenseeritakse saamata jäänud tulu ja ebavõrdset konkurentsi. Säilitatakse loodusväärtused, mis annavad kohalikule loodusele ja elukeskkonnale lisandväärtust.

- *Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus (art 29)* - säilib ja suureneb bioloogiline ja maastikuline mitmekesisus.
- 3) MAK meetmekava elluviimisega võib kaasneda võimalik positiivne mõju Natura 2000 võrgustiku aladele järgmiste meetmete rakendamisel (vt ka ptk 5.1 ja tabel 5-2, tulp: Elusloodus (sh bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)):
- *Teadmussiire ja teavitus (art 15); Nõuandeteenuste toetamine (art 16)* - Põllumajandustootjate teadlikkuse tõstmine aitab oluliselt kaasa keskkonnahoidlikumale põllumajanduse arengule. Uudsete tavade levitamine keskkonnakaitsest, uutest keskkonda säästvatest kohustuslikest tehnoloogiatest on kaudse positiivse mõjuga.
  - *Kvaliteedikavades osalemine ja kvaliteedikavade raames toodetud toodete edendamine (art 17)* - Kvaliteedikavade rakendamisega võib kaasneda ka otsene positiivne mõju keskkonnale. Kvaliteedikavaga sätestatakse nõuded ja tingimused kvaliteedikava toodete tootmiseks, mis võivad ületada tavapäraseid nõudeid ka keskkonna aspektist lähtuvalt. Näiteks võib esikohale seatud olla loomade heaolu märgatav parandamine, keelatud erinevate kemikaalide kasutamine või lubatud ainult keskkonda säästvad maaharimistehnoloogiad.
  - *Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine (art 25 ja 27)* - Väheneb metsakahjustuste hulk, paraneb metsade ökoloogilised tingimused.
  - *Keskkonnasõbraliku majandamise toetus (art 29); Piirkondlik mullakaitse toetus (art 29); Mahepõllumajandus (art 30)* - Säilib ja suureneb bioloogiline ja maastikuline mitmekesisus. Muldade säilitamine ja mullaviljakus paranemine.
- 4) MAK meetmekava elluviimisega võib kaasneda võimalik negatiivne mõju Natura 2000 võrgustiku aladele järgmiste meetmete rakendamisel (vt ka ptk 5.1 ja tabel 5-2, tulp: Elusloodus (sh bioloogiline mitmekesisus; Natura 2000 alad)):
- *Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks (art 18(1)(a))* - Mõju sõltub konkreetsest tegevusest. Investeeringud võivad põhjustada põllumajanduse intensiivistumist ja kontsentreerumist, millega kaasnevad ohud nagu keskkonnareostus, elurikkuse vähenemine, taime- ja loomahaiguste levik jne. Mitmed põllumajanduse uurimise tulemused näitavad, et maastike lihtsustumine, iseäranis just looduslike ja poollooduslike kasvukohtade osakaalu kahanemine on vähendanud põllumajandus-piirkondade taimestiku liigirikkust ja muutnud tugevasti liigilist koosseisu.
  - *Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid (art 18(1)(c))* - Maastikule ja bioloogilisele mitmekesisusele mõjub kuivendamine peamiselt vaesustavalt. Samamoodi nagu olemasolevate looduslike veekogude säilitamine, on oluline loodusliku veerežiimiga piirkondade säilitamine, kuna nende kvaliteet elupaigana on kõrge. Seega tuleks võimalusel välistada olemasolevate loodusliku veerežiimiga alade täiendav kuivendamine.

Kavandatav tegevus või strateegilise planeerimisdokumendi elluviimine ei tohi Natura 2000 ala loodusväärtusi kahjustada. Võimaliku negatiivse mõju ilmumise tõenäosust on võimalik ära hoida ning vähendada projektide keskkonna aspektide arvestamise asjakohase ettevalmistamise ning vajadusel ette nähtud leevendusmeetmete rakendamisega.

MAKi meetmete rakendamisel tuleb meetmete rakendajal igakordselt kaaluda tegevuse võimalikku negatiivset mõju Natura 2000 võrgustiku alal ja vajadusel algatavadastav keskkonnamõju hindamise menetlus.

5.5 Piiriülene mõju

Olulist negatiivset piiriülest mõju arengukava elluviimisel ega koosmõjul, KeHJS (§46 Piiriülese keskkonnamõju hindamise erisus) ning Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi 2001/42/EÜ (Artikkel 7 Piiriülesed konsultatsioonid) tähenduses, pole ette näha.

6 Ettepanekud arengukava täiendamiseks/korrigeerimiseks ning seire

6.1 Ettepanekud arengukava täiendamiseks

Võimalikke detailseid ettepanekuid on aruandes käsitletud läbivalt vastavate sisupeatükkide koosseisus. Ettepanekud on koondatud alljärgnevalt:

Teadmussiire ja teavituse; Nõuandeteenuste toetamine. Olulisteks ja arvestatavateks aspektideks põllumajanduses on toiteelementide vahetamine mullas, taimekaitsevahendite ja väetiste kasutamise vähendamine, fossiilsete varude kasutuse viimine miinimumini, tootmise käigus tekkivate väljundite kahjulikkuse ja keskkonnakoormuse vähendamine, mullaviljakuse tõstmine. Seega on oluline põllumajandustootjate teadlikkuse tõstmine, mis võimaldaks kasutada efektiivsemalt tootmissisendeid nt keskendudes samal ajal nii mullaviljakusele kui ka veekaitsele. Soovitame samuti lisada tingimused piirkondliku mõju suurendamiseks.

Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks. Investeeringud võivad põhjustada põllumajanduse intensiivistumist ja kontsentreerumist, millega kaasnevad ohud nagu keskkonnareostus, elurikkuse vähenemine, taime- ja loomahaiguste levik jne. Mitmed põllumajanduse uurimise tulemused näitavad, et maastike lihtsustumine, iseäranis just looduslike ja poollooduslike kasvukohtade osakaalu kahanemine on vähendanud põllumajandus-piirkondade taimestiku liigirikkust ja muutnud tugevasti liigilist koosseisu. Positiivsete keskkonnamõjude suurendamiseks ja negatiivsete keskkonnamõjude vältimiseks on soovitatav seada investeeringumeetmete juures eelistus tootjatele, kes rakendavad täiendavaid keskkonnahoiu meetmeid. Lisada spetsiifiliste eesmärkide hindamiseks mõõdetavad indikaatorid, nt - keskkonnahoidlike investeeringute arv või bioenergia kasutamine.

Investeeringud põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks. Soovitame taotluse hindamisel investeeringute tegemisel valida ja soosida keskkonnahoidlike tehnoloogiaid ja rohemajandamist.

Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid. Maaparandussüsteemide rajamisel ja eesvoolude korrastamisel on vajalik tagada lisaks lahendused, mis hoiavad ära kraavide korrastamisel/puhastamisel sette kandumist veekogudesse (nt settebasseinid, tiigid). Oluline on lisaks väljundnäitajatele lisada tulemusindikaatorid. Nt mis on eelneval perioodil korrastatud ühiseesvoolude, keskkonnarajatiste hulk, uuel perioodil kavandatav eesmärk. Teeme ettepaneku laiendada MAK vastava meetme käsitlust ning lisada, et negatiivsete keskkonnamõjude vältimiseks tuleb maaparandust toetada maaparanduskavade alusel, mis peavad olema kooskõlas veemajanduskavadega. Kuivenduskraavide ehitus-, rekonstrueerimis-, hooldus- ja uuendustöödega ei tohi kahjustada kaitstavate elupaikade ja liikide elupaigatingimusi. Rekonstrueerimise käigus tuleks suurendada inimtekkelistes vooluveekogudes voolu kiiruse varieeruvust ja luua tiike ning settebasseine, mis vähendavad kiire kuivamise mõju elustikule.

Investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas. Kavandatud investeeringute maht uuel eelarveperioodil on võrreldav eelmisega, eesmärgiks on seatud 225 uue töökoha loomine – see moodustab veidi enam kui 1% tänasel hetkel põllumajanduses hõivatutest (REL 2011 andmetel). Võttes arvesse eeldatavaid jätkuvaid struktuurseid muutusi põllumajandussektoris (näiteks töö efektiivsemaks muutmine) ning piirkonniti kõrget põllumajanduses hõivatute osakaalu (REL 2011 andmetel kuni 15%), ületab eeldatav põllumajandussektorist väljuvate töötajate osakaal kavandatud investeeringute mahtu sektoriväliste töökohtade loomiseks. Täiendavate töökohtade loomine ei pea toimuma täies ulatuses maaelu arengukava meetmete toel.

Keskkonnasõbraliku majandamise toetus. Põllumajandustootjate piisava koolituse ja nõuandeteenistuse abiga ning sellealase huvi tekitamisel ei ole meetme rakendamiseks ettevõtte ja ka põllu tasandil Eestis erilisi probleeme ette näha. Selleks on abiks veeseadusega ette nähtud põlluraamatu sissekanded haritava maa pindala, mulla omaduste, saagi, kasutatavate väetiste ja taimekaitsevahendite liikide ja koguste ning kasutamise aja kohta. Soovitame nimetatud meede siuliselt üle vaadata ja lisada täiendavaid keskkonnakasutavaid tegevusi.

Meetmete konkreetsemaks ja sihipärasemaks muutmisel võib olla oluliselt positiivne mõju veesaaste vähendamisele suunatud üksiktegevuste, nagu puhverribad kraavide ääres (soovitav hooldus - niitmine ja niite eemaldamine) ning väetise sh eelkõige mineraalse lämmastiku kasutamise piiramine toetamisega. Positiivse keskkonnamõju suurendamiseks soovitame lisada toetuse saajatele nõue parima tehnika kasutamise osas sõnniku laotamiseks, st sõnniku viimine otse mulda. Samuti soovitame lisada nõue - toitainete bilansside koostamine põllumajandus-tootja ja ka põllu tasandil.

Varasemalt oli KSM meetmes ka nõue „väärtslike maastikuelementide rikkumise ja hävitamise keeld“, soovitav on lisada nimetatud nõue ning seeläbi tagada ka kavandatava MAKi perioodil nende elementide säilimine.

Loomade heaolu toetus. Meetme kirjeldusest ei selgu, miks on tehtud MAKis nimetatud loomarühmade valik. Ei selgu, miks on teatud loomarühm nagu veised toetusmeetmest välja jäänud. Veiste rohumaadel karjatamine on üks olulisemaid nõudeid, mis täidab samal ajal nii loomade heaolu kui keskkonnakaitse eesmärgi.

MAKi meetmete rakendamisel tuleb meetmete rakendajal igakordselt kaaluda tegevuse võimalikku negatiivset mõju Natura 2000 võrgustiku alal ja vajadusel algatada vastav keskkonnamõju hindamise menetlus. Kavandatav tegevus või strateegilise planeerimisdokumendi elluviimine ei tohi Natura 2000 ala loodusväärtusi kahjustada. Võimaliku negatiivse mõju ilmnemise tõenäosust on võimalik ära hoida ning vähendada projektide keskkonna aspektide arvestamise asjakohase ettevalmistamise ning vajadusel ette nähtud leevendusmeetmete rakendamisega.

Läbivalt on MAKi meetmete tulemuslikkuse tagamiseks vajalik kõigi põllumajandustoetuste sidumine konkreetsete keskkonnanahidlike nõuetega ja võtta arvesse rohemajandamise põhimõtteid. Samuti on vajalik määrata keskkonnaseisundi kontrolli- ja seiresüsteem, et hinnata toetavate nõuete tulemuslikkust. Ekspertgrupi hinnangul ei piisa keskkonnameetmete juures üksnes väljundnäitajatest nagu „toetatud projektide arv“, „toetuse saajate arv“ ja „toetust saanud alade kogupindala“.

Meetmelehtede koostamisel hindamiskriteeriumite väljatöötamisel tuleb enam tähelepanu pöörata piirkondlikule toetuste jaotumisele uuel rahastus perioodil, saavutamaks tasakaalustatud arengut kogu riigis. Läbivalt tuleks maaelu arengukavas kaaluda nõude lisamist taotluste esitamisel piirkondliku konteksti sisulisest arvestamisest (ülevaade teadaolevatest samas piirkonnas viimase 10 aasta jooksul tehtud investeeringutest; tegutsevad ettevõtted ja koostöövõimalused; seosed piirkonnas tegutsevate elujõuliste ettevõtetega). See võimaldaks paremini piirkondliku koostöö arendamist ja aitaks ennetada ebaterve konkuretsi teket.

6.2 Seire ja hindamine

KeHJS § 40 lg 13 alusel peab KSH aruanne sisaldama strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega kaasneva olulise keskkonnamõju seireks kavandatud meetmete ja mõõdetavate indikaatorite kirjeldust.

Kavandatavate seiremeetmete kinnitamise eesmärk on teha varakult kindlaks strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega kaasnev oluline negatiivne keskkonnamõju ja rakendada seda mõju ennetavaid ja leevendavaid meetmeid (KeHJS § 42 lg 4).

Eelneva hindamise tulemusena võib eeldada, et MAKiga kavandatavad tegevused loovad üldjoontes eeldused keskkonnasäästlikemate põllumajandustootmisviiside kasutamiseks ja õigel suunamisel aitavad kaasa maapiirkondade hea keskkonnaseisundi säilimisele. MAKi meetmete rakendamine ei too eeldatavasti kaasa olulist negatiivset keskkonnamõju. Seega pole vajalik ka teha eraldi ettepanekud MAKi negatiivsete keskkonnamõjude vältimiseks, vähendamiseks või leevendamiseks. MAKi meetmete tegelik rakendumine ja mõju on suuresti põllumajandustootja valmidusest. Eelnevalt on meetmete hindamise käigus toodud välja soovitusel MAKi positiivsete mõjude suurendamiseks keskkonnale.

Seire ja hindamise eesmärk on lisaks selgitada põllumajandusliku keskkonnatoetuse tegevuste tulemuslikkus ja mõjus (sh aidates mõõta loodetavaid tulemusi keskkonnaseisundile), mis aitaks ühtlasi järgnevatel perioodidel teha valikuid vajaminevate toetusmeetmete osas. Meetmete lõikes on ette nähtud lisaks üldeesmärkidele spetsiifilise eesmärgid, kuid mitte tulemusindikaatorid, mis võimaldavad toetuste mõju hiljem hinnata.

MAK toob välja, et seiret teostatakse eelkõige ühiste kontekst-, sisend- ja väljundnäitajate alusel, mida on kirjeldatud MAKis. Lisaks on kehtestatud ka nn

lisanäitajad ehk siseriiklikud näitajad, mis lepitakse Põllumajandus-
ministeeriumi, PRIA ja püsihindajate vahel sisemise töökorraldusel alusel
eelnevalt kokku. Siseriiklikke lisanäitajaid MAKis ei kajastata. **Hetkel jääb
ebaselgeks, kuidas ja milliste indikaatorite abil hinnatakse
kvalitatiivseid tulemusi keskkonnaseisundi osas.** Ekspertgrupi
hinnangul ei piisa keskkonnameetmete juures üksnes
väljundnäitajatest nagu „toetatud projektide arv“, „toetuse saajate
arv“ ja „toetust saanud alade kogupindala“. Vajalik määrata
keskkonnaseisundi kontrolli- ja seiresüsteem, et hinnata toetavate
nõuete tulemuslikkust. Meetme tulemusena peaks selguma, kui suurel
määral vähenes taimekaitsevahendite kasutamine, kui suures osas
suurenes põllumajandusmaade bioloogiline mitmekesisus (ha) jne.

Praeguseks teostatakse MAK hindamist läbi püsihindamise. Püsihindamise
koondab riikliku seire andmed ja omaltpoolt läbiviidavate uuringute andmed,
kuid sealt ei järeldu siiski, mis on teatud muutused keskkonnavaldkonnas
toimunud konkreetsete meetmete (KSM, mahe) mõjul.

MAKi rakendamisel on vajalik PM ja KKM koostöö seire ja järelevalve süsteemi
tagamisel. Eelkõige on vajalik koostöö meetmete rakendamise kontrollil
kasutatavate keskkonnakriteeriumide ja -indikaatorite ühtlustamisel (aluseks
võtta riikliku seire ja LAKi indikaatorid). Mitmed indikaatorid on tõenäoliselt
juba riikliku keskkonnaseire või mõne muu asutuse vastutusel seiratavad.
Keskkonnaseisundit jälgitakse nii riigi kui ettevõtte keskkonnalubadega
määratud seire abil.

7 Ülevaade KSH korraldusest ja avalikkuse kaasamisest

Keskkonnamõju strateegilise hindamise läbiviimine koostöös huvigruppidega ja avalikustamine toimub vastavalt *keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduses* ja muudes avalikku menetlust puudutavates seadustes (*haldusmenetluse seadus*) sätestatud nõuetele.

7.1 Kaasamine – mõjutatud ja huvitatud osapooled

Strateegilisest planeerimisdokumendist huvitatud osapoolteks on:

1. Ministeeriumid ja nende allasutused: Keskkonnaamet, Kaitseministeerium, Keskkonnaministeerium, Kultuuriministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Rahandusministeerium, Põllumajandusministeerium, Siseministeerium, Sotsiaalministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium.
2. Keskkonnaorganisatsioonid – olulisemad valitsusvälised keskkonnaorganisatsioonid on koondunud Eesti Keskkonnaühenduste Kojaks, mis lihtsustab organisatsioonide teavitamist arengukava ja KSH koostamise osas.
3. MAK 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liikmed. Lisaks eelpoolnimetatud ministeeriumitele (va Kultuuriministeerium, Kaitseministeerium) kuuluvad juhtkomisjoni liikmete esindatuse kaudu järgnevad organisatsioonid: Maamajanduse Infokeskus, Eesti Põllumeeste Keskliit, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon, Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet, Mahepõllumajanduse Koostöökogu, Eestimaa Talupidajate Keskliit, Eesti Noortalunikud, Eesti Keskkonnaühenduste Koda, Eesti Toiduainetööstuse Liit, Leader tegevusgruppide foorum, Eesti Piimaliit, Eesti Aiandusliit, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, Põllumajandusuuringute Keskus, Eesti Maaomavalitsuste Liit, Eesti Maaturism, Eesti Maaparandajate Selts, Eesti Külaliikumine Kodukant, Eesti Erametsaliit, Eesti Maaülikool, Eesti Hoiu-laenuühistute Liit, Maaelu Edendamise Sihtasutus, MTÜ Maitsev Lõuna-Eesti.
4. Muud asjast huvitatud isikud. Vastavalt KeHJS nõuetele teavitatakse KSH protsessi etappidest kuulutustega ajalehes ning strateegilise planeerimisdokumendi koostaja veebilehel.

KSH käigus asjaolude selgumisel võib mõjutatavate ja/või huvitatud isikute ja asutuste nimekiri täieneda.

Mõjutatud ja huvitatud osapoolte teavitamine KSH protsessi etappidest ja tulemustest toimub vastavalt KeHJS nõuetele. Vastavalt seadusele teavitatakse KSH dokumentatsiooni avalikustamisest laiemat avalikkust kuulutusega ajalehes, arengukava koostaja veebilehel ning väljaandes Ametlikud Teadaanded; huvitatud või mõjutatud institutsioone kirjaga. Avalikkuse kaasamisega KSH ja arengukava protsessi tegeleb strateegilise

planeerimisdokumendi koostamise korraldaja, kelleks on Põllumajandusministeerium.

7.2 KSH koostamise ajagraafik

Keskkonnamõju strateegilise hindamise läbiviimine koostöös huvigruppidega ja avalikustamine toimub vastavalt KeHJS ja muudes avalikku menetlust puudutavates seadustes (*haldusmenetluse seadus*) sätestatud nõuetele.

Täpset KSH protsessi ajalist kulgemist on KSH programmi koostamise ajal raske fikseerida, seetõttu tuleb esitatud ajagraafikut lugeda tõenäoliselt soovitatavaks visiooniks. Keskkonnamõju strateegilisest hindamisest teatamine toimub vastavalt sellealasele seadusandlusele.

Tabel 7-1. KSH protsessi ajagraafik

Arengukava etapp	Keskkonnamõju strateegilise hindamise etapp	Etapi toimumise aeg*
Olemasoleva olukorra hinnang		Detsember 2011-jaanuar 2013
Eesmärgid ja SWOT analüüs	KSH algatamine	Põllumajandusministeeriumi ministri käskkiri nr 188, 5.november 2012.
	KSH programmi koostamine	November 2012
Meetmete väljatöötamine		Mai 2012-jaanuar 2013
	KSH programmi kohta seisukoha küsimine, <i>KeHJS § 36 lg 3</i>	November 2012
	KSH programmi avalik arutelu ja sellest teavitamine (14 päeva programmiga avalikult tutvumiseks, <i>KeHJS § 37 lg 3</i>)	Jaanuar 2013 Avalik arutelu 29. jaanuar 2013
Meetmelehtede kinnitamine. Arengukava esimene terviktekst		Jaanuar-märts 2013
	KSH programmi läbivaatamine ja heakskiitmine Keskkonnaameti poolt (14 päeva jooksul peale KSH programmi esitamist, <i>KeHJS § 39 lg 2</i>)	Veebruar 2013
	KSH aruande koostamine	Juuni-september 2013
	KSH aruande avalik arutelu ja sellest teavitamine (21 päeva aruandega avalikult tutvumiseks)	November 2013
	KSH aruande esitamine Keskkonnaametile heakskiitmiseks	Detsember 2013

Arengukava etapp	Keskkonnamõju strateegilise hindamise etapp	Etapi toimumise aeg*
	Keskkonnaamet teeb otsuse KSH aruande heakskiitmise kohta (30 päeva jooksul aruande saamisest arvates, <i>KeHJS § 42 lg 2</i>)	Jaanuar 2014
KSH tulemina vajalikuks osutuvad muudatused viiakse arengukavasse ning Põllumajandusministeerium esitab lõpliku arengukava Vabariigi Valitsusele heakskiitmiseks		Jaanuar 2014
Vabariigi Valitsus kiidab arengukava heaks		Jaanuar 2014

*võib muutuda sõltuvalt MAK eelnõu valmimisest

Kogu keskkonnamõju strateegilise hindamise protsessi perioodil on KSH ekspertrühm valmis huvilistele tutvustama töö käiku.

7.3 Programmi koostanud eksperdirühma ja strateegiliste planeerimisdokumentide koostaja andmed

Strateegilise planeerimisdokumendi algataja, koostaja, sh selle koostamise korraldaja ja kehtestaja

Põllumajandusministeerium

Lai tn 39 / Lai tn 41, 15056 Tallinn

e-post pm@agri.ee

Tel (+372) 625 6101

Kontaktisik: Sirli Kalbus

e-post sirli.kalbus@agri.ee

Tel (+372) 6256 281

KSH teostaja

OÜ Hendrikson&Ko

Raekoja plats 8, 51004 Tartu

e-post hendrikson@hendrikson.ee

Tel (+372) 740 9800

Kontaktisik: Riin Kutsar

e-post riin@hendrikson.ee

Tel (+372) 740 9807

KSH ekspertrühm koosneb järgmistest liikmetest:

Heikki Kalle

Juhtivekspert, keskkonnaekspert (litsents KMH0039)

Riin Kutsar

Keskkonnaekspert (litsents nr KMH0131), protsessi üldise kulgemise juhtimine ja menetlustoimingud, huvirühmade kaasamine, Natura2000, looduskaitse

Tiit Oidjärv

Sotsiaalsete mõjude hindamine

KSH töörühma juht Heikki Kalle omab sellekohast õigust (vastavalt *keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 34 lg 3*) sest:

- On omandanud kõrghariduse bioloogias Tartu Ülikoolis ning läbinud diplomijärgse koolituse Oxfordi Ülikoolis Suurbritannias geograafias, keskkonnakorralduses ja ruumilises planeerimises, omab teadusmagistri kraadi taimeökoloogias.
- On osalenud üle 300 erineva suurusega KMH ja KSH projektis nii eksperdi kui projektijuhi funktsioonis.
- Haridus sisaldas strateegilise planeerimise alaseid koolituskursusi seaduses nõutud mahus. Eksamid sooritatud positiivsete tulemustega.
- Ekspert tunneb keskkonnamõju strateegilise hindamise põhimõtteid, protseduuri ja hindamisega seotud õigusakte.

Töö käigus kaasatakse vajadusel täiendavaid asjatundjaid.

7.4 KSH aruande koostamine ja avalikustamine

Peale KSH programmi heakskiitmist asuti koostama käesolevat KSH aruannet.

KSH aruande avalik väljapanek toimus 22. oktoober kuni 12. november 2013 ning avalik arutelu 14. novembril 2013. KSH aruande avalikustamiselt saadud kirjad ja avaliku arutelu protokoll on lisatud KSH aruandele Lisas 2.

KSH avaliku väljapaneku tulemusena saadi kirjalikud ettepanekud järgmistelt osapooltelt:

- SEI Tallinn
- MTÜ Eesti Erametsaliit
- Keskkonnaamet

Alljärgnevas tabelis on esitatud kokkuvõtlikult (sisulised) kirjalikult saadud ettepanekud, antud vastused ning selgitatud ettepanekutega arvestamist KSH aruande täiendamisel. Esitatud kirjad ja vastused on terviklikult toodud KSH aruande Lisas 2.

Tabel 7-2. KSH aruande avalikustamiselt laekunud ettepanekud, vastused ja selgitused:

ETTEPANEK	VASTUS, SELGITUS
SEI Tallinn	
Uue MAKi meetmeid ei ole analüüsitud sisuliselt.	Pärast aruande avalikku väljapanekut ja avalikku arutelu on KSH aruannet ja seal tehtud järeldusi/sõnastusi KSH hindaja poolt täiendatud. Samas ei nõustu KSH eksperdid täielikult Teie hinnanguga, et meetmeid ei ole sisuliselt analüüsitud – KSH aruandes on välja toodud hinnangud ja ettepanekud nii toetatavate tegevuste kui seirenäitajate osas.
KSH aruandes puudub sisuline hinnang selle kohta, kas uue MAKi meetmed on asjakohased ja piisavad selleks, et saavutada uue MAKi eesmärged./.../	MAKi seesmise kooskõla ning kavandatud sekkumiste piisavuse kattev hindamine ei ole KSH eesmärk, kuigi tulenevalt hinnatavate valdkondade iseloomust, on kavandatud tegevuste piisavust vajadusel KSH

ETTEPANEK	VASTUS, SELGITUS
	<p>aruandes käsitletud. Täpsemalt analüüsib MAKi meetmete asjakohasust ja piisavust MAKi eesmärkide saavutamiseks eelhindamine, mida teostab Ernst & Young Baltic AS. Eelhindamine viiakse läbi vastavalt ELi ja siseriiklikele nõudmistele, juhiste ja kriteeriumidele. Eelhindamise peamise meetodilise juhise on aluseks võetud Euroopa Komisjoni põllumajanduse ja maaelu arengu peadirektoraadi (DG AGRI) koordineeritava Euroopa Maaeluarengu Hindamisvõrgustiku (The European Evaluation Network for Rural Development) poolt välja töötatud juhendi "Guidelines for the Ex ante evaluation of 2014-2020 RDPs" mustandversioon (august 2012, vt nt peatükk 2.3 Intervention logic), samuti Euroopa Komisjoni DG AGRI poolt välja töötatud juhenddokument "Elements of strategic programming for the period 2014-2020".</p>
<p>KSH aruandes puudub sisuline hinnang selle kohta, kas MAKi meetmete väljundnäitajad on MAKi eesmärkide ja meetmete keskkonnamõju osas asjakohased ja piisavad. /.../</p>	<p>Väljundnäitajate piisavuse ja asjakohasuse küsimusele on tähelepanu juhtinud nii KSH kui ka eelhindamise töörühm. Katvalt kõikide meetmete lõikes käsitleb antud küsimust eelhindamine. KSH aruandes on antud hinnang MAKi meetmete väljundnäitajate osas ptk-s 5.3.1. Peatükis 6.2 on KSH hindaja andnud kokkuvõtliku hinnangu seire ja hindamise osas, mille kohaselt jääb neile ebaselgeks, kuidas ja milliste indikaatorite abil hinnatakse kvalitatiivseid tulemusi keskkonnaseisundi osas. KSH ekspertgrupi hinnangul ei piisa keskkonnameetmete juures üksnes väljundnäitajatest nagu „toetatud projektide arv“, „toetuse saajate arv“ ja „toetust saanud alade kogupindala“. Tuuakse välja, et vajalik on määrata keskkonnaseisundi kontrolli- ja seiresüsteem, et hinnata toetatavate nõuete tulemuslikkust. Meetme tulemusena peaks selguma, nt kui suurel määral vähenes taimekaitsevahendite kasutamine, kui suures osas suurenes põllumajandusmaade bioloogiline mitmekesisus (ha) jne. Näitajate seadmisel on Põllumajandusministeerium lähtunud Euroopa Komisjoni poolt ette antud seire- ja hindamisraamistikust, mille kohaselt meetmete tasandil mõõdetakse väljundeid, sihtvaldkondade/prioriteetide tasandil tulemusi ja MAKi eesmärkide ja ÜPP tasandil mõjusid. Lisaks on plaanis kehtestada ka nn lisanäitajad ehk siseriiklikud näitajad, mis lepitakse Põllumajandusministeeriumi, PRIA ja püsihindajate vahel sisemise töökorralduse alusel kokku. Siseriiklike lisanäitajaid MAKis ei kajastata.</p>
<p>KSH aruandes puudub peatükk uue MAKi mõjust Natura 2000 aladele. /.../</p>	<p>Ettepaneku alusel on aruannet täiendatud ning lisatud täiendav peatükk – 5.4 MAK meetmete võimalik mõju Natura 2000 võrgustiku aladele.</p>
<p>KSH aruandes puudub hinnang kehtiva MAKi meetmete tõhususele, mis annaks omakorda hea aluse hindamiseks uue MAKi meetmete asjakohasust ja piisavust. /.../</p>	<p>KSH aruandes on hinnangute andmisel tuginetud nii vahehindamiste kui püsihindamiste järeldustele, allikatele on viidatud teksti sees. KSH aruande koostamisel on tuginetud olemasolevatele allikatele ning ei ole katvalt analüüsitud eelneva MAKi meetmete tõhusust. Arengukavaga kavandatu piisavust püstitatud eesmärkide saavutamiseks käsitleb MAKi eelhindamine.</p>
<p>Hindamise meetodika ei vasta täielikult KeHJSe §-le 40 (lg 4 p6) /.../</p>	<p>KSH aruandes on täpsustatud selgitusi keskkonnavaldkondade käsitlemise kohta. Teie poolt loetletud KeHJS §40 valdkonnad, mille lõikes oluline mõju võib avalduda, on KSH aruandes käsitletud suuremate peatükkide koosseisus.</p>
<p>Tabel lehekülgedel 39-62 on sisutühi. /.../</p>	<p>KSH aruande alapeatükk 5.3.1. on üle vaadatud ja</p>

ETTEPANEK	VASTUS, SELGITUS
	<p>sisse on viidud täiendused. MAKiga kavandatud tegevuste piisavust ja asjakohasust hinnatakse katvalt MAKi eelhindamise aruandes, vt täpsemalt ka vastus kommentaaridele 1 ja 2.</p>
<p>Peatükis 4 nimetatakse EL säästva arengu strateegiat ja EL elurikkuse strateegiat, seejuures puuduvad viited dokumendile. Tabelis (lk 16-17) on käsitletud kuue säästva arengu eesmärgi asemel viite. Kui viimane, kuues eesmärk on vastavusanalüüsist välja jäetud, siis tuleks selgitada miks. Samuti tuleb anda hinnang selle kohta, kas ja kuivõrd uus MAK vastab EL säästva arengu strateegia ja elurikkuse strateegia eesmärkidele. Järelduse koostamisel on abiks tabelid (vastavalt lk 16-17 ja 19-20), millele tuleb viidata.</p>	<p>Märkuse alusel on tabelit 4-1 parandatud ning lisatud tabelist puuduolev kuues eesmärk koos hinnanguga: strateegia eesmärk keskendub rahvusvahelise abi küsimustele ning selle kontekstis säästva arengu põhimõtete levikule. Eesmärk ei oma otseseid seoseid arengukava eesmärkide või meetmetega.</p>
<p>Tabelis (lk 19-20) on eesmärk 2 ja 3 puhul märgitud, et vastavalt "MAK eesmärk ja meetmed on kooskõlas püstitatud keskkonna-eesmärgiga" ja "MAK panustab otseselt nimetatud eesmärgi elluviimisele", siis selle järelduse tõestuseks ei ole toodud MAKi vastavaid eesmarke ega meetmeid, mida on tehtud teiste elurikkuse strateegia eesmärkide puhul. Järelduste põhjendamiseks oleks seda vaja teha</p>	<p>Tabelit 4-2 on täiendatud ning toodud välja ka meetmete kooskõla eesmärkidega.</p>
<p>Peatükis 4, punktis 3 tuleks sarnaselt punktidele 1 ja 2 tuua võrdlevalt esile uue MAKi eesmärkide ja meetmete vastavus EL Läänemere piirkonna strateegiale. Kuivõrd selline võrdlus puudub, siis ei ole KSH eksperdi järeldus, et "MAKi 2014-2020 püstitatud eesmärgid ei ole vastuolus rahvusvaheliste keskkonnakaitse lepete ja nendega seatud eesmärkidega", asjakohane. Ka ei sobi see järeldus peatükki 3, sest peatüki pealkiri on "EL Läänemere piirkonna strateegia". Kokkuvõtte uue MAKi vastavusest kolme EL strateegia eesmärkidele vajab eraldi peatükki</p>	<p>Aruannet on täiendatud ning lisatud tabel 4-3.</p>
<p>Peatükis 4.1.2. punktis 3 peatutakse riiklikul säästva arengu strateegial Säästev Eesti 21 (SE 21). Vastavas tabelis on KSH ekspert andnud omapoolsed tõlgendused SE 21 eesmärkide sisule, sest eesmärkide tulbas pole toodud näitajaid, mida kasutab eesmärgi saavutamise taseme mõõtmiseks statistikaamet juba aastast 2005. Tabelis tuleb selgitada, mille alusel ekspert on hinnanud uue MAKi eesmärkide ja meetmete vastavust SE 21-le./.../</p>	<p>Teie poolt viidatud peatükis keskendutakse SE 21 ja MAKi vastavuse kirjeldamisele eesmärkide tasandil. Teie poolt välja toodud indikaatorid keskenduvad SE 21 enda eesmärkide saavutamise kirjeldamisele, mistõttu ei ole asjakohane nendele viidata eesmärkide tasandil vastavuse hindamisel. Samal ajal nõustume, et SE 21 hindamise kontekstis on asjakohane esitada küsimusi valitud indikaatorite piisavusest – seda nii näitena välja toodud põllumajandussektori indikaatorite kontekstis kui ka laiemalt, võttes aluseks näiteks arengu hindamise valdkonnas laiemalt arutuse all oleva subjektiivse heaolu küsimuse, mida Eestis riiklikul tasandil ei seirata.</p>
<p>Peatükis 4.1.2. punktis 5 „Keskkonnastrateegia 2030“ on sama küsimus, mis eelmiste strateegiade puhul: vastavustabel ei süvene meetme sisusse, vaid nenditakse meetme pealkirja vastavust keskkonnastrateegia eesmärgile, mis ei ole asjakohane lähenemine.</p>	<p>Kommentaari lähtuvalt on aruande ptk-d 4.1.2 täiendatud, vt tabel 4-5.</p>
<p>Peatükis 4.1.2. punktis 6 „Looduskaitse arengukava 2020“ tehakse vastavustabelis näiteks LAK eesmärgi 1 puhul üldine järeldus, et "eesmärgi täitmisele aitavad kaasa meetmed, mille raames toetatavad tegevused suurendavad põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust",</p>	<p>Ptk 4.1.2 punktis 6 tabelit 4-6 on täiendatud ning lisatud meetmete loetelu.</p>

ETTEPANEK	VASTUS, SELGITUS
kuid ei viidata täpsemalt, milliste uue MAKi meetmetega seda saavutada saab.	
Peatükiga 4.1.2. punktiga 7 „ Metsanduse arengukava 2020” on sama lugu – siin on loobutud vastavustabelist. Aga uue MAKi meetmete loetelust ei selgu, mil moel uus MAK aitab metsanduse arengukava eesmärkide saavutamisele kaasa.	Aruannet on täiendatud ning lisatud tabel 4-7 – meetmete vastavus “Metsanduse arengukava 2020” eesmärkidele.
Peatükis 4.1.2. on vaja lõpphinnangut, järelust, kuidas ja kuivõrd uus MAK aitab/ei aita kaasa seitsme strateegia elluviimisele. Puudub kokkuvõttev peatükk.	Ettepaneku alusel on ptk 4.1.2 täiendatud ning lisatud kokkuvõtte.
Kuivõrd põllumajanduse üks peamistest mõjuvaldkondadest on veekeskond, siis tuleks peatükis 4.1.2 „Eesti riiklikud dokumendid” käsitleda ka vesikondade veemajanduskavasid ja nende meetmeprogramme. Kuivõrd MAKi meetmed ja eelarve on olulisteks sisenditeks veemajanduskavade tõhusal rakendamisel, siis tuleks uue MAKi meetmete hindamisel arvestada seda, kuivõrd plaanitud meetmed aitavad kaasa veemajanduskavade rakendamisele ja lõppkokkuvõttes veekogumite hea seisundi saavutamisele.	Veemajanduskavad on koostatud piirkondade põhiliselt ning nende detailsusastmetest tulenevalt ei hinnata nende vastavust MAKiga kavandatud eesmärkidele ja meetmetele. Samas nõustume, et MAKi meetmete rakendamisel tuleb järgida kooskõla veemajanduskavadega.
Peatükis 5.2. ei ole tehtud viidet allikale, mille alusel KSH ekspert väidab, et põllumajanduses on viis “kõige tähtsamat” keskkonnamõju (vt ka kommentaari 1.6.). Samuti pole arusaadav, millise teabe alusel on kõnealune peatükk koostatud. Ehk kust need väited pärinevad./.../	Peatükis 5.2 on toodud KSH eksperdi hinnang ja kokkuvõtte põllumajanduse probleemidest võttes aluseks uue perioodi MAKi olukorrajeldust ning protsessi käigus laekunud informatsiooni.
Peatükis 5.2.2. on uue MAKi SWOTi tulemusi kasutatud põllumajanduses hõivatute iseloomustamisel. Peatüki lõpus puudub aga kokkuvõtte selle kohta, et milline tänane olukord siis on ja mis vajaks muutmist, sest seda teavet läheb vaja nn välismõjude hindamisel.	Selgituseks, et peatüki koostamisel ei ole kasutatud MAKi olukorraanalüüsi, kasutatud on algandmeid ning vajadusel hinnanguid asjakohastest varasematest käsitlustest. MAKi olukorra analüüsile on viidatud kui allikale, mis samuti valdkonda käsitleb – vajadusel lisainfo saamiseks. Peatüki 5.2 alapeatükid on vormistatud sarnase ülesehitusega, esitades käsitletava valdkonna olulisemad probleemid. Informatsiooni on kasutatud aruande peatüki 5.3 koostamisel.
Uue MAKi eelarve jagunemist meetmete vahel ei ole analüüsitud. Oluline on selgitada, kas leidub meetmeid, mille eelarve ei arvesta meetme mõju eesmärkide saavutamisele ja keskkonnale, ehk on mõju suhtes ebaproportsionaalselt suur või väike.	Hinnangu eelarvehendite jagunemisele annab eelhindamine, mis viiakse läbi vastavalt ELi ja siseriiklikele nõudmistele (vt viited ettepaneku 2 vastuses).
Peatükk 5.3.2. „MAK meetmete koosmõju” on sisutühi, sest võrreldud on omavahel meetmete pealkirju mitte meetme sisu ega piisavust eesmärgi saavutamiseks.	Tulenevalt kommentaarist on koosmõjude ptk 5.3.2 täiendatud.
Peatükk 6.2. „Seire ja hindamine” samuti sisutühi, sest KSH aruandes pole toodud põhjendusi, mille alusel KSH ekspert saaks väita, et „MAKiga kavandatavad tegevused üldjoontes loovad eeldused keskkonnasäästlikemate põllumajandustootmisviiside kasutamiseks ja õigel suunamisel aitavad kaasa maapiirkondade hea keskkonnaseisundi säilimisele. MAKi meetmete rakendamine ei too kaasa olulist negatiivset keskkonnamõju”, kuna hindamisel ei ole analüüsitud meetmete sisu.	Kommentaari tulenevalt on ptk 6.2 täiendatud ning hinnanguid põhjendatud.
Peatükis 7.3 on nimetatud ekspertrühma liikmed, kelle nimed peaksid olema märgitud ka aruande	Aruande esilehele on lisatud ptk-s 7.3 nimetatud ekspertrühma liikmete nimed.

ETTEPANEK	VASTUS, SELGITUS
<p>tiitellehel. Hetkel on tiitellehel vaid ühe eksperdi nimi.</p>	
<p>Tabelid tuleb nummerdada ja pealkirjastada./.../ Tekstis viidatud dokumendid ja publikatsioonid tuleb varustada viidetega./.../ Töös on palju akronüüme ja lühendeid. Need võiks eraldi välja tuua omaette peatükis /.../</p>	<p>Kõigi nimetatud aspektidega on KSH aruande täiendamisel arvestatud: tabelid on nummerdatud, neile on lisatud tekstis viited, lisatud on ka puudolevad viited lehekülgede jalustesse ning toodud kokkuvõtte kasutatud allikatest aruande lõpus ning KSH aruande alguses on leitav peatükk kasutatud lühenditega.</p>
<p>MTÜ Eesti Erametsaliit</p>	
<p><i>Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid (art 18(1)(c))</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Soovime toonitada, et kuivenduse toimimine soodustab nii taimede kui ka metsapuude kasvuvõime potentsiaali kasutamist, kuigi eelnõu koostaja toonitab vaid taimede kasvupotentsiaali parandamise olulisust. • Lisaks toonitame, et maade kuivendamine loob eeldused mitte ainult nende põllumajanduslikuks kasutamiseks vaid ka metsamajanduslikuks kasutamiseks. Paraku pole KSH eelnõu koostaja sellele tähelepanu juhtinud. • Toote välja, et metsaaladele uute kuivendussüsteemide rajamine võib olla pigem negatiivsete mõjudega. Soovime rõhutada, et sama võib kehtida ka põllumajandusliku maa kohta ning seega teeme ettepaneku ka sellekohane lause lisada (või täpsustada olemasolevat, et metsade kuivendamine on loonud uusi elupaigatüüpe ja kasvutingimusi teistele haruldastele liikidele). 	<p>Ettepaneku alusel on vastava meetme hinnangut aruandes täiendatud. Soovitud uuringu alusel on lisatud ka kuivendussüsteemide rajamisega kaasnevad võimalikud positiivsed mõjud metsamaale. Kuid me ei ole nõus sellega, et Teie poolt nimetatud uurimistööd on võimalik üle kanda üheselt põllumajandusliku maa kohta, mis on 94% drenaažiga kuivendatud. Uuring keskendus metsakuivendusele ning selle mõjule metsaveekogudega seotud elustikule. Uuringus soovitatud rajatised nagu settebasseinid, tuletõrjetiigid jms keskkonkakaitseks rajatised, on nüüdseks maaparanduse tavapraktika ning tagatud maaparandusalaste õigusaktidega. Maaparandusseaduses on sätestatud, et nõuetele vastava maaparandussüsteemi reguleeriv võrk peab minimeerima hajureostuse leviku ja eesvool peab olema piisava isepuhastusvõimega, seega ka bioloogiliselt mitmekesine. Samuti arvestatakse kalade rännete kaasaaitamisele, bioloogiliste võtete rakendamisele, lodude ja taimede kasvu soodustamist eesvoolude elupaikade mitmekesistamisele.</p>

ETTEPANEK	VASTUS, SELGITUS
<p><i>Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine (art 25 ja 27)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kirjutate, et metsade majandamine üksnes majandusliku tulu saamiseks avaldab kindlasti negatiivset mõju elusloodusele. Soovime rõhutada, et ka põllumajanduslik tootmine üksnes majandusliku tulu saamiseks avaldab tõenäoliselt samamoodi negatiivset mõju elusloodusele. Seega palume KSH eelnõud kas täiendada – lisades kõikide põllumajanduslike meetmete mõjude selgituste hulka vastavasisulise sama lause – või see lause metsade majandamise kohta KSH eelnõu tabelist kustutada. KSH eelnõu koostaja on meie arvates teinud meelevaldse järelduse, et meetme kasutajad ja tegevuse elluviijad majandaksid oma metsa üksnes majandusliku tulu saamiseks. • Toonitame, et meetmes on praegu sees tegevused metsa kaitsefunktsioonide säilimiseks! Üldeesmärk on tulemuslik ja jätkusuutlik metsade majandamine mis soodustaks /..... / ka bioloogilist mitmekesisust, ökosüsteemi ja kaitsefunktsiooni säilimist. Olemasolevad tegevused meetmes (sh. kahjustatud metsa taastamine, kahjustuste ennetamine, paremate tehnoloogiate kasutamine) on kahtlemata eelnimetatud valdkondade ja funktsioonide säilimist soosivad lähtuvalt metsade tulemuslikust ja jätkusuutlikust majandamisest! Me ei toeta täiendavate tegevuste lisandumist, kuna kavandatud toetatavad tegevused tagavad terviklikult nimetatud meetme kõikide eesmärkide täitmist. • /.../ <p><i>Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine (art 25 ja 27)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Lause „Euroopas on üha suurem surve puidule kui energiaressursile, jättes tahaplaanile metsa rolli elurikkuse ühe kandjana“ on asjakohatu, kuna konkreetse lahtri eesmärk on hinnata meetme võimalikku mõju Eestis. Tuletame aga siiski meelde, et Euroopas (sealhulgas Eestis!) on metsade pindala ja tagavara viimasel poolsajandil suurenenud. Teeme ettepaneku selle lause kustutamiseks. 	<p>Ettepaneku alusel on aruannet parandatud. Uue ja täiendava informatsiooni lisandumisel on loobutud täiendavate tegevuste lisamisest. Nõustume, et meetmes kajastuvad tegevused metsa kaitsefunktsioonide säilimiseks. Viimases punktis toodud ettepaneku alusel on vastav sõnastus aruandest välja jäetud.</p>
<p>Soovitame rõhutada ja toonitada, et erinevad ülal käsitletud valdkonnad ja tegevused on Eestis reguleeritud seaduste jm. õigusaktidega, mis kõik juhivad valdkondlikest arengukavadest (näiteks metsanduse arengukava, looduskaitse arengukava jne). Paneme seetõttu nii</p>	<p>Uue MAKi eesmärk ei ole kindlasti metsamajandamisele täiendavate nõuete kehtestamine.</p>

ETTEPANEK	VASTUS, SELGITUS
<p>koostajatele kui ka hindajatele südamele, et MAK-i meetmete reeglistikuga ei kehtestataks täiendavaid bürokratilikke takistusi.</p>	
Keskkonnaamet	
<p>1. KSH aruande lk 19 tabeli esimene rida „1. eesmärk: looduse kaitsmine ja taastamine. Arengukava eesmärgid toetavad seatud kohustuste täitmist. Eelkõige aitavad eesmärki saavutada: /.../“ Palume nimetatud rida sõnastada nii, et hinnatud on kogu MAK'i meetmepaketti, mitte vaid positiivseid meetmeid. Viitame, et ÜPT ja investeeringud jms on suunatud suurtootjatele ehk soodustavad pigem põllumajanduse intensiivistumist.</p>	<p>Ettepaneku alusel on hinnangut täiendatud: teisalt võivad investeeringud põhjustada põllumajanduse intensiivistumist ja kontsentreerumist, millega kaasnevad ohud, sh keskkonnareostus, elurikkuse vähenemine, taime- ja loomahaiguste levik jne. Mitmed põllumajanduse uurimise tulemused näitavad, et maastike lihtsustumine, iseäranis just looduslike ja poollooduslike kasvukohtade osakaalu kahanemine on vähendanud põllumajanduspiirkondade taimestiku liigirikkust ja muutnud tugevasti liigilist koosseisu. Seega on oluline lisaks eelpoolnimetatud nõ „keskkonnameetmete“ näha ette positiivse keskkonnamõju suurendamiseks seada investeeringumeetmete juures nõuded/ eelistused tootjatele, kes rakendavad täiendavaid keskkonnanõuete meetmeid. Lisaks juhime Teie tähelepanu, et juurdepääs MAK investeeringutoetustele on tagatud kõigile põllumajandustootjatele sõltumata nende suurusest. Samuti on põllumajanduse investeeringutoetuste puhul MAK eelnõus ette nähtud erinevad stiimulid, mis soodustavad just keskkonnasõbralikke investeeringuid.</p>
<p>2. KSH aruande lk 19 tabeli kolmas rida „3. eesmärk: tagada säästev põllumajandus ja metsandus. MAK panustab otseselt /.../“ Keskkonnaameti hinnangul see ei lahenda kogu probleemistikku. MAK ise kirjeldab Prioriteet 4 peamisi probleeme ja strateegilisi eesmärke väga laialt (nt maastike lihtsustumine ja põllumajanduse intensiivistumine jms), aga realselt meetmekava nende vastu ei võitle.</p>	<p>Ettepaneku alusel on täiendatud Tabelit 4-2 (vt vastus küsimusele 1 – põllumajanduse intensiivistamine) ning lisaks on nimetatud probleemi käsitletud koosmõjude ptk-s 5.3.2. Maastiku lihtsustamise vältimiseks on MAKiga ette nähtud mitmed meetmed - Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus; Poollooduslike koosluste hooldamise toetus; Natura 2000 toetus põllumajandusmaale ja Natura 2000 toetus erametsamaale. Lisaks on meetme, Põllumajanduslik keskkonnatoetus, alameetmetega kavandatud mitmeid tegevusi nii maastike lihtsustamise kui ka põllumajanduse intensiivistamise vähendamiseks, nt mahepõllumajandus, erinevate kultuuride kasvatamine, rohumaaribade jätmise, mis rikastab põllumajandusmaastikku taime- ja putukaliikidega.</p>
<p>3. KSH aruande lk 42, lahter: „Investeeringud põllumajandusettevõtte /.../ MÕJU: Elusloodus /.../“ KSH aruandes võiks täpsemalt selgitada, kuidas ettevõtte suurusest sõltuvad investeeringutoetused ei soodusta intensiivistumisest tulenevaid probleeme (maastiku lihtsustumine jms). Sama ettepanek KSH aruande lk 43: „Investeeringud põllumajandustoodete /.../ MÕJU: Elusloodus /.../“ lahtri korral.</p>	<p>Ettepaneku alusel on vastavat osa aruandes täpsustatud (vt ka vastus küsimusele 1), MAK investeeringutoetused ei sõltu ettevõtte suurusest.</p>
<p>4. KSH aruande lk 52, lahter: „Keskkonnasõbraliku majandamise toetus /.../ MÕJU: Elusloodus /.../“ Palume välja tuua, millised probleemid jäävad lahendamata. MAK toob antud valdkonnas välja hulk probleeme, kuidas põllumajandustegevus võiks elurikkust kahjustada, kuid tegelikult meetmeid nende vastu ei ole.</p>	<p>MAK on tervik, kus erinevad meetmed panustavad ühiselt eesmärkide täitmisesse. Sellest tulenevalt toetavad liigilist mitmekesisust põllumajanduskeskkonna toetuste kõik alameetmed. Keskkonnasõbraliku majandamise meetmesse on võrreldes KSH aruande aluseks oleva versiooniga (30.08.2013 seis) lisatud nõudeid elurikkuse suurendamiseks: meetimete korjealade rajamise nõue parandab tolmeldajate elu- ja toitumistingimusi, rohumaade üleaasta niitmata jätmise soodustab</p>

ETTEPANEK	VASTUS, SELGITUS
	lindude pesitsemist ning loob loomadele varje- ja elupaiku. Lisaks toetavad olemasolevad KSMi nõuded otseselt või kaudselt elurikkuse säilimist (nt rohumaaribad põldude ääres, glüfoosadiipirang, liblikõieliste kasvatamine jt).
5. KSH aruande lk 58, lahter: „Natura 2000 toetus /.../ MÕJU: Elusloodus /.../“ Keskkonnaameti hinnangul peaks olema tegemist positiivse mõjuga.	Ettepaneku alusel on tabelit muudetud.
6. KSH aruande lk 61, lahter: „LEADER kohalikuks arenguks /.../ MÕJU: Elusloodus /.../“ Keskkonnaamet palub märkida, kuidas välditakse külaalgatuste (külustusobjektid kaitsealal vms) negatiivset mõju.	Ettepaneku alusel on nimetatud hinnangut täiendatud. Aruandesse on lisatud, et võimalikku negatiivset keskkonnamõju saab vältida/vähendada kohaliku ja riikliku tasandi meetmetega, milleks on muuhulgas keskkonnanahoidlike projektide eelistamine rahastatavate projektide valikul.
7. KSH aruande lk 66: „Liigikaitselised tegevused /.../“ Palume täpsustada, missuguseid liigikaitselisi tegevusi on silmas peetud.	Aruande sõnastust on täpsustatud: Elupaiga- ja liigikaitselised tegevused (Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus, Ohustatud tõugu looma pidamise toetus, Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus) on /.../.
8. KSH aruande lk 66: „Vältida tuleks olemasolevate /.../“ Palume sõnastust korrigeerida.	Sõnastust on korrigeeritud: Seega tuleks võimalusel välistada olemasolevate loodusliku veerežiimiga alade täiendav kuivendamine./.../
9. KSH aruande lk 66: „Metsamaal olemasolevate /.../“ Palume lisada, et ka kaitstavatel aladel ning kaitsealuste liikide leiukohtades on samuti oluline maaparandussüsteemide rekonstrueerimise keskkonnamõjusid analüüsida/kaaluda.	Ettepaneku alusel on olemasolevat sõnastust täpsustatud ja laiendatud ka nimetatud tegevuste osas.
10. KSH aruande lk 67: „Peame vajalikuks lisada /.../“ Palume üle vaadata, kas valikraie jmt on ainuke võimalus põllumajanduse poolt negatiivselt mõjutatud elurikkuse valdkonnas, mis vajab täiendavat toetusvõimalust. Kas kõik muud negatiivsed mõjud (sh ka need, mida MAK ise tunnistab ja välja toob) on leevendatud?	Ettepaneku alusel on nimetatud peatükki täiendatud ning lisatud täiendavaid soovitusi meetmete laiendamiseks (Teeme ettepaneku laiendada MAKi meetme - Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid - käsitlust ning negatiivsete keskkonnamõjude vältimiseks tuleb maaparandust toetada maaparanduskavade alusel, mis peavad olema kooskõlas veemajanduskavadega) ning tegevuste elluviimisel tingimuste täpsustamiseks (Metsaalal olemasolevate loodusliku veerežiimiga alade täiendaval kuivendamisel tuleb anda keskkonnamõju hindamise vajalikkuse eelhinnang selle kohta, kas kuivendussüsteemide rajamisega kaasneb oluline keskkonnamõju. Juhul kui võib eeldada olulist mõju, tuleb keskkonnamõju hinnata).
11. Palume veenduda, et kõik KSH programmi lk 8 („Arengukava elluviimisega eeldatavalt kaasnev keskkonnamõju“) nimetatu on kajastatud KSH aruandes (nt jäätmekäitluse osa). Kui KSH käigus mõne aspekti hindamise vajadus kaob, palume see märkida põhjendusega KSH aruandesse.	KSH läbiviimise käigus koondati käsitletavaldkonnad aruandes esitamiseks olulisemate mõjuvaldkondade alla, nt jäätmekäitluse seotud vajalikke aspekte käsitleti vastavalt vajadusele mõjuvaldkondade all „Välisõhk ja kliimamuutused“ kui ka „Vesi ja muld“.

7.5 Ülevaade KSH käigus ilmnenud raskustest

MAKi elluviimise võimalik keskkonnamõju ja mõju prognoosi täpsus sõltub suures osas püstitatud eesmärkide selgusest ja valitud indikaatoritest, samal

ajal ka osapoolte keskkonnaalasest asjatundlikkusest, haldussuutlikkusest ja motivatsioonist. Seega sõltub reaalne keskkonnamõju konkreetsetest tingimustest ning aset leidvast tegevusest.

KSH aruande koostamisel on arvesse võetud strateegilise planeerimisdokumendi sisu ja üldistustasandit. MAKi meetmete elluviimise võimalik keskkonnamõju ja mõju prognoosi täpsus sõltub suures osas püstitatud eesmärkide ja meetmete selgusest ning valitud indikaatoritest.

Teatud raskusi hinnangute kujundamisel valmistas ka KSH koostamise pingeline ajagraafik. Pingelise ajagraafiku põhjuseks on Euroopa Liidu tasandil õigusaktide vastuvõtmise pidev edasilükkumine jne.

7.6 KSH aruande heakskiitmine

Keskkonnaamet MAK arengukava KSH aruande heaks 29.01.2014 kirjaga nr 6-8/13/4819-9 (vt Lisa 4).

Keskkonnaamet peab KSH aruandes soovitatud keskkonnaseisundi kontrolli- ja seiresüsteemi oluliseks. Seetõttu tuleb lähtudes KSH tulemustest arengukava rakendamise käigus välja töötada KSH aruande p-s 6.2 nimetatud keskkonnaseisundi kontrolli- ja seiresüsteem (kus mh arvestatakse ka vesikondade veemajanduskavades püstitatud eesmärkidega kõikide vete hea seisundi saavutamiseks või säilitamiseks), mis oleks üheks aluseks arengukava tulemuslikkuse hindamisel.

Tulenevalt KeHJS § 43 p 1 tuleb arengukava koostamisel/täiendamisel arvesse võtta KSH tulemusi (sh KSH aruande ptk-s 6 nimetatud ettepanekuid arengukava täiendamiseks/korrigeerimiseks).

Riin Kutsar
KSH juhtekspert

8 Viidatud allikad

1. Commission's Guidance, Directive 2001/42/EC on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment; <http://ec.europa.eu/environment/eia/sea-support.htm>
2. Commission's Guidance, Guidance document on ex-ante evaluation. The Programming Period 2014-2020; <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=7858&langId=en>
3. Eesti keskkonnanäitajad 2012, Keskkonnateabe Keskus. Tallinn 2012
4. Eesti maaelu arengukava 2007-2013, Põllumajandusministeerium; <http://www.agri.ee/mak/>
5. Eesti maaelu arengukava 2007-2013. 2012. aasta seirearuanne. Põllumajandusministeerium, Tallinn 2013
6. Eesti maaelu arengukava 2007-2013 keskkonnamõju strateegiline hindamine; InterAct Projektid & Koolitus OÜ; Tallinn 2006 http://www.agri.ee/public/juurkataloog/MAAELU/MAK/MAK_2007-2013_KSH_aruanne_aug.pdf
7. Eesti maaelu arengukava 2007-2013 2. telje püsihindamisaruanne 2012. aasta kohta; Teostaja: Eesti maaelu arengukava 2007-2013 1., 3. ja 4. telje püsihindaja, Maamajanduse uuringute ja analüüsi osakond, Majandus- ja sotsiaalinstituut, Eesti Maaülikool
8. Eesti maaelu arengukava 2014-2020, Põllumajandusministeerium; <http://www.agri.ee/mak2014-2020/>
9. Eesti metsanduse arengukava aastani 2020 (Tallinn 2010); https://www.riigiteataja.ee/aktiisa/3180/2201/1003/Eesti_%20metsanduse_arengukava.pdf
10. Eesti rohemajanduse väljavaated, Valdur Lahtvee
11. Eesti Statistika. Põllumajandusloendus 2010.
12. Eesti säästva arengu riiklik strateegia aastani 2030 „Säästev Eesti 21“ http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=90658/SE21_est_web.pdf
13. ELi bioloogilise mitmekesisuse strateegia aastani 2020; http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/biodiversity_2020/2020%20Biodiversity%20Factsheet_ET.pdf
14. EL Läänemere piirkonna strateegia; http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperation/baltic/
15. EL säästva arengu strateegia; http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=371437/Uuen_datud+strateegia.pdf
16. Frank Vanclay & Ana Maria Esteves. New Directions in Social Impact Assessment: Conceptual and Methodological Advances. Edward Elgar Pub, 2012

17. Jones, C. et al. 2005. Strategic Environmental Assessment and Land Use Planning. An International Evaluation. Earthscan, London.
18. Keskkonda säästev sõnniku hoidmine ja käitlemine. Põllumajandusministeerium, Keskkonnaministeerium, AS Maves, 2004.
19. Keskkonnastrateegia aastani 2030;
<https://www.riigiteataja.ee/aktiivisa/0000/1279/3848/12793882.pdf#>
20. Keskkonnaameti juhend "Juhised Natura hindamise läbiviimiseks loodusdirektiivi artikli 6 lõike 3 rakendamisel Eestis" (koostanud A. Aunapuu ja R. Kutsar), 2013
21. Looduskaitse arengukava aastani 2020 (koostanud Keskkonnaministeerium, Tallinn 2012);
http://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/keskkonna_ministeerium/Looduskaitse%20arengukava%20aastani%202020.pdf
22. Lühiülevaade ELi Läänemere piirkonna strateegiast
http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperate/baltic/pdf/panorama/minipano_et.pdf
23. MAK 2007-2013 vahehindamise lõpparuanne (Ernst&Young Baltic)
24. Metsakuivenduse mõju potentsiaalselt ohustatud elustikule (koostanud Maaülikool, 2008-2011);
http://www.rmk.ee/files/Kuivendus_lopparuanne_2011netti%20%282%29.pdf
25. Metsandusliku tegevuse käigus looduslike protsesside imiteeritavuse analüüs (koostanud M. Merenäkk; Tartu 2010. KIK 2004.a. projekt;
<http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1116453/Uuringud+%26%238222%3BEesti+metsade+ressursianal%FC%FCsi%26%238220%3B+tarbeks.pdf>
26. Office of the Deputy Prime Minister. 2005. A Practical Guide to the Strategic Environmental Assessment Directive. ODPM Publications. London
27. Põllumajanduse hajukoormuse piiramise meetmete väljatöötamine ja nende tõhususe hindamine. Hinnang pinna- ja põhjavee hea seisundi saavutamise ja veesäästu võimaluste kohta; Tallinna Tehnikaülikooli Keskkonnatehnika instituut; Vastutaja Enn Loigu, Tallinn 2011
28. „Regionaalne SKP piirkondade ja majandussektorite järgi, keskmine elatustase ning vaesuse määr 2012“ Maaettevõtluse büroo, Põllumajandusministeerium. 29.10.2012
29. Riki Therivel, "Strategic Environmental Assessment in Action"
30. Rohetöökohtade potentsiaal Eestis" Säästva Arengu Komisjon
http://www.emu.ee/userfiles/roheline%20ylikool/Rohet%C3%B6%20kohtade_raport.pdf
31. Sairinen, R. ; Kohl, J. (toim.) 2004. Ihminen ja ympäristön muutos. Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin teoriaa ja käytäntöjä. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus, Serie B 87, University of Technology. Espoo

LISAD

Lisa 1. KSH aruande ettepanekud MAKi täiendamiseks ning PM seisukohad nendega arvestamise osas (lisatud eraldi dokumendina)

Lisa 2. KSH programm ja selle menetlusdokumentatsioon (lisatud eraldi dokumendina)

Lisa 3. KSH aruande avaliku väljapaneku ja aruteluga seotud materjalid (lisatud eraldi dokumendina)

Lisa 4. KSH aruande heakskiitmise kiri